

Miljø og offentlige innkjøp

Felles nordiske innkjøpskriterier?

Utarbeidet for EK-M av NMRIPP/Temagruppe 9

Miljø og offentlige innkjøp

Felles nordiske innkjøpskriterier

TemaNord 2006:598

© Nordisk Ministerråd, København 2006

ISBN 978-92-893-1444-2

Publikasjonen kan bestilles på www.norden.org/order. Flere publikasjoner på www.norden.org/publikationer

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
1255 Copenhagen K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
1255 Copenhagen K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbeid

Det nordiske samarbeid er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt de selvstyrende områdene Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeid er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeid. Det nordiske fellesskap arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeid ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom er med til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Rapport 1:

Felles nordiske innkjøpskriterier?
– en forstudie

7

Rapport 2:

Forslag til felles nordisk format for miljøkriterier for
offentlige innkjøp – et pilotprosjekt

71

Rapport 1:
Felles nordiske innkjøpskriterier?
– en forstudie

Innhold

Sammendrag	11
1. Bakgrunn	13
2. Forstudiens hensikt	15
3. Forstudiens organisering.....	17
4. Dagens kriteriesett	19
4.1 Grønne innkjøpskriterier	19
4.2 Tilgjengelige kriteriesett.....	19
4.3 Likheter og ulikheter mellom kriteriene	20
4.3.1 Tekstiler	20
4.3.2 Personbiler	22
4.3.3 Computere.....	23
4.3.4 Transporttjenester for gods.....	25
4.4 Konklusjon kriteriesett	26
4.5 Bakgrunnsmateriale.....	27
4.6 Synlige forskjeller i bakgrunnsmateriale.....	27
4.6.1 Danmark.....	27
4.6.2 Sverige	27
4.6.3 Norge.....	27
4.6.4 Finland	27
4.6.5 Tekstiler	28
4.6.6 Transporttjenester for gods.....	29
5. Organiseringen av arbeidet	31
5.1 Danmark	31
5.2 Sverige	35
5.3 Finland	37
5.4 Norge.....	38
5.5 Organisering oppsummert	40
6. Ressursbruk	41
6.1 Danmark	41
6.2 Sverige	42
6.3 Finland	43
6.4 Norge.....	43
6.5 Island.....	44
7. Felles nordiske innkjøpskriterier?.....	45
7.1 Fordeler og muligheter	45
7.2 Ulike innfallsvinkler og ambisjonsnivå	46
7.3 Forslag: Pilotprosjekt for felles format.....	49
7.4 Kostnadsestimat felles nordiske kriterier.....	51
7.5 Forslag til organisering.....	51
Vedlegg 1: Politisk forankring av grønne innkjøp.....	53
Vedlegg 2: Tilgjengelige kriteriesett	55
Vedlegg 3: Bakgrunnsdokumenter	61
Vedlegg 4: Et ambisjons- og kostnadsscenario.....	65
Vedlegg 5: Oppsummerte høringsuttalelser.....	67

Sammendrag

Med utgangspunkt i ønsket om å hjelpe markedet med å ta miljøhensyn, er det i Norden de siste 15 årene utviklet kriteriesett for en rekke produktgrupper både i nasjonal regi (bortsett fra i Island), og i regi av den nordiske miljømerkeordningen. Arbeidet som har skjedd i nasjonal regi har primært rettet seg mot offentlige innkjøp. Alle land har erfart at dette er et ressurskrevende arbeid. Hensikten med denne forstudien har vært å se på mulighetene for et tettere samarbeid.

De nasjonale kriterisettene er utarbeidet av forskjellige mennesker med forskjellig ståsted. Resultatet er da også at utformingen av kriterisettene er ganske forskjellig, men i stor grad er det snakk om presentasjon og vinklinger og detaljeringsgrad/bredde i spørsmålene.. Dette er synliggjort gjennom en analyse av 4 forskjellige kriteriesett som er felles for 3 av landene.

Bakgrunns materialet som er tatt frem og som danner grunnlaget for kriteriene varierer også mye fra land til land.

Forstudien beskriver også prosessen bak kriteriene i hvert enkelt land, og hvor mye ressurser som er brukt.

Forstudien konkluderer med at det kan være et potensial for felles innkjøpskriterier og at mulighetene for å få dette til er tilstede. I etterkant av høringsrunden som ble gjennomført høsten 2004 ble fire ulike innfallsvinkler og ambisjonsnivå identifisert. Temagruppe 9s vurdering er at man bør starte i det små med å utvikle et felles format for kriterier, og at det i fremtiden bør søkes tettere samarbeid med den nordiske miljømerkingsorganisasjonen.

På bakgrunn av forstudien er Temagruppe 9s anbefaling at det etableres et pilotprosjekt med følgende målsettinger:

1. Utvikle et felles nordisk kriterieformat som også inkluderer vektingsproblematikken.
2. Bestemme ambisjonsnivået for det videre samarbeidet innenfor rammen av «Start i det små» og «Svanen». Dette innebærer å finne frem til en kostnadseffektiv modell som gir god tilgang til kriterier på de nordiske språk, samt analyse av behovet for oppdateringer
3. Gi et økonomisk basert beslutningsgrunnlag for felles innkjøpsveiledninger eller ei.

1. Bakgrunn

Miljøvennlige offentlige anskaffelser har vært på den politiske dagsorden i flere år. Et virkemiddel har vært å utarbeide grønne innkjøpskriterier. Alle de nordiske land (unntatt Island) har i løpet av de siste 10 år arbeidet med å lage slike kriterier.

Alle har erfart at dette er et ressurskrevende arbeid. Når tilgangen på ressurser i tillegg reduseres, skaper dette behov for å tenke nytt. På bakgrunn av et forslag fra det norske Miljøverndepartementet, vedtok EK-M på sitt møte i november 2003 at mulighetene for et samarbeid skulle utredes i form av en forstudie.

Utdrag av referat fra møte i EK-M 27/11/2003: EK-M besluttet, at anmode NMRIPP om at igangsette et forstudie om, i et nordisk perspektiv, at analysere det der allerede er gjort på området (grønne innkjøpskriterier) og om der finnes behov for yderligere tiltag.

Temagruppe 9 (Grønne offentlige innkjøp) under NMRIPP fikk oppdrag om å gjennomføre forstudien.

Gruppen har bestått av følgende medlemmer:

- Bente Næss, Miljøverndepartementet, Norge
- Tomas Chicote, Naturvårdsverket, Sverige
- Ari Nissinen, Miljøsentralen, Finland
- Søren Mørch Andersen, Miljøstyrelsen, Danmark

- Øystein Sætrang, GRIP, Norge har vært prosjektadministrator.

I vedlegg 1 gis en kort redegjørelse for den politiske forankringen.

2. Forstudiens hensikt

I prosjektbeskrivelsen står det: «Det skal gjennomføres en forstudie som i nordisk perspektiv skal kartlegge og oppsummere hva som er gjort i de ulike nordiske land når det gjelder grønne innkjøpskriterier, og gi svar på om det finnes behov for ytterligere tiltak, herunder muligheten for felles nordiske grønne innkjøpskriterier eller samarbeid om annen informasjonsutveksling.»

På denne bakgrunn ble følgende oppgaver definert av Temagruppe 9:

1. Kartlegge hva som finnes av bakgrunnsmateriale for utarbeidelse av grønne innkjøpskriterier og fremheve synlige forskjeller i bakgrunnsmateriale (basert på et utvalg av sentrale kriterier fra de ulike land). Det skal også kartlegges hvilke kriterier som er utviklet innen ulike produktgrupper.
2. Beskrive hvordan dette arbeidet er/har vært organisert. Det skal tas høyde for den nåværende/planlagte organisering av arbeidet med offentlig grønne innkjøp/innkjøpskriterier i de forskjellige land.
3. Kartlegge hva de enkelte land i dag bruker av ressurser på området, og hvilke ressurser som trolig vil være tilgjengelig fremover.
4. Kartlegge/analysere likheter og ulikheter mellom de eksisterende kriteriene (basert på et utvalg av sentrale kriterier fra de ulike land).
5. Vurdere behovet og mulighetene for felles grønne innkjøpskriterier, herunder synliggjøre fordeler/ulemper, mulighetene for å finne frem til et felles format og estimere kostnader knyttet til realisering av felles kriterier
 - i) på kort sikt (5 år)
 - ii) på lang sikt (kriteriene skal revideres etter en viss tid)
6. Utarbeide forslag til organisering av et eventuelt samarbeid mht. utvikling og systematisering av felles innkjøpskriterier eller samarbeide om annen informasjonsutveksling
7. Sende forslaget på høring (remiss) til sentrale aktører (næringssektoren, representanter for de nordiske næringslivsorganisasjonene, Svanen med mer).
8. Behandle høringsuttalelsene og oversende anbefaling fra temagruppe 9 til NMRIPP
9. Rapporten fra forprosjektet oversettes til engelsk for en eventuell spredning utenfor Norden

3. Forstudien organisering

GRIP senter har vært prosjektadministrator og har ført rapporten i pennen. Miljöstyrningsrådet i Sverige, Casa i Danmark og Efektia Ltd. i Finland har bidratt med bakgrunnsinformasjon. Temagruppe 9 har vært styringsgruppe, og forstudien vurderinger og anbefalinger er resultatet av en prosess mellom alle de ovennevnte i tillegg til høringsinnspill.

4. Dagens kriteriesett

4.1 Grønne innkjøpskriterier

Grønne innkjøpskriterier er kriterier til bruk for profesjonelle innkjøpere. De er som regel utarbeidet av offentlige eller halvoffentlige instanser som ønsker å fremme miljøtilpassede innkjøp.

Kriteriene er utformet som et sett med krav eller spørsmål. Disse kan rette seg til leverandøren som sådann (kvalifikasjonskriterier), til selve produktet/løsningen i form av absolutte krav (spesifikasjonen) og børkrav (tildelingskriterier) og til gjennomføringen av selve kontrakten (kontraktbetingelser). Det kan også stilles krav til dokumentasjonen av kravene (dokumentasjonskrav).

Grønne innkjøpskriterier søker å redusere miljøbelastningen knyttet til anskaffelsen. Kravene dreier seg derfor vanligvis om råvarebruk, energiforbruk, vannforbruk, kjemikalieinnhold, utslipp, gjenvinningsmuligheter med mer. Hensikten er å anskaffe det produktet som dekker behovet med minst mulig miljøbelastning. Siden det ofte er en sammenheng mellom forbruk og miljø, vil i mange tilfeller miljøtilpassede produkter også ha lave levesykluskostnader.

Miljømerker opererer med ett sett kriterier, og produkter som tilfredsstiller disse kravene kan få tildelt et miljømerke. Slike merker vil dermed være en garanti for at produktet holder et visst miljønivå. De offisielle miljømerkene i Norden er Svanemerket og den europeiske Blomsten.

4.2 Tilgjengelige kriteriesett

Oversikten i vedlegg 2 viser hvilke kriterier som de sentrale myndighetene i de nordiske land har bidratt til å få utarbeidet, og som er offentlig tilgjengelig i dag.

Det finnes også kriterier produsert av andre, og som er tilgjengelige på ulike nettsteder, men en naturlig avgrensning for denne forstudien er de kriteriesettene som sentrale myndigheter har finansiert.

Alle land har lagt kriteriesettene ut på nettet:

- Danske veiledninger er lagt ut på www.miljoevejledninger.dk/
- Norske veiledninger er lagt ut på www.grip.no/innkjop/
- Svenske veiledninger er lagt ut på www.eku.nu/
- Finske veiledninger er lagt ut på www.hymonet.com/

4.3 Likheter og ulikheter mellom kriteriene

Det finnes ingen produktgrupper som alle land har felles. De produktgrupper som er valgt ut er felles for tre land. De som er valgt ut er følgende:

- Tekstiler (Sverige, Danmark, Finland)
- Personbiler (Norge, Sverige, Danmark)
- Computere (Sverige, Danmark, Finland)
- Transporttjenester for gods (Norge, Sverige, Danmark)

4.3.1 Tekstiler

Tekstiler	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Navn på kriteriesett:	Lett arbeidstøy	Tekstiler og sko	Bruker svenske kriterier	Textiles
Hva dekker kriteriesettet?	Kun lett arbeidstøy (det er laget andre kriteriesett for andre tekstilprodukter).	Kriteriesettet dekker følgende produktgrupper: Kläder, skor, handskar, bäddtextil, möbel- och inredningstextil, material för slöjd, hobby etc		Working clothes, other clothes, fabrics, furnishing fabrics, curtains and carpets.
Totalt antall spørsmål/kriterier inkl. under-spørsmål	20	10 + 4. De siste 4 spørsmål vedrører verifikasjon og dokumentasjon.		11
Ant. Energispørsmål	1	0		0
Ant. kjemikaliespørsmål	10	10		2
Ant. Ressursforbruksspørsmål	1	0		2
Ant. Avfallsspørsmål	1	0		7
Fokuseres det på hele verdikjeden?	Spørsmål rettes både til produkt (14), produsent (4) og vaskeri (2). Flere av spørsmålene listet under «Produkt» retter seg til produksjonsprosessen.	De 10 første spørsmålene retter seg til egenskaper ved selve sluttproduktet.		Criteria are focused on the finished products.
Gjøres det bruk av miljømerkeordninger (Svanen og EU-blomsten)?	4 spørsmål henviser til begge eller en av disse.	De siste 4 spørsmålene vedrører Øko-Tex 100, Svanen, EU-blomsten, Bra Miljøval og miljøvaredeklarasjoner, men kun som grunnlag for verifikasjon og dokumentasjon.		In criteria eco-labels are not mentioned because there are very few eco-labelled products available in Finland. In background materials eco-labels are mentioned.
Benyttes krav i form av grenseverdier eller mer åpne spørsmålsstillinger?	Det spørres om miljømerkeordningene og Øko-Tex 100 er oppfylt. Bortsett fra siste spørsmål etterspørres det korte svar – stort sett	Alle de 10 første spørsmålene referer til grenseverdier (både 0-grense og tillatte mengder). Bortsett fra to 0-krav er alle grensever-		All the questions are yes/no questions.

Tekstiler	Danmark	Sverige	Norge	Finland
	JA/NEI.	dier forankret i EU-direktiv, finsk lovstiftning og Øko-Text 100-krav. Det etterspørres JA/NEI-svar.		
Er kriteriene tilpasset offentlige anbud og fordelt på spesifisering, tildelingskriterier, gjennomføringskrav, dokumentasjonskrav?	Nei	Ja – spørsmålene er delt opp i spesifisering, tildelingskriterier og dokumentasjonskrav.		No
Er kriteriene objektivt* utformet?	Ja – bortsett fra det siste som ber om en ikke spesifisert dokumentasjon.	Ja		Yes
Gjøres det bruk av miljøledelsessystemer?	Ja – 3 spørsmål: Vaskeri får spørsmål om «miljøledelsessystem», mens produsent får spørsmål om EMAS og ØkoText 1000.	Nei		No
Stilles det andre spørsmål en rene miljøspørsmål?	Ja – 2 spørsmål. For produktet etterspørres VARE-FAKTA-merking og for produsent etterspørres arbeidsplassvurdering	Nei		No
Gis det evalueringsveiledning?	Spørsmålene står listet i prioritert rekkefølge	Alle spesifikasjonskriterier skal være oppfylt. For tildelingskriteriene anbefales et poengsystem.		Every question must be answered. Every question is 1/11 part of the maximum points (if the purchaser doesn't want to change it).
Elektronisk format	PDF	Word		HTML

* Med «objektivt» menes at spørsmålet er utformet slik at svaret oppgis i form av Ja/Nei eller i henhold til en standardisert målemetode, f.eks. Kwh, liter pr mil, desibel.

Som tabellen over viser er det ganske store forskjeller i kriteriesettene. De viktigste er:

- Hva kriterisettene dekker
- Bredden på kriteriene i et livsløpperspektiv
- Bruk av miljømerker
- Bruk av miljøledelsessystemer
- Bruk av EU-direktiver
- Veiledning ift. offentlige anbud

4.3.2 Personbiler

Personbiler	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Navn på kriteriesett:	Miljøveiledning – Personbiler	Personbilar som drivs med bensin/diesel	Personbiler	Kriterier finnes ikke.
Hva dekker kriteriesettet?	Personbiler	Bilar och bussar under 3 500 kg med plats för föraren och upp till åtta passagerare	Personbiler	
Totalt antall spørsmål/kriterier inkl. underspørsmål	14	6	28	
Ant. energispørsmål	2 – forbruk og rulle-lemotstand	3	2	
Ant. kjemikaliespørsmål	3	1 – vedrørende dekk	5	
Ant. ressursforbruksspørsmål	2 – regummierte dekk og bruk av gjenvunnet plast	0	1	
Ant. utslippsspørsmål	1 – avgasser	1	2 – avgasser og støy	
Ant. avfallsspørsmål	2	0	2	
Fokuseres det på hele verdikjeden?	Kriteriesettet fokuserer på produksjonen, ferdig produkt og verkstedtjenester.	Kriteriesettet fokuserer på ferdig produkt.	Kriteriesettet fokuserer på ferdig produkt. Eget kriterisett for leverandørforhold.	
Gjøres det bruk av miljømerkeordninger (Svanen og EU-blomsten)?	Nei	Nei	Nei. Miljøvaredeklarasjon etterspørres.	
Benytttes krav i form av grenseverdier eller mer åpne spørsmålsstillinger?	Ingen absolutte grenseverdier. Leverandør bes om å oppgi faktiske tall.	Absolutt krav om maks brenselforbruk.	Ingen absolutte grenseverdier. Leverandør bes om å oppgi faktiske tall.	
Er kriteriene tilpasset offentlige anbud og fordelt på spesifisering, tildelingskriterier, gjennomføringskrav, dokumentasjonskrav?	Nei	Ja	Ikke systematisk, men system med SKAL-krav og poeng gjør fordeling på hhv. spesifisering og tildelingskriterier enkelt.	
Er kriteriene objektivt utformet?	Begge deler. Spørsmål vedrørende design for gjenvinning, crash-test, verksted og bruk av gjenvunnet plast er mindre objektive..	Ja	Ja, bortsett fra spørsmål vedrørende design for gjenvinning.	
Gjøres det bruk av miljøledelsessystemer?	Ja, både for produksjonen og for verkstedtjenester (selv om det siste er litt løsere formulert)	Nei	Nei	

Personbiler	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Stilles det andre spørsmål en rene miljøspørsmål?	Ja. Det stilles spørsmål til sikkerhet og vedlikehold.	Ja. Det stilles spørsmål til sikkerhet.	Ja. Det stilles også spørsmål til sikkerhet, levetid, verdifall, reparasjonsmuligheter, service, opplæring, bruksanvisning, samt innneklima og allergi.	
Gis det evalueringsveiledning?	Ja, fargekode på spørsmålene ¹ .	Alle spesifikasjonskriterier skal være oppfylt. For tildelingskriteriene anbefales et poengsystem.	Ja. Det anbefales et system med SKAL-krav, poeng og beregning av LCC.	
Elektronisk format	PDF	Word	Word, Excel	

Som tabellen over viser er det ganske store forskjeller i kriteriesettene. De viktigste er:

- Antall spørsmål, både detaljeringsgrad og bredde på tema
- Svenske og norske kriterier konsentrerer seg kun om produktet, mens danske kriterier også berører produksjonsforhold og valg av verkstedtjenester (Norge har verkstedtjenester som et separat kriteriesett).
- Veiledning ift. offentlige anbud

4.3.3 Computere

Computere	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Navn på kriteriesett:	Miljøveiledning – Computere	Miljökravspecifikation för Persondatorer	Kriteriesett finnes ikke.	Personal Computers
Hva dekker kriteriesettet?	Computere	Bildskärm (CRT), LCD-skärm, systemenhet, bärbar dator.		Stationary computers (computer equipment, system units, displays and keyboards) and portable computers
Totalt antall spørsmål/kriterier inkl. underspørsmål	16	8		7
Ant. energispørsmål	5	1 – «Energy Star»		2
Ant. kjemikaliespørsmål	2	4		0
Ant. ressursforbruksspørsmål	0	2 – muligheter for oppgraderinger		0
Ant. utslippsspørsmål	0	0		0
Ant. avfallsspørsmål	3 – tilbaketakings-system, lett å atskille, enkeltdele	1 – emballasje		5

¹ Som beskrevet i 5.1 senere i denne rapport er de danske Miljøveiledninger under oppdatering. I forbindelse med denne oppdatering (som primært er af layout-mæssig karakter) påtænkes det at udarbejde et nyt værktøj, som kan hjelpe indkøberen med evaluering og vægning mellem produkternes miljøpræstationer. Således er det tanken at værktøjet skal kunne give en klar vægning mellem forskellige miljøpåvirkninger fx vægningen mellem bromerede flamehæmmere og elforbrug ved køb af it-udstyr.

Computere	Danmark	Sverige	Norge	Finland
	merket			
Fokuseres det på hele verdikjeden?	Kravene er primært til det ferdige produkt, men gjennom miljømerkespørsmål og miljøledelsesspørsmål dekkes også produksjonsfasen.	Kriteriesettet fokuserer på ferdig produkt.		Criteria are focused on the finished products.
Gjøres det bruk av miljømerkeordninger (Svanen og EU-blomsten)?	Ja	Kun som dokumentasjonsalternativ.		Yes.
Benyttes krav i form av grenseverdier eller mer åpne spørsmålsstillinger?	De fleste spørsmål er JA/NEI-krav, men det spørres også etter energiforbruk og støynivå.	Kun 0-grenser. Det benyttes kun JA/NEI-krav.		All the questions are yes/no questions.
Er kriteriene tilpasset offentlige anbud og fordelt på spesifisering, tildelingskriterier, gjennomføringskrav, dokumentasjonskrav?	Nei	Ja		No.
Er kriteriene objektivt utformet?	De aller fleste er objektive, men det brukes også formuleringer som «let at adskille» og «lavstrålings-skjærm» uten at dette er nærmere definert.	Ja		Yes.
Gjøres det bruk av miljøledelsessystemer?	Ja	Nei		No.
Stilles det andre spørsmål en rene miljøspørsmål?	Ja – til arbeidsmiljø både for brukere av computerne og for produsentens arbeidstakere.	Nei		No.
Gis det evaluingsveiledning?	Ja, fargekode på spørsmålene.	Alle spesifikasjonskriterier skal være oppfylt. For tildelingskriteriene anbefales et poengsystem.		Every question must be answered. Every question is 1/7 part of the maximum points (if the purchaser doesn't want to change it).
Elektronisk format	PDF	Word		HTML

Som tabellen over viser er det ganske store forskjeller i kriteriesettene. De viktigste er:

- Antall spørsmål/detaljeringsgrad
- Bruk av miljømerker og miljøledelsessystemer
- Veiledning ift. offentlige anbud

4.3.4 Transporttjenester for gods

Transporttjenester for gods	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Navn på kriteriesett:	Transportydelse	Miljøkravsspesifisering for Gods-transporter	Veitransporttjenester for gods	Kriteriesett finnes ikke.
Hva dekker kriteriesettet?	Person- eller varetransport utført med sykkel, bil, varebil, bus eller lastebil.	Upphandling av godstransporter där köparen står för den logistiska planeringen, og när transporten är upphandlad separat från varan. Ett urval av kraven kan også användas där transporter ingår som del i en tjänst.	Primært transport med tyngre kjøretøy	
Totalt antall spørsmål/kriterier inkl. under-spørsmål	16	6	28	
Ant. energispørsmål	8	2	6	
Ant. kjemikaliespørsmål	0	0	0	
Ant. ressursforbruksspørsmål	3	0	1	
Ant. utslippsspørsmål	8	3	8	
Ant. avfallsspørsmål	0	0	0	
Fokuseres det på hele verdikjeden?	Det fokuseres kun på produksjonen av selve transportytelsen.	Det fokuseres kun på produksjonen av selve transportytelsen.	Det fokuseres på produksjonen av selve transportytelsen, samt innsatsfaktorene til denne.	
Gjøres det bruk av miljømerkeordninger (Svanen og EU-blomsten)?	Nei	Nei	Ja – vedrørende innsatsfaktorene dekk, smøreoljer og bilpleiemidler	
Benyttes krav i form av grenseverdier eller mer åpne spørsmålsstillinger?	Mht. dieseltypen og støykrav benyttes klart definerte krav som man skal oppfylle.	De 3 første spørsmålene relaterer seg til om særskilte standarder er oppfylt, mens de tre siste går på leverandørens rutiner.	De fleste av kravene er klart definert, og en del er formulert som åpne spørsmålsstillinger. De aller fleste spørsmålene er objektivt utformet.	
Er kriteriene tilpasset offentlige anbud og fordelt på spesifikasjon, tildelingskriterier, gjennomføringskrav, dokumentasjonskrav?	Nei	Ja	Ikke systematisk, men system med SKAL-krav og poeng er en hjelp ved fordeling på hhv. kvalifikasjonskrav, spesifikasjon og tildelingskriterier.	
Er kriteriene objektivt utformet?	Ca. halvparten av spørsmålene i kriteriesettet åpner for skjønn både for den som svarer på spørsmål og den som evaluerer svarene.	De tre første spørsmålene er objektive, mens spørsmålene vedrørende leverandørens rutiner åpner en viss grad av skjønn hos begge parter.	De aller fleste spørsmålene er objektive, mens noen spørsmål vedrørende leverandørens rutiner åpner en viss grad av skjønn hos begge parter	
Gjøres det bruk av miljøledelsessystemer?	Ja	Ja	Ja	

Transporttjenester for gods	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Stilles det andre spørsmål en rene miljøspørsmål?	Ja – spørsmål om arbeidsplassvurderinger	Nei	Ja – spørsmål vedrørende kvalitetsledelse, norsk HMS-lovgivning, og transport av farlig gods.	
Gis det evalueringsveiledning?	Ja – fargekode	Ja	Ja	
Elektronisk format	PDF	Word	Word, Excel	

For disse kriteriesettene var det vanskeligere å klassifisere spørsmålene. Det er en viss dobbelttelling fordi spørsmål vedrørende energi også gir positive utslag for utslipp.

Igjen er det ganske store forskjeller i kriteriesettene. De viktigste er:

- Antall spørsmål – både omfang og detaljeringsgrad. Spesielt norske kriterier dekker mange aspekter.
- Varierende bruk av henvisning til utslippsstandarder
- Veiledning ift. offentlige anbud

4.4 Konklusjon kriteriesett

Kriteriesettene er forskjellig, men i stor grad er det snakk om presentasjon og vinklinger og detaljeringsgrad/bredde i spørsmålene. I Norge har man laget veldig komplette kriteriesett med oppfordring om å stryke det man ikke ønsker å bruke. I Sverige er det derimot lagt vekt på å ha et fåtall krav. I Sverige har man også fokusert mye på å tilpasse seg regelverket for offentlige innkjøp. Det er også forskjeller i anbefalinger om hvordan svarene skal evalueres. Danske kriteriesett mer antyder hva som er viktigst gjennom å presentere kriteriene i prioritert rekkefølge. I Sverige opereres det både med skal-krav, samt anbefaling om hvilke krav som bør inngå i et poengsystem. I Norge opereres det både med skal-krav, poengspørsmål og forslag til hvilke svar som bør danne grunnlag for beregning av produktets levesyklus-kostnad. Når det gjelder hvilke miljøforhold det er lagt vekt på, synes ikke forskjellen å være så stor. In Finland Hymonet contains yes/no -questions in order to define the most economically advantageous tender. Every yes -answer gives one point. The purchaser can change the weighting if he wants or/and use only some of the questions instead of all. For some products and services there are also obligatory requirements.

Det er ikke denne forstudien oppgave å konkludere med hva som er bra og hva som er dårlig. Når felles format skal utformes (se kap. 7), blir det nettopp utfordringen å trekke veksler på det beste fra alle land.

4.5 Bakgrunnsmateriale

Hvordan er disse kriteriesettene blitt til? Kunnskapskildene er flere. Det bygges på egne undersøkelser, andres undersøkelser, eksperthjelp og referansegrupper.

I vedlegg 3 følger en oversikt over bakgrunnsdokumenter som er blitt utarbeidet med den hensikt å ta frem ett eller flere av de kriteriesettene som er listet i vedlegg 2.

4.6 Synlige forskjeller i bakgrunns materialet

4.6.1 Danmark

I Danmark har man lagt stor vekt på å formidle bakgrunnsinformasjon. Egne publikasjoner er trykket og spredd i et språk som er søkt tilpasset målgruppen. Bakgrunnsinformasjonen er systematisk og vitenskapelig oppbygget. I tillegg til trykte versjoner er bakgrunnsinformasjonen også tilgjengelig på nett som PDF-filer sammen med kriteriesettene.

4.6.2 Sverige

I Sverige ligger bakgrunnsinformasjonen i html-format/PDF-format sammen med kriteriedokumentet. Informasjonen er spisset mot offentlige innkjøpere. Mens man i Danmark har lagt vekt på å lage komplette bakgrunnsdokumenter, har man i Sverige i større grad brukt lenker til mer detaljert informasjon.

4.6.3 Norge

I Norge er bakgrunnsinformasjonen inkludert i selve veiledningsmaterialet. For kriteriesettene fra 90-tallet foreligger bakgrunnsinformasjonen både i trykket versjon og i PDF-format på nettet. De ulike miljøaspektene er systematisk gjennomgått, men ikke med samme detaljeringsnivå som i Danmark.

4.6.4 Finland

In Finland the background material is in HTML-format. Besides the materials of Hymonet there are many links to materials produced by other organisations (in HTML, word, excel or PDF-format). There are background materials for about 70 products.

Environmental aspects are described systematically. The level of exactness is about the same as in the Norwegian material. The information is useful not only for purchasers but also for those who want to read

about environmental facts about different products and product groups (for example teachers who teach environmental courses).

Under følger en sammenligning av bakgrunnsstoffet for tekstiler og transporttjenester for gods

4.6.5 Tekstiler

Tekstiler	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Navn på bakgrunnsdokument:	Lett og grovt arbeidstøy	Tekstiler og sko	Bruker svenske kriterier, men har egen presentasjon og bakgrunnsdokument	Textiles
Hva dekker bakgrunnsstoffet?	For lett arbeidstøy: T-shirts, joggingtøy, sweatshirts og skjorter samt lette jakker, veste, bukser, kjoler og nederdele	Miljö och sociala förhållanden för textilier, omfattande arbetskläder, material till slöjd och hobby, bäddtextil, arbetsskor, arbetshandskar, möbiltyger etc.	Miljø og sosiale forhold vedrørende tekstiler.	Environmental aspects for working clothes, other clothes, fabrics, furnishing fabrics, curtains and carpets.
Totalt antall ord	Ca. 9500	Ca. 5300	Ca. 3000	Ca. 2 700
Fokuseres det på hele verdikjeden?	Ja – i motsetning til Sverige og Norge vises det relativt stor oppmerksomhet til bruksfasen (vask og slitasje).	Nei – fokuset ligger på produksjonen frem til ferdig produkt – ikke på bruk og utrangering.	Nei – fokuset ligger på produksjonen frem til ferdig produkt – ikke på bruk og utrangering.	Yes – there are background materials about the environmental impact throughout the products' entire life cycle (raw materials, production, packing, use and recycling).
Hvilke miljøaspekter er beskrevet?	Ressourceforbruk, miljøbelastninger og sunhedsbelastninger er beskrevet, herunder: Materiale- og energiforbruk, kjemikalieforbruk, vannforbruk, globale, regionale og lokale miljøbelastninger	De ulike fibertypene og bruk av ulike kjemikalier er nøye beskrevet. I tillegg er det en gjennomgang av ulike merkeordninger. Det fokuseres også på sosiale forhold.	De ulike fibertypene og bruk av ulike kjemikalier er beskrevet. I tillegg er det en gjennomgang av ulike merkeordninger. Det fokuseres også på sosiale forhold.	There are background materials about raw materials (cotton etc./synthetic fibre), production, chemicals, ecolabels, information for washing, detergents for textiles, packing and recycling.
Hvor vitenskapelig/detaljert er presentasjonen?	Presentasjonen er svært systematisk og grundig. Det er mye faktainformasjon.	Innenfor de nevnte områder er beskrivelsen grundig.	Innenfor de nevnte områder er beskrivelsen relativt grundig.	Environmental aspects are described systematically.
Elektronisk format	PDF	HTML	PDF/HTML	HTML

4.6.6 Transporttjenester for gods

Transporttjenester for gods	Danmark	Sverige	Norge	Finland
Navn på kriteriesett:	Transportydelser	Miljökravsspecifikation för Gods-transporter	Veitranporttjenester for gods	Kriteriesett finnes ikke.
Hva dekker bakgrunnsmateriale?	Enhver hyret person- eller varetransport utført med bil, varebil, sykkel, bus eller lastbil.	Godstransporter på veg.	Bakgrunnsmateriale er i stor grad felles med kjøretøy.	
Totalt antall ord	Ca. 6000	Ca. 1000 – men det er en rekke lenker til mer informasjon	Ca. 2000	
Fokuseres det på hele verdikjeden?	Ja	Ja	Ja	
Hvilke miljøaspekter er beskrevet?	Miljøbelastningen omfatter: <ul style="list-style-type: none"> • materialeforbrug • energiforbrug • miljøpåvirkninger globalt, regionalt og lokalt • sunnhetspåvirkninger 	Motorens drivstoff og utslipp, type kjøleaggregat, miljøledelsessystem	Råvarer, energi, produksjonsprosess, helse- og miljøfarlige kjemikalier, holdbarhet/levetid, utslipp, støy, sikkerhet, driftsavbrudd, reparasjonsmuligheter og service, gjenvinningssystem	
Hvor vitenskapelig/detaljert er presentasjonen?	Beskrivelsen er detaljert med mye faktainformasjon.	Hoveddokumentet gir en kort innføring i de nevnte tema.	Beskrivelsen er ikke veldig detaljert. De viktigste aspekter nevnes.	
Elektronisk format	PDF	PDF	PDF	

5. Organiseringen av arbeidet

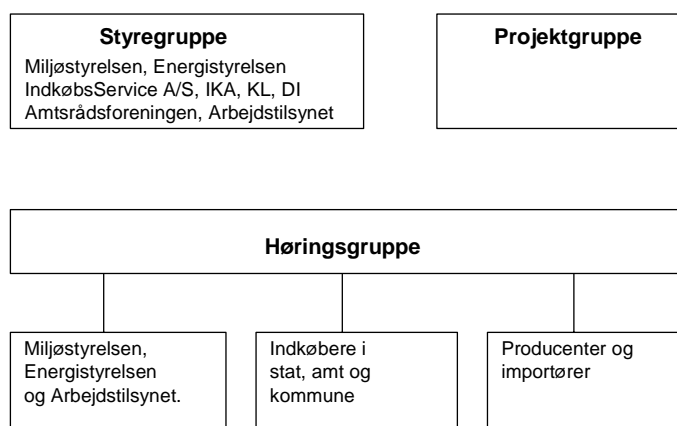
5.1 Danmark

I Danmark begyndte det politiske fokus på grønne indkøb for alvor i starten af 1990. I 1991 blev et krav om at alle offentlige indkøbere har pligt til at tage miljøhensyn ved indkøb indskrevet i den danske Miljøbeskyttelseslov. Siden da har Miljøstyrelsen udviklet 50 miljøvejledninger til offentlige indkøbere.

Formålet med vejledningerne er at medvirke til at styrke miljøhensyn ved indkøb. Vejledningerne informerer og rådgiver om miljøforhold ved indkøb af en række produkter og tjenesteydelser samt om tværgående emner i relation hertil. Arbejdsmiljø indgår i miljøvejledningerne i det omfang, der er rimelig sammenhæng mellem de relevante ydre miljøforhold og de arbejdsmiljømæssige aspekter.

Det har været ønsket med miljøvejledningerne, at de kan anvendes på flere niveauer både af centrale og decentrale indkøbere. De centrale indkøbere har indkøb som deres hovedbeskæftigelse, mens de decentrale indkøbere kun bruger få timer om ugen på indkøbet og typisk har en anden hovedbeskæftigelse. For at imødekomme de forskellige målgruppers behov, er vejledningernes informationer delt i flere niveauer. Der er «den lette vej» til grønne indkøb, en beskrivelse af de vigtigste miljøhensyn, et checkskema med forslag til miljøspørgsmål og til de særligt interesserede et mere detaljeret baggrundsmateriale.

Projektorganisation

Organisation bag udarbejdelsen af miljøvejledningerne

I Danmark er det Miljøstyrelsen, der har ansvaret for at udvikle «Miljøvejledningerne». I praksis sker udarbejdelsen ved, at Miljøstyrelsen udlbyder opgaven til konsulenter og eksperter inden for de pågældende produktområder. Den bedst kvalificerede tilbudsgiver får opgaven, så vidt tilbudet befinder sig inden for den på forhånd specificerede udgiftsramme.

Projektgruppen består af den tilbudsgiver/konsulent, der får tildelt projektet efter udbuddets afslutning samt underleverandører. Projektgruppen har til opgave:

- udarbejde det faglige indhold i miljøvejledningen (inkl. baggrundsdokumentationen)
- varetage den journalistiske bearbejdning så det sproglige niveau svarer til de tidligere udgivne miljøvejledninger
- foranledige udarbejdet en illustration samt layout af miljøvejledninger (incl. baggrundsdokumentation)
- foranledige miljøvejledningerne (incl. baggrundsdokumentation) trykt
- varetage sekretariatsmæssige funktioner i form af servicering af styregruppen og høringsgruppen, indkaldelse af høring af relevante parter i forhold til hver enkelt produktgruppe (høringsgruppen) m.v.
- udarbejde et procesnotatet.

Til udarbejdelsen af nye miljøvejledninger knyttes en styregruppe og en høringsgruppe.

Styregruppen skal følge udviklingen af miljøvejledningerne og tilse, at det gennemføres med den fornødne kvalitet i henhold til den indgåede aftale mellem konsulent og Miljøstyrelsen. Styregruppen refererer til Miljøstyrelsen og vil bestå af repræsentanter fra Miljøstyrelsen (formand), Energistyrelsen, Indkøbs Service, IKA (de offentlige indkøberes forening), DILF (de private professionelle indkøberes forening), Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Arbejdstilsynet og Dansk Industri.

Høringsgruppen består af styregruppens medlemmer samt en række øvrige høringsparter. Det vurderes i forhold til produktgruppen i hvilket omfang, der skal inddrages relevante fagmedarbejdere fra styrelserne og arbejdstilsynet, indkøbere i stat, amter og kommuner samt importører, producenter og interesseorganisationer fra den pågældende produktgruppe. Høringsgruppen vil have variende sammensætning og fastlægges i samråd med Miljøstyrelsen og styregruppen. Den vil typisk omfatte ca. 15–20 personer udover styringsgruppen. Høringsgruppen skal have materialet tilsendt med mulighed for at fremsende kommentarer inden for en rimelig tidsfrist.

Procesforløb for udarbejdelse af en miljøvejledning

Et typisk procesforløb for udarbejdelsen af en miljøvejledning er beskrevet nedenfor. Der kan forekomme variationen fra produktgruppe til produktgruppe, men i hovedtræk er processen ensartet:

Fase A: Projektgruppen udarbejder et forslag til indholdet i miljøvejledningerne og baggrundsdokumentationerne. Inden der udarbejdes et forslag til miljøvejledningen skal 2–4 relevante virksomheder og interesseorganisationer kontaktes med henblik på input.

Fase B: Projektgruppen udarbejder en markedsundersøgelse. Markedsundersøgelsen skal kortlægge relevante dele af det europæiske marked, herunder fra hvilke lande produkterne typisk leveres til det offentlige i Danmark. Markedsundersøgelsen har til formål at tegne et billede af, om de renere teknologier og den genanvendelse, som anbefalingerne i udkastet til miljøvejledning og baggrundsdokumentation fra fase A peger på, er kendt og implementeret i flere europæiske lande. Markedsundersøgelsen skal typisk dække 5–7 EU-lande (inkl. DK) pr. produktgruppe, og skal afspejle i hvilket omfang de anbefalinger, som miljøvejledningen foreslår indkøberne at tage, vil kunne imødekommes af virksomheder i disse lande.

Markedsundersøgelse kan bl.a. baseres på følgende kilder: Spørgeskemaundersøgelse hos udvalgte virksomheder, henvendelse til brancheorganisationer i Danmark og udlandet, litteratur om udbredelse af renere teknologi i udlandet m.fl..

Resultatet af markedsundersøgelsen (der forventes at være et notat på 3–5 sider) skal indgå i procesnotatet (se fase H) for de enkelte produktgrupper.

Fase C: Forslaget sendes i høring i styre- og høringsgruppen.

Fase D: På baggrund af resultaterne fra 1. høring drøfter styregruppen, hvordan vejledningen skal ændres/tilpasses.

Fase E: Projektgruppen udarbejder et revideret forslag, som sendes til 2. høring i styregruppen og høringsgruppen. Der må desuden forventes behov for afholdelse af møder med udvalgte høringsparter. Kommentarerne fra 2. høring indarbejdes i et revideret udkast. Det reviderede udkast skal godkendes i styregruppen.

Projektgruppen har det endelige ansvar for at sikre kvaliteten af miljøvejledningerne, og for at sikre at der er overensstemmelse mellem kvalitet af og indhold i den pågældende miljøvejledning, formål med miljøvejledning og målgruppe(r).

Fase F: Vejledningerne opsættes grafisk efter det fastlagte layout.

Fase G: Den projektansvarlige indhenter tilbud fra trykkeri og arrangerer trykningen og leveringen af miljøvejledningerne. Trykkeriet skal have et miljøledelsessystem (certificeret efter ISO 14001 eller EMAS registreret) og tryksagen skal miljømærkes med Svanen eller et tilsvarende miljømærke for tryksager.

Fase H: Projektgruppen udarbejder et procesnotat omkring erfaringer og beslutninger fra udarbejdelse af miljøvejledningen. Heri skal indgå, kilder til indhentning og opdatering af faglig viden, resultat af markedsundersøgelsen, dialog med styregruppe og høringsgruppe og med relevante virksomheder, sammenfatning af hørings svar, tidshorisont for forventet opdateringsbehov og øvrige erfaringer fra processen.

Evaluering af Miljøvejledningerne

Miljøstyrelsen har i 2001 fået evalueret miljøvejledningerne. Resultaterne er beskrevet i projektet «Evaluering af miljøvejledninger til offentlige indkøbere» (findes på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk)

Evalueringen viser, at brugerne af vejledningerne generelt er godt tilfredse med dem. Imidlertid er det primært de centrale indkøbere som bruger dem, mens de decentrale indkøbere ikke er så flittige brugere. Generelt opfattes informationerne i vejledningerne som meget troværdige, mens layout, overskuelighed og læsevenlighed får dårligere «karakterer».

Fremtidigt koncept for miljøvejledningerne

Med afsæt i evalueringen af miljøvejledningerne er ønsket konceptet for vejledningerne forbedret, således at

- teksten giver svar på det man søger, på en let og overskuelig måde
- layoutet giver lyst til at læse vejledningen
- layoutet er overskueligt og understøtter den niveaudelte læsning
- teksten fokuserer på det væsentlige

Miljøstyrelsen ønsker, at baggrundsmaterialet kun udgives på internettet, da en generel udsendelse af dette kan give indtryk af, at det er meget vanskeligt at købe grønt ind. Baggrundsdokumentationen skal være fagligt velfunderet, men samtidig sprogligt rimelig lettilgængelig for målgrupperne.

Det nye koncept vil blive beskrevet/dokumenteret, således at andre senere vil kunne anvende det ved udarbejdelsen af nye/opdaterede miljøvejledninger.

I øjeblikket er et større projekt iværksat som opdaterer alle miljøvejledningerne efter et nyt koncept der imødekommer kravene ovenfor. Der kan læses om projektet på www.miljøvejledninger.dk

Det er konsulenter fra Jan Viegand Analyse samt Institut for Produktion og Ledelse, der gennemfører opdateringen og formidlingen af alle de

eksisterende miljøveiledninger samt udarbejder to nye miljøveiledninger for maling og lak. Projektet forventes avsluttet med udgangen af 2004.

Der er primært tale om en lay-out- og tekstmæssig ændring af konceptet for miljøveiledningerne. Organisationen og høringsprocessen bag udarbejdelsen af miljøveiledningerne ændres ikke med det nye koncept.

5.2 Sverige

EKU-verktyget utvecklades initialt av stat, kommun och landsting med visst deltagande från näringslivet i Delegationen för ekologiskt hållbar upphandling, EKU-delegationen. Arbetet hade sitt ursprung i ett regeringsbeslut i början på januari 1998. Delegationens uppgift var bl.a. att initiera och utveckla konkreta vägledning och metoder för hur miljökriterier, kvalitetskrav och andra krav på ekologisk hållbarhet kan ställas vid offentlig upphandling inom olika produktområden. Underlag för EKV-verktyget har utgjorts av miljökravssystem från Kommunförbundet i Västernorrlands län (Västernorrlandspärmen) och Landstingsförbundets upphandlingsgrupp (LfU) kompletterat med material från delegationens arbetsgrupper och material som erhållits från annat håll i Sverige eller internationellt.

Delegationen avlämnade sin slutrapport i september 2001. Ett viktigt resultat av EKV-delegationens arbete var ett gemensamt Internetbaserat verktyg, det sk EKV-verktyget, med syfte att vara en frivillig vägledning som kan användas som ett hjälpmedel av de offentliga organisationerna för att ta miljöhänsyn vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader. Under perioden september 2001 till december 2002 var arbetet i ett kansli med EKV-verktyget interimistiskt förlagt till Naturvårdsverket och sedermera Stockholms läns landsting, upphandlingsenheten.

Den operativa driften av EKV-verktyget har början på 2003 överlåtits på AB Svenska Miljöstyrningsrådet – ett bolag som ägs gemensamt av staten, kommunförbundet, landstingsförbundet och näringslivet. I bolagets arbete ingår att förvalta och vidareutveckla EKV-verktyget i samverkan med den offentliga sektorn och näringslivet för att bredda dess tillämpning till ett mer allmänt verktyg för professionell upphandling. Arbetet syftar att tillhandahålla EKV-verktyget på ett marknadsmässigt lättillgängligt sätt för upphandlare och inköpare för att underlätta deras arbete med att ställa miljökrav vid upphandling som är anpassat till deras eventuella önskemål att upphandla alltmer hållbara produkter.

Syftet med videreutvecklingen av EKU-verktyget är att gradvis underlätta för upphandlaren i kravställandet så att den tid och de resurser man satsar, förutom att ge bra avtal, också ger största möjliga miljönytta. Dessutom skall arbetet i högre grad fokuseras på att också underlätta för leverantörer att ta fram och lämna efterfrågade uppgifter samt, vid behov, kunna verifiera dessa.

Organisation

Miljöstyrningsrådets arbete med EKU-verktyget är organiserat så att utarbetande och uppdatering av miljökriterier genomförs med stor integritet, miljörelevans och högt ställda kvalitets- och juridiska krav. Detta skall ske i en samarbetsform som tillvaratar samtliga ägares intressen och önskemål.

Arbetet med EKU-verktyget sker på olika nivåer med nedanstående organisationsstruktur.

I *kriteriegrupper* sker grundarbetet med utarbetande och uppdatering av förslag till miljökriterier, andra riktlinjer och fakta för produktgruppen. Kriteriegrupperna ska ha kompetens vad gäller tekniska, miljö- och kvalitetsmässiga aspekter inom det specifika produkt- eller tjänsteområdet samt täcka in upphandlingserfarenhet. En vetenskaplig genomgång av miljömässiga utgångspunkter och granskning av den vetenskapliga relevansen av de föreslagna kriterierna skall ske efter ett visst återkommande förfaringssätt.

Kriteriearbetet skall utnyttja andra erfarenheter inom området såsom miljömärkning och annan produktrelaterad miljökommunikation. Remissbehandling av förslag till kriterier skall genomföras.

I *den beslutande kommittén* sker en slutlig granskning och godkännande av miljökriterierna. Arbetet skall huvudsakligen bestå i en kontroll av att alla grundläggande förutsättningar följts vad avser kvalitets-säkrings-, juridiska och upphandlingstekniska utgångspunkter. Dessutom skall kommittén försäkra sig om att inkomna remissynpunkter beaktats.

Verksamheten i den beslutande kommittén planeras och leds av en styrelsen utsedd ordförande i nära samarbete med EKU-ansvariga på Miljöstyrningsrådet.

Arbetet vid *Miljöstyrningsrådets kansli* består i att administrera, sammankalla och dokumentera arbetet i kriteriegrupperna och den beslutande kommittén samt att bevaka kriterierna ur upphandlingsteknisk och juridisk synvinkel. I arbetet ingår att remissbehandla förslagen till miljökriterier som utarbetats av kriteriegrupperna samt tillställa dessa den beslutande kommittén för behandling och fastställelse.

Kansliet skall återge de utarbetade miljökriterierna på EKU-verktygets hemsida samt ge vägledning om användningen av dessa. Kansliet skall också följa utvecklingen inom de olika produktområdena och, då så är påkallat, initiera utarbetande och uppdatering av miljökriterier.

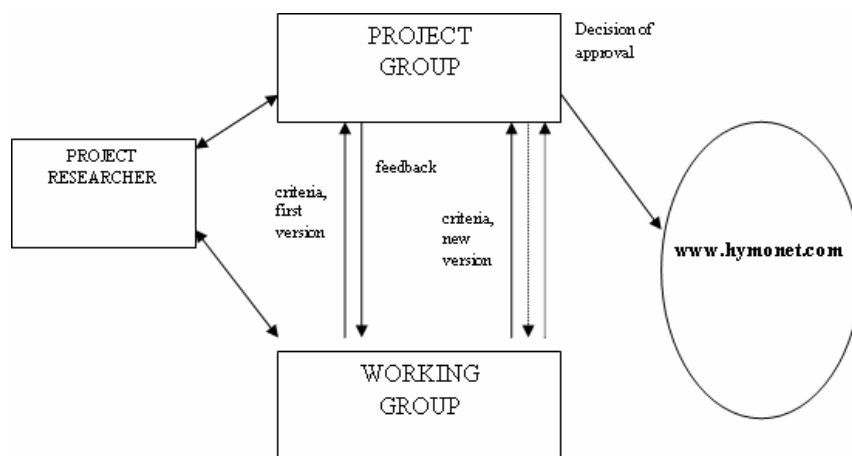
Kansliet har en övergripande roll att generellt övervaka upphandlingstekniska och juridiska aspekter med miljöanpassad upphandling och att miljökriterierna främjar en hållbar utveckling i linje med de uppsatta nationella och EU-gemensamma miljömålen och EUs gemensamma miljöpolitik.

Miljöstyrningsrådets styrelse har det övergripande ansvaret för arbetet med EKV-verktyget. Styrelsen skall hantera frågor om EKV-verktygets principiella uppbyggnad och eventuella behov av förändringar samt om allmän marknadsmässig tillgänglighet samt på vilket sätt användningen av verktyget kan stimuleras. Styrelsen skall också ta ställning till behovet av att inkludera sociala och etiska samt arbetsmiljö- och hälsorelaterade frågeställningar i EKV-arbetet.

5.3 Finland

In Finland some municipalities started planning and working in the area of green purchasing in beginning of the 1990's. In 1998 Efectia Ltd. (a consulting and research company owned by the Association of Finnish Local and Regional Authorities) got more and more messages that municipalities would be interested in green purchasing and needed tools. Efectia started the project in the spring 1999. The goal of the project was to create a database for purchasers, which helps them to do greener decisions. The database is called Hymonet, the Finnish database of products and environment.

The Ministry of the Environment, Motiva (an impartial service organisation promoting a market for renewable energy sources and efficient energy use), SFS-Ecolabelling, the Association of Finnish Local and Regional Authorities, several municipalities and some firms took part in the project. The project was leaded by a project group which had one member of each participant organisation.

Efektia developed the material together with the members of the project and other experts. The information about green purchasing and ecolabels already created in other countries and in Finland was used. In Hymonet there are information on legislation, plastics, metal, packages etc. The largest work was to develop the background pages and the criteria for the products. Five different working groups were organised to create the information of the following product groups: electrical appliances, building materials, foods, products used in hospitals and products used in cleaning.

Project researchers together with the product-group-specific working groups prepared the first drafts of the background papers and a proposal for the purchase criteria of each product. The project group discussed the material and criteria and gave feedback to the working groups, which then further developed the material and criteria. Later, project group discussed new versions of background material and criteria and if satisfied, accepted them. In few cases of disagreement in the working groups, the project group discussed also different criteria proposals and decided between them.

The project lasted two years. In the spring 2001 several municipalities, some firms and other organizations started to use Hymonet. During the years 2002 and 2003 more criteria of different products and services was linked to Hymonet. These criteria had been created and tested by the city of Jyväskylä. After this addenda there have been information about one hundred products/services in Hymonet.

5.4 Norge

Hvordan arbeidet er/har vært organisert: I Norge er det GRIP senter – stiftelsen for bærekraftig produksjon og forbruk, som har hatt ansvaret for å fremme miljøeffektive innkjøp. GRIP ble opprettet av Miljøverndepartementet i 1995. I formålsparagrafen heter det at: «Stiftelsen skal bidra til å oppfylle målsettingene om bærekraftig produksjon og forbruk, jf. kap. 4 i Agenda 21. Ved å forene miljø- og markedsinnsikt og organisasjonstiltak skal stiftelsen bidra til en bærekraftig utvikling i norske private og offentlige virksomheter. Stiftelsen skal få utviklet og spre metoder som forener økt verdiskapning med redusert ressursbruk og miljøbelastning. ...»

GRIP startet sitt arbeid med miljøeffektive innkjøp i 1996. Veilederen «GRIP innkjøp» kom først. GRIP innkjøp er GRIPs hovedveileder for miljøeffektive innkjøp. GRIP innkjøp gjenspeiler «ideologien» bak GRIPs innkjøpssatsing, og fokuserer spesielt på behovsspesifikasjon, livsløpskostnader og ytelsesspesifisering for å oppnå både effektive anskaffelser – i tradisjonell forstand – og miljøeffektive anskaffelser. GRIP innkjøp fremholder at miljøeffektive innkjøp i stor grad lar seg kombinere med bedre behovstilfredsstillelse og lavere totale kostnader. GRIP inn-

kjøp inneholder også generelle forslag til spørsmål/kriterier til bruk overfor leverandør og produkt.

I årene etter at GRIP innkjøp kom, ble det så utarbeidet noen kriteriesett for enkelte produktgrupper, spesielt innen transport, jf. vedlegg 2.

Arbeidet med et kriteriesett har vanligvis fulgt følgende prosedyre:

- Valg av produktgruppe (har skjedd på bakgrunn av forslag utenfra eller fra GRIP)
- Invitere bransjeforening, ledende leverandører og ledende innkjøpere med i en referansegruppe
- Samle informasjon/utvikle kriteriesettet
- Ferdigstille et forslag – sende dette på høring
- Innarbeide kommentarer – og publisere (papirversjon/nettversjon)

Som et svar på kritikk om at materialet var for avansert, ble i 1999 «14 råd om innkjøp» utgitt (3 sider faglig stoff) i tillegg til en plakat som oppsummerer anskaffelsesprosessen. Nettversjoner ble lagt ut i Word eller Excel, med tanke på at brukeren enkelt skulle kunne klippe ut/velge de deler han selv ønsket å bruke.

Nåværende/planlagte organisering av arbeidet: GRIP har pr 2004 to ansatte med innkjøpsfaglig kompetanse. I dag bruker disse ca. ett årsverk til sammen på innkjøp. Tiden brukes til å holde foredrag og kurs, vedlikeholde nettverk, delta i ulike fora og prosesser, samt gjennomføre betalte konsulentoppdrag fra offentlige og private oppdragsgivere. Det arbeides ikke spesifikt med kriterieutvikling, men i februar 2004 ble allikevel veilederen «Tekstilinnkjøp» ferdigstilt i regi av det norske «Tekstilpanelet» hvor GRIP har sekretariatet. I «Tekstilinnkjøp» laget vi ikke egne miljøkriterier for tekstiler, men viser til de svenske kriteriene. I denne ble også sosiale hensyn vektlagt på lik linje med miljø. Trenden synes å gå mot en mer helhetlig tilnærming, hvor miljø og etisk handel behandles likt under fellesbegrepet «samfunnsansvar». Dette skifte preger i dag flere av GRIPs aktiviteter. GRIP har ikke planer om å trappe ned sitt engasjement på innkjøp eller endre organiseringen, men aktivitetene fremover vil i større grad enn tidligere preges av hva eksterne oppdragsgivere ønsker å betale for (se under).

Andre aktiviteter i Norge: I tillegg til GRIP har det også vært et initiativ for utvikling av materiale på temaet innkjøp og miljø i regi av fylkene på Østlandet. Østfold fylkeskommune har hatt hovedansvaret og kriterier og annet materiale er samlet på <http://www.miljoinnkjop.no/>. Kilden til kriteriene på Miljoinnkjop.no er «Manual for Miljöanpassad upphandling» som ble utarbeidet av Kommunförbundet Västernorrland i Sverige.

5.5 Organisering oppsummert

	Danmark	Sverige	Finland	Norge
Oppstart	1990	En regjeringsbeslutning i 1998 var grunnlaget for å begynne arbeidet med EKV-verktøyet.	Lokale initiativ på begynnelsen av 1990-tallet. I 1999 startet et sentralt arbeid.	1995
Hvem lager miljøveiledninger	Miljøstyrelsen organiserer og finansierer. Gjennom en bredt sammensatt styringsgruppe – utarbeides miljøveiledninger av eksperter og konsulenter	EKV-delegasjonen utarbeidet en rekke miljøveiledninger i perioden 1998 til 2001 – tok utgangspunkt i lokale initiativ. I dag drives arbeidet av Miljøstyringsrådet (se under)	Efekta Ltd. – et konsulent og forskningsfirma som eies av Association of Finnish Local and Regional Authorities gjennomførte arbeidet Det var en bredt sammensatt styringsgruppe.	Arbeidet utføres av GRIP – stiftelsen for bærekraftig produksjon og forbruk. GRIP er etablert av Miljøverndepartementet.
Lovgrunnlag	1991 – i Miljøbeskyttelsesloven			2001 – i Lov om offentlige anskaffelser
Status/veien videre	Evaluering av miljøveiledningene ble gjennomført i 2001 – danner grunnlag for en forbedret lay-out mm.	I 2003 ble den operative driften av EKV-verktøyet overført til AB Svenska Miljøstyringsrådet. I regi av Miljøstyringsrådet vedlikeholdes eksisterende veiledninger og nye utarbeides.	Prosjektet varte i 2 år. I dag er det kun vedlikehold som foregår.	Høy aktivitet frem til 1999. Etter det er utviklingsarbeidet stanset opp pga. lite ressurser.

6. Ressursbruk

6.1 Danmark

Miljøstyrelsen vurderer, at de i årene 1995 til 2002 har anvendt cirka 1 til 1,5 mandeår på grønne indkøb. Indsatsen dækker både arbejdet med udvikling af miljøvejledninger og den øvrige indsats for grønne indkøb. Det vurderes at omkring 1 til 3 mandemåneder har været anvendt direkte til arbejdet med udvikling af miljøvejledningerne.

I 2002 ophørte det program som hovedsageligt havde finansieret det produktorienterede miljøarbejde i Danmark, herunder indsatsen for grønne indkøb (Program for Renere Produkter). Denne nedprioritering betyder at der fra 2002 er cirka 0,5 mandeår i Miljøstyrelsen til arbejdet med grønne indkøb.

Som tidligere beskrevet pågår der i øjeblikket en opdatering af en række af de mest anvendte miljøvejledninger og der udarbejdes to nye miljøvejledninger for maling og lak, – et projekt der blev igangsat for de sidste midler i Programmet for Renere Produkter. Der er ikke planlagt udarbejdelse af nye miljøvejledninger derudover.

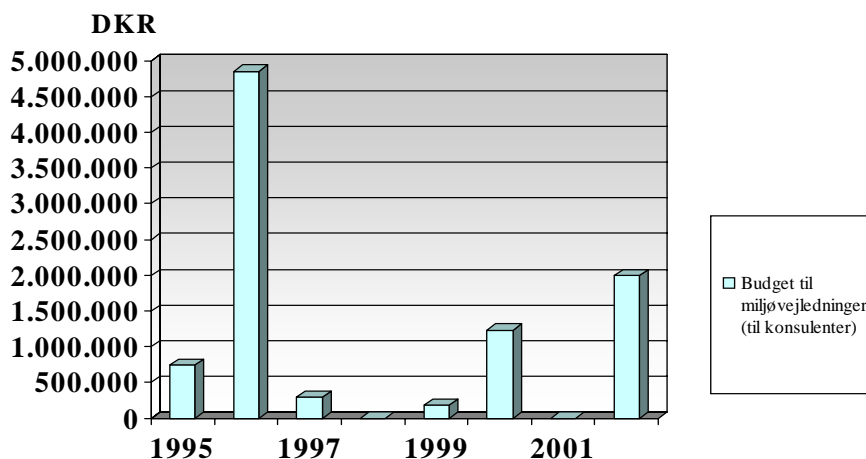
Anvendte ressourcer til udarbejdelse af miljøvejledninger

Arbejdet med udvikling og opdatering af miljøvejledningerne er foregået gennem udbud til konsulenter.

I nedenstående skema er vist hvilke midler der er anvendt til miljøvejledningerne i årene 1995–2002. Beløbene er oplyst pr. projekt.

År	Beløb (DKK)	Projekt	Projekter der bestod i at udvikle miljøvejledninger
1995	750.000	Udvikling af konceptet bag miljøvejledningerne	
1996	3.750.000	Udarbejdelse af 21 miljøvejledninger	✓
1996	400.000	Miljøvejledning om handicapbælpemidler	✓
1996	705.500	Trykning af miljøvejledninger	
1997	300.310	Udarbejdelse af miljøvejledning om kontorudstyr	✓
1999	186.350	Opdatering af miljøvejledninger om kopimaskiner	
2000	158.625	Oversættelse af 43 miljøvejledninger	
2000	349.752	Udarbejdelse af miljøvejledning om belysning	✓
2000	350.000	Evaluering af miljøvejledningerne	
2000	375.000	Udarbejdelse af miljøvejledning om kabler	✓
2000	850.000	Udarbejdelse af miljøvejledning om tropisk træ	✓
2000	1.999.600	Nyt koncept, opdatering af miljøvejledninger samt 2 nye	(✓)

De samme tal pr. år:

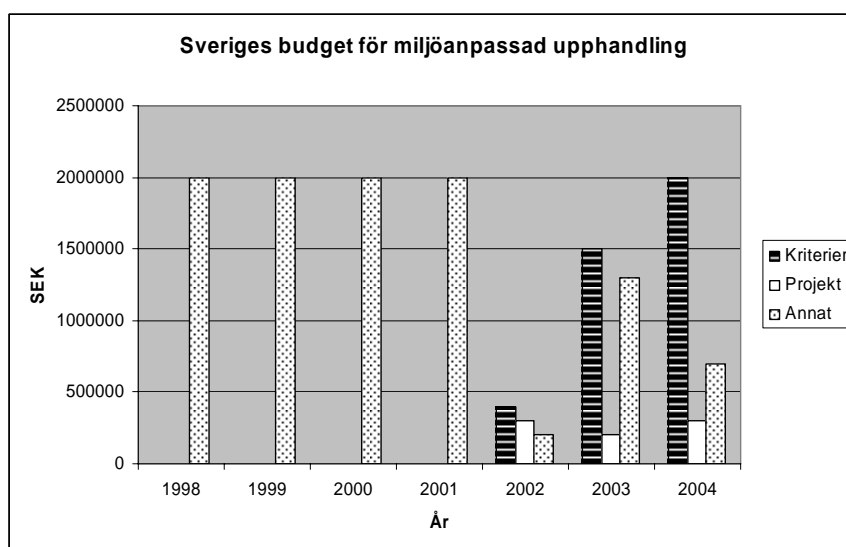

På baggrund af ovenstående tal er der til denne rapport udregnet en gennemsnitspris pr. miljøvejledning. Udgifter der er markeret i højre kolonne er medregnet, idet projektmidlerne uden markering ikke omhandler udarbejdelse af miljøvejledninger, men oversættelse, opdateringer og evalueringer af miljøvejledningerne. Projektmidlerne til udarbejdelse af miljøvejledninger har ført til 49 miljøvejledninger. Dette giver en gennemsnitspris på cirka 120.000,- dkr pr. miljøvejledning. Tallet skal tages med et vist forbehold, da der er meget store udsving i udgifterne til forskellige miljøvejledninger.

6.2 Sverige

EKU-delegationen hade under perioden 1998–2001 tre heltidsanställda samt hjälp från olika konsulter. Under interimsperioden 2002 arbetade en person heltid. Miljöstyrningsrådet (MSR) har för närvarande ca. 3 heltidstjänster som arbetar med EKU-verktyget.

EKU delegationen finansierades av staten mellan 1998–2001 (2001-08-31) med sammanlagt 8 miljoner SEK. Under 2002 finansierades EKU med hjälp av avgifter som togs ut av de som använde EKU-verktyget samt ett statligt stöd på 300 000 SEK. 2003 fick MSR 3 miljoner SEK från Svenska staten för EKU arbetet och lika mycket för 2004. Prognosen för 2005 är att minst lika mycket pengar sätts av för EKU-verksamheten.

6.3 Finland

During the planning year 1998 and in the beginning of the year 1999 Efektia Ltd. did about two month's work planning the Hymonet-project.

The first stage of the project was carried out May 1999 – October 1999. In Efektia there were approximately one person working full time on planning the project, searching information of green procurement and gaining the resources for the second stage. The budget of the first stage was 65 000 euros.

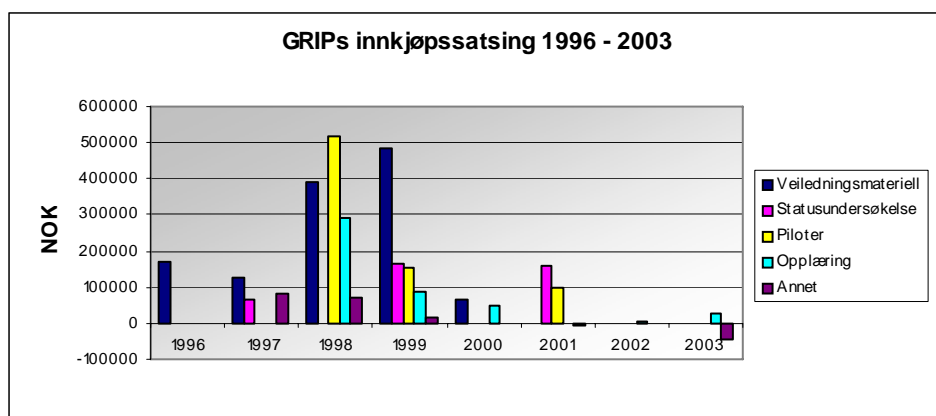
The second stage of the project was carried out October 1999–May 2001. In Efektia there were four person's working full or part time on the project and they did approximately 31 month's work. Besides, persons from expert organisations gave about 19 month's work for the project. The budget of this stage was 191 000 euros.

After May 2001 Efektia has done 1–2 months work per year for Hymonet. The municipalities pay fee for using Hymonet. The budget is about 25 000 euros/year. During the years 2002 and 2003 the city of Jyväskylä's criteria of different products and services was linked to Hymonet. In the city of Jyväskylä many years of work have been done to create and maintain the criteria.

6.4 Norge

GRIP har i perioden 1996 til 2003 brukt i underkant av 1 årsverk på sin innkjøpssatsing. Frem til 2000 var det en person som hadde ansvaret for innkjøpssatsingen. Etter 2000 har dette årsverket vært fordelt på 2 personer. I den perioden de fleste innkjøpskriteriene ble laget (1996 til 1999), var GRIP fullfinansiert av Miljøverndepartementet, og hadde de nødven-

dige økonomiske ressursene til å arrangere møter, gjennomføre pilotprosjekt, gjennomføre statusundersøkelser, holde foredrag, samt trykke og spre veiledningshefter og annet. GRIPs økonomiske ressurser er i perioden blitt brukt som følger:

I tall:

	Veiledningsmaterieell	Statusundersøkelse	Piloter	Opplæring	Annet	Sum
1996	170 000	0	0	0	0	170 000
1997	125 212	67 000	0	0	82 073	274 285
1998	393 047	0	514 602	290 496	68 465	1 266 610
1999	483 414	164 000	151 757	85 349	13 228	897 748
2000	62 739	0	0	50 000	-2 261	110 478
2001	253	160 580	100 812	0	-6 007	255 638
2002	-3 323	0	0	5 167	0	1 844
2003	0	0	857	29 498	-44 425	-14 070
Sum	1 231 342	391 580	768 028	460 510	111 073	2 962 533

GRIP har de siste årene fått stadig mindre bevilgninger fra Miljøverndepartementet. I dag fokuserer GRIP i større grad på betalte oppdrag fra både myndigheter og offentlige/private virksomheter.

Tilgjengelige ressurser fremover

Ressursene til eventuell kriterieutvikling fremover vil være avhengig av ekstern prosjektfinansiering fra norske myndigheter. Midler fra norske myndigheter vil det måtte søkes om fra år til år. I regi av GRIP planlegger miljøvernmyndighetene å øke innsatsen på innkjøp i årene fremover.

6.5 Island

Det islandske Miljøverndepartement utga på slutten av 90-tallet en brosjyre på temaet miljøeffektive innkjøp. Utover det er lite ressurser brukt på dette temaet.

7. Felles nordiske innkjøpskriterier?

7.1 Fordeler og muligheter

Fordeler og muligheter ved felles innkjøpskriterier. De viktigste grunnene er:

1. Offentlige innkjøpere i Norden har behov for gode kriteriesett. Miljø er ikke deres kjernekompetanse og ei heller deres viktigste anliggende. Skal miljøhensyn ivaretas i stor skala i offentlige innkjøp, trengs det mange og gode kriteriesett som innkjøperne enkelt kan klippe fra.
2. Det vil være nyttig for leverandørmarkedet at de samme kriteriene benyttes i hele Norden. Det gir større vilje til å tilfredsstille kravene og mindre arbeid når tilbud skal utarbeides. Mange leverandører ser på Norden som ett marked, og felles nordiske kriterier vil for disse leverandørene fremstå med større troverdighet og tyngde.
3. Det er ressurskrevende å utarbeide og vedlikeholde kriteriesett. En felles innsats kan ha et potensial til å gi alle land flere kriteriesett med mindre ressursbruk, avhengig av organisering.
4. I EUs IPP-strategi, er miljøvennlige offentlige innkjøp et av flere verktøy for å skape løpende miljøforbedringer. En kriteriebase basert på et samarbeid mellom flere land med felles nordiske kriterier, vil bli en av de største og best dekkende kriteriebasene i Europa – og engelsk versjon vil gjøre den tilgjengelig både for Europa og resten av verden. En nordisk base vil være et viktig bidrag til en felles europeisk plattform for grønne innkjøp. Hvis den fungerer i Norden, kan den også fungere i Europa, og på sikt være et viktig bidrag inn i EU-basen.
5. Felles kriterier vil samlet sett kunne gi flere kriterier på nasjonalt plan. Flere kriterier og økt bruk av disse kan bidra til et bedre miljø.

Kjernen i et hvert kjøp er kriteriene som benyttes. Et felles nordisk bidrag til kriterier vil være nyttig, men det er flere muligheter med hensyn til ambisjonsnivå og innfallsvinkel.

7.2 Ulike innfallsvinkler og ambisjonsnivå

Et arbeid med felles kriterier kan skje i ulik regi og med ulikt ambisjonsnivå. Basert på høringsinnspillene² synes følgende fire muligheter mest aktuelle:

1. «*Start i det små*»: «Start i det små»-alternativet innebærer å ta utgangspunkt i de kriteriesettene som foreligger, legge utvalgte kriteriesett på et felles format, og gjøre kriteriene lett tilgjengelig for resten av Norden (på internett og på de nordiske språk – enten nasjonalt eller i en felles base). En videreføring kan være å vedlikeholde eksisterende kriterier, samt utvikle flere kriterier. Utvikling av flere kriterier kan skje nasjonalt uten nordisk koordinering, men dette er opp til det enkelte land og tilgjengelig ressurser nasjonalt. Forutsetningen er kun at felles format benyttes. Dette alternativet innebærer liten koordinering og kan gjennomføres innenfor eksisterende organisering. Alternativet gir grunnlag for å velge et høyere ambisjonsnivå etter hvert.
2. «*Svanen*»: Svanen er en formell nordisk organisasjon hvis kjerneaktivitet er å utvikle kriterier – primært rettet mot forbrukermarkedet. En mulighet er å overlate det meste av ny kriterieutvikling til Svanen. Det kan arbeides for at Svanen utvikler kriteriesett som i større grad dekker profesjonelle innkjøperes behov. Det vil antagelig ikke være naturlig/mulig for Svanen å utvikle kriterier på alle produktområder hvor offentlige innkjøpere har behov for kriterier. I slike tilfeller kan kriterier utvikles, nasjonalt eller ved nordisk samarbeid, og legges på et felles nordisk format. Svanen har laget noen faktaark, men disse er ikke rettet spesielt mot profesjonelle innkjøpere. Det bør vurderes å lage slike faktaark. Denne modellen forutsetter koordinering med Svanen, en koordinering som også omfatter de samme interessenter som er interessert i innkjøpskriterier.
3. «*Formell organisering*»: Alternativet innebærer både felles format og nordisk godkjenning av kriteriene gjennom en transparent og inkluderende prosess med høringer. Deretter må kriteriene holdes oppdatert og nye utvikles. Dette krever en egen organisasjon, høyere ambisjonsnivå og mer ressurser.
4. «*Adopsjon av EU-basen*»: EU-kommisjonen har i dag en produktbase som formidler overordnet miljøinformasjon om ulike produkter. En mulighet er å «adoptere» denne basen, og bidra til å legge inn kriterier i basen for bruk i konkurransegrunnlag. Denne muligheten innebærer god organisering, et høyt ambisjonsnivå og et høyt ressursforbruk i mange år. «Start i det små» og «Svanen» kan være starten på en prosess mot EU-basen slik at den blir lett anvendbar for

² Et utkast til denne rapporten var på høring høsten 2004. Oppsummerte høringsuttalelser er vedlagt i [vedlegg 5](#).

offentlige innkjøpere. Dette kan være et prosjekt som kan utvikles i fremtiden. Pr i dag er Temagruppe 9s vurdering at det er for ambisiøst å adressere EU-basen direkte i forhold til det nordiske samarbeidet slik dette pr i dag er, men at dette kan være en mulighet i fremtiden. Det vil kreve klare avtaler med Kommisjonen mht. hvordan et nordisk bidrag til databasen skal kunne implementeres i EU-basen.

Uansett hvilke av disse alternativene som velges, vil et arbeid som etablerer et felles nordisk format for kriterier være nyttig.

Det må bemerkes at det er et klart skille mellom innkjøpskriterier og miljømerkekriterier. Innkjøpskriterier er laget for den profesjonelle innkjøper, som skal forstå dem, bruke dem direkte eller tilpasse dem og til slutt evaluere de svar leverandøren gir. Med dette utgangspunktet kan ikke slike kriterier være svært omfattende.

Miljømerkekriterier er omfattende – ofte mange titalls sider – og med et teknisk språk. Det er ikke generelt å anbefale at innkjøper selv går inn i disse kriteriene. Innkjøper kan imidlertid ha generell kjennskap til hva kriteriene inneholder, jf. ønsket om faktaark, og så, for eksempel i tildelingskriteriene, be om at miljømerkekriteriene for produktgruppen er oppfylt. Som dokumentasjonskrav kan så lisensbevis eller annen 3. parts verifisering kreves.

Hvis innkjøpskriteriene er blant de krav miljømerkekriteriene omfatter, så kan lisensbevis for miljømerke benyttes som dokumentasjonskrav også for disse. Slik kan innkjøpskriterier være med å promotere miljømerking.

Arbeid med innkjøpskriterier kan også dra veksler på det arbeidet som nedlegges for miljøvaredeklarasjoner.

Temagruppe 9s vurdering er at

- det vil være nyttig med et felles nordisk format for utforming av kriterier, men at det ikke er ønskelig med en ny formell nordisk organisasjon
- dette formatet kan benyttes for utvalgte eksisterende kriteriesett for offentlige innkjøp
- disse kriteriesettene kan gjøres tilgjengelig for nordiske innkjøpere på deres eget språk
- kriteriene bør oppdateres ved behov – men av hvem og hvor ofte må avklares
- Svanen bør benytte det felles formatet i de tilfeller det er hensiktsmessig (f.eks. i de tilfeller dagens kriterisett inneholder «ulovlige» komponenter ift. regelverket)
- fremtidig nasjonal kriterieutvikling bør skje i henhold til det felles formatet og gjøres tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk.

En eventuell ansvarsfordeling av kriterieutvikling mellom landene må avklares senere.

- der det finnes svanekriterier bør disse benyttes som *grunnlag* for kriterier. En eventuell kriterieutvikling i nordisk regi utenfor Svanen bør skje på de områder som det ikke er aktuelt for Svanen å utarbeide kriterier.
- Svanens kriterier bør i større grad gjøres tilgjengelige for profesjonelle innkjøpere (f.eks. gjennom faktaark som presenterer de ulike kriteriene)

Konklusjonen er derfor at en kombinasjon av «Start i det små» og «Svanen» er en farbar vei som gir fordeler for alle parter. Denne kombinasjonen vil gi et tettere samarbeid mellom Svanen og de fagmiljøene som er etablert for å fremme profesjonelle miljøeffektive innkjøp. I første rekke vil arbeidet måtte konsentrere seg om å fremskaffe et felles nordisk kriterieformat.

I Danmark er det lansert et prosjektforslag om å utstyre de danske innkjøpsveiledningene med vektning av miljø- og ressursparametere. Vekting av kriterier er en stor utfordring. Ulike miljøparametere skal vektet mot hverandre, noe som kan være vanskelig. Temagruppe 9s vurdering er at i et arbeid med felles nordisk format for kriterier, bør også vektingsproblematikken, dvs. hvilken vekt de ulike parameterne bør tillegges, adresseres. En kobling til det danske prosjektet er derfor ønskelig, således at erfaringer fra arbeidet med felles nordisk kriterieformat og samarbeide med svanen tilfaller vægtningsstudiet og vice versa. I vægtningsstudiet vil der således også kunne arbejdes med at udpege de mest betydningsfulde kriterier i miljømærkekriteriene, kvantifisere disse og oppstille retningslinier til offentlige indkøbere om hvordan miljømærkekriteriene brukes i offentlig indkøb.

På bakgrunn av forstudien er Temagruppe 9s anbefaling at det etableres et pilotprosjekt med følgende målsettinger:

1. Utvikle et felles nordisk kriterieformat som også inkluderer vektingsproblematikken.
2. Bestemme ambisjonsnivået for det videre samarbeidet innenfor rammen av «Start i det små» og «Svanen». Dette innebærer å finne frem til en kostnadseffektiv modell som gir god tilgang til kriterier på de nordiske språk, samt analyse av behovet for oppdateringer (hvor ofte)
3. Gi et økonomisk basert beslutningsgrunnlag for felles innkjøpskriterier eller ei.

Som case vil det bli valgt 5 produktgrupper som alle har vejledninger i mindst 3 af de nordiske lande; biler, transport, tekstiler, rengøringsmidler

og computere. Heraf er der for de 3 sidstnevnte tillige udarbejdet miljømærkekriterier.

Svanen vil bli invitert med i dette arbeidet.

7.3 Forslag: Pilotprosjekt for felles format

Gjennomgangen i kapittel 4 viste at formatet på de ulike lands kriteriesett er ganske forskjellig. Det er derfor en utfordring å utarbeide et felles format. Det er ingen grunn til å legge skjul på at dette arbeidet vil kreve at alle land er villige til å vise både smidighet og kompromissvilje, men det bør være fullt mulig hvis viljen er tilstede.

Noen viktige stikkord for et felles format er:

- Nivået på kriteriene – skal det for eksempel være ett kriteriesett for alle tekstiler, eller skal det lages kriterier for mer spesifikke tekstilprodukter
- Bør det primært søkes å fastlegge tekniske spesifikasjoner med grenseverdier, eller bør det primært utarbeides tildelingskriterier, eller bør det være en blanding?
- Hvor stor del av markedet skal inkluderes?
- Hva slags dokumentasjonskrav bør benyttes for de ulike kriteriene?
- Bør det også lages forslag til kvalifikasjonskriterier og kontraktsbetingelser?
- Hva slags evalueringssystem bør anbefales for tildelingskriteriene? Bør det fokuseres på LCC eller kun enkle poengsystem?
- Hvilken vekt skal man legge på å utarbeide kriterier som stimulerer til innovasjon? EU er blant annet opptatt av å bruke offentlige innkjøp for å fremme miljøteknologi.
- I hvilken grad bør det søkes å benytte ytelsesbaserte (performance based) kriterier?

Proessen frem til felles format krever et eget prosjekt. Prosjektet bør drives av en konsulent som både kan lage utkast til gode formater, samt kjøre en åpen og inkluderende prosess. Følgende prosess burde gi ønsket resultat.

Oppgave	Timer	Kostnad	Tidspunkt	Merknad
Prosjektet etableres med hovedkonsulent i ett av de nordiske land, samt hjelpekonsulenter fra de andre landene			Mars 2005	Tidsplanen forutsetter bevilgning senest februar 2005
Konsulenten identifiserer de viktigste formålsoppgavene og lager et første forslag til felles format, eksemplifisert gjennom følgende kriteriesett: Tekstiler, personbiler, computere, transporttjenester for gods og rengjøringstjenester. Dette danner grunnlag for en work-shop.	60 timer á NOK 900,- + NOK 3000 i reisekostnader	54.000	Mars 2005	I denne fasen inngår drøftelser på ett møte i regi av Temagruppe 9. Dette møte kan finne sted i begynnelsen av mai 2005.
En eller to dagers work-shop med representanter for de ulike land gjennomføres (4 konsulenter + 4 fra myndighetene + Svanen + eventuelt andre ressurspersoner man ønsker å invitere.) Work-shopen skal ende i enighet om formatet.	Hovedkonsulent: 12 timer til forberedelse og 12 timer til gjennomføring á NOK 900. Hjelpkonsulenter: 15 timer forberedelse og 36 timer til gjennomføring. + reise og opphold for 3 personer á NOK 5000.	82.500	Juni 2005	Om det er behov for en eller to dagers work-shop avgjøres på møtet i mai.
Konsulenten lager et ferdig forslag.	15 timer á NOK 900,-	13.500	August 2005	
Forslaget går intern høring hos Temagruppe 9, hjelpekonsulenter og Svanen.	15 timer á NOK 900,- (til 3 konsulenter)	13.500	September 2005	
Ny 1 dags work-shop gjennomføres hvis behov	40 timer á NOK 900,- + 3 reiser uten overnatting á NOK 3000.	45.000	September 2005	Behandling i Temagruppe 9 kan også være nok.
Konsulenten innarbeider kommentarer.	10 timer á NOK 900,-	9.000	Oktober 2005	
Forslaget går på ekstern høring. Konsulenten innarbeider kommentarer og ferdigstiller	15 timer á NOK 900,-	13.500	November 2005	
Hvis arbeidet med felles format fører frem (avklares under første work-shop), skal pilotprosjektet også innebære:				
Utforme og vedta forslag til ambisjonsnivå for nordisk samarbeid fremover.	20 timer á NOK 900,- inkl. møte med Temagruppe 9 + NOK 3000 i reisekostnader	21.000	September 2005	
Oversettelse til engelsk		15.000		
Diverse kostnader		8.000		
Totalt:		275.000		

Prosjektet forutsetter at representanter for Svanen og eventuelt andre ressurspersoner dekker sine egne kostnader. Den vektingsbaserte studien og Svanen skal være tett knyttet til forprosjektet, såfremt det oppnås støtte fra NMR-IPP.

Alle priser er eks. moms. Moms blir antakelig ikke aktuelt, siden konsulenttjenestene blir å regne som eksport.

Hvis ikke dette arbeidet lykkes, vil prosjektet stanse opp og ingen flere kostnader vil påløpe.

7.4 Kostnadsestimat felles nordiske kriterier

Høringsversjon av denne forstudien inneholdt et kostnadsestimat for felles nordiske kriterier. Dette estimatet fikk kritikk i høringsrunden, samt at det forskutterer et fremtidig ambisjonsnivå. Det er derfor valgt å ta kostnadsestimatet ut av rapporten. Det ligger imidlertid med som vedlegg til orientering (vedlegg 4). Dette vedlegget er å oppfatte som et mulig ambisjons- og kostnadsscenario.

7.5 Forslag til organisering

Hensikten med denne forstudien var blant annet å «Utarbeide forslag til organisering av et eventuelt samarbeid mht. utvikling og systematisering av felles innkjøpskriterier eller samarbeide om annen informasjonsutveksling». Temagruppe 9s vurdering er altså at det videre arbeidet bør skje innenfor rammene av scenariene «Start i det små» og «Svane». De nærmere detaljene bør imidlertid avvente til pilotprosjektet med felles kriterieformat synes vellykket. Dette støttes også av høringsuttalelser.

Vedlegg 1

Politisk forankring av grønne innkjøp

Miljøvennlige offentlige anskaffelser er et høyt prioritert område i internasjonal sammenheng.

Blant annet har FN, OECD og ICLEI utviklet politikk og program for offentlige grønne anskaffelser. Alle de nordiske land og mange land utenfor Norden har satt grønne offentlige anskaffelser på programmet.

Miljøvennlig offentlig innkjøp er et innsatsområde innen ulike nordiske samarbeidsområder. Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling sier at de nordiske landene skal gå foran med å utvikle og fremme et regionalt og globalt grønt marked (kap. 10 «Ervervsliv»). Miljøhandlingsprogrammet setter også mål om å fremme markedet for renere produkter (pkt. 4.2 under produktorientert miljøstrategi). I Nordisk Produktorientert Miljøstrategi er innkjøp et prioritert område, og det påpekes at «inköp, upphandling og beslut bör också omfattas av miljövärderingar». Videre pekes det på at «Nordisk samverkan vid utarbetning av vägledning och verktyg bidrar till minskad resursförbrukning och främjar rörligheten för varor och tjänster.» I EUs IPP-strategi er miljøvennlige offentlige innkjøp et av flere verktøy for å skape løpende miljøforbedringer. I behandlingen av IPP-strategien, vedtok rådet 27. oktober 2003 at det skal satses spesielt på grønne offentlig innkjøp for å markedsføre grønnere produkter og renere teknologier, samt å påvirke lokale og nasjonale myndigheter til å ta miljøvurdering i offentlige innkjøp

Innkjøpsregelverket (EUs innkjøpsdirektiver) er det samme i alle de nordiske land og mange av utfordringene med hensyn på grønne innkjøp er også de samme. Innkjøpere spør stadig etter enkle og gode verktøy for hvordan stille miljøkrav. Felles utfordringer for alle landene er å formidle de juridiske mulighetene for å ta miljøhensyn, at fokus på innkjøp og miljø sannsynligvis vil gi økonomiske besparelser og ikke minst hvordan miljøhensyn i praksis kan inkluderes i det daglig innkjøpsarbeidet. Utarbeidelse og vedlikehold av grønne innkjøpskriterier for ulike produktgrupper er både kostnads- og ressurskrevende. Det vil derfor være mye å hente ved å samarbeide nordisk om grønne innkjøpskriterier. Gjennom et nordisk samarbeid vil antall miljøkriterier for ulike produktgrupper kunne økes, innhold og format vil bli likt for alle innkjøpere, og kvaliteten vil antagelig også bedres når det trekkes veksler på flere erfaringer. En samordning av grønne innkjøpskriterier vil fremme likeartet behandling av temaet miljø i offentlige anskaffelser i hele Norden, noe som også vil lette

te situasjonen for leverandørene, hvorav mange ser på Norden som ett marked. I tillegg vil det gi økt markedsrett når svært mange stiller de samme kravene.

Vedlegg 2

Tilgjengelige kriteriesett

Under følger en oversikt over de kriteriesett som er tilgjengelig pr i dag, inkl. miljømerkekriterier:

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark	Merketkriterier	Type
Batterier		Batterier	Batteries		Engangs-batterier	Svane
Batterier					Oppladbare batterier	Svane
Belysning			Light sources (general, exit)	Belysning		
Belysning		Gatubelysning				
Belysning		Trafikksignaler	Traffic signs			
Belysning					Lysrør og lyspærer	Svane
Belysning					Elektriske lyskilder	Blomst
Bil	Personbiler	Personbilar		Personbiler		
Bil		Lätta fordon				
Bil	Lastebilchassi	Tunga fordon				
Bil	Busschassi					
Bil		Smørjemedel	Lubricating oils		Smøreolje	Svane
Bil			Fuel oil			
Bil	Lastebilpåbygg					
Bil	Verksted-tjenester for kjøretøy	Service				
Bil		Entreprenader				
Bil		Däck	Vehicle Tyres	Dæk	Bildekk	Svane
Bil			Car care products		Bilpleiemidler	Svane
Bil					Bilvaskehaller	Svane
Bygninger		Byggvaror				
Bygninger					Holdbart/bestendig trevirke	Svane
Bygninger		Elmaterial				
Bygninger		Golvmaterial	Floor coverings		Gulv	Svane
Bygninger					Harde gulvbelegg	Blomst
Bygninger		Järnhandelsvaror				
Bygninger		Trävaror	Timber			
Bygninger					Platematerialer til bygnings-, innrednings- og møbelindustrien	Svane
Bygninger		VVS-rør				
Bygninger			Insulating materials			
Bygninger			Impregnated			

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark	Merkekriterier	Type
			wood			
Bygninger			Glues			
Bygninger			Boards (chip-boards etc.)			
Bygninger			Wallpapers			
Bygninger			Windows		Vinduer	Svane
Bygninger				Væg og lofts-maling	Innendørs mal-ing og lakk	Blomst
Bygninger				Gulvlak og gulvlakering		
Dagligvarer					Kosmetikk	Svane
Dagligvarer					Dagligvarebu-tikker	Svane
Dagligvarer					Mykpapir	Svane
Dagligvarer					Mykpapir (tis-sue-papirproduk-ter)	Blomst
Dagligvarer					Kaffefilter (Til-leggsmodul)	Svane
Dagligvarer					Mat- og bake-papir (Til-leggs-modul)	Svane
Diverse					Kompressor	Svane
Diverse					Mønsterkort	Svane
Diverse					Isbekjem-pningsmidler	Svane
Diverse					Kjemikalieliste	Svane
Diverse tjenes-ter			Hand towel roll services			
Diverse tjenes-ter			Travel ser-vices			
Diverse tjenes-ter			Printing ser-vices			
Diverse tjenes-ter					Trykksaker	Svane
Diverse tjenes-ter					Hotell	Svane
Diverse tjenes-ter					Overnatting (hotell, kro, vandrerhjem m.m.)	Blomst
Diverse tjenes-ter					Fotofrem-kalling	Svane
Diverse varer			Concrete pro-ducts			
Diverse varer			Water chemi-cals			
Diverse varer				Fjernvarmerør		
Diverse varer				Kørebane-markering		
Diverse varer				Kabler og led-ninger		
Drivmedel		Drivmedel				
Elektriske moto-rer			Electric mo-tors			
Elektriske moto-rer			Electric drills			
Engangshans-ker			Disposable gloves			
Finansielle tje-nester	Banktjenester					
Handicap hjel-pemidler		Allmänt				
Handicap hjel-pemidler				Elektriske kø-restole og mobile lifte		

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark	Merketkriterier	Type
Handicap hjelpemidler		Rullstolar		Manuelle kørestole og rullatorer		
Handicap hjelpemidler		Ortopedtekniska				
Handicap hjelpemidler				Senge og madrasser		
Handicap hjelpemidler		Hörapparater				
Handicap hjelpemidler				Toilettforhøjere		
Hus, hage, hytte					Møbler og innredninger	Svane
Hus, hage, hytte					Madrasser	Blomst
Hus, hage, hytte					TV-apparater	Blomst
Hus, hage, hytte					Ovner	Svane
Hus, hage, hytte					Varmepumper	Svane
Hus, hage, hytte					Kjeler for faste biobrensler	Svane
Hus, hage, hytte					Oljebrennerkjel kombinasjon	Svane
Hus, hage, hytte					Gressklippere	Svane
Hus, hage, hytte					Utemøbler og lekeapparater	Svane
Hus, hage, hytte					Kompostbeholdere	Svane
Hus, hage, hytte					Hage- og parkmaskiner	Svane
Hus, hage, hytte					Jordforbedringsmidler og vekstmedier	Blomst
Hus, hage, hytte					Avløpsfrie klosettsystemer	Svane
Hus, hage, hytte					Båtmotorer	Svane
Hvitevarer		Diskmaskiner	Electric cookers for institutional kitchens		Oppvaskmaskiner	Blomst
Hvitevarer		Tvättmaskiner	Washing machines			
Hvitevarer			Drying drums			
Hvitevarer				Svale, -køle og fryseskabe	Kjøleskap og fryser	Svane
Hvitevarer					Kjølemøbler	Blomst
Hvitevarer					Støvsugere	Blomst
Hvitevarer					Vaske-maskiner	Svane, Blomst
Hvitevarer					Kjøkkenmaskiner og apparater	Svane
Hvitevarer		Husgeråd				
Hvitevarer				Komfurer		
Hvitevarer				Kummefrysere		
Kontorhold					Håndklær til offentlig bruk	Svane
Kontorhold					Lim	Svane
Kontorhold					Emballasjepapir	Svane
Kontorhold			Calendars			
Kontorhold				Skrive- og kopipapir	Kopi- og trykkpapir	Svane

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark	Merketkriterier	Type
Kontorhold					Kopipapir og grafisk papir	Blomst
Kontorhold					Skriveredskaper	Svane
Kontorhold			Books			
Kontorhold			Papers and envelope	Konvolutter	Konvolutter (Tilleggsmodul)	Svane
Kontorhold		AV-apparater	Audiovisual equipment		Lyd- og bildeapparater	Svane
Kontorhold				Kontorartikler		
Kontorhold		Tonerkassetter			Tonerkassetter	Svane
Kontorhold		Terminalglasögon				
Kontorhold			Chargers of accumulator			
Kontorhold			Copying machines	Kopimaskiner		
Kontorhold		PC	Computers	Computere	Personlige datamaskiner	Svane, Blomst
Kontorhold			Printers	Printere		
Kontorhold			Telefaxes	Faxmaskiner		
Kontorhold			Portable computers		Bærbare computere	Blomst
Kontorhold			Multifunctional devices	Andet kontorelektronik		
Kontorhold					Kopimaskiner, skrivere, telefakser og multifunksjonsmaskiner	Svane
Leker		Lekmaterial	Toys			
Läkemedel		Förpackningar				
Mat		Livsmedel	Foods (8 different ones: milk products, meat products etc.)			
Med-tekn produkter		EKG				
Med-tekn produkter		Fysioterapiutrustn				
Med-tekn produkter		Laboratorieutrustn				
Med-tekn produkter		Röntgenutrustning				
Med-tekn produkter			Devices used in health care			
Med-tekn produkter			Thermometers			
Møbler	Kontormøbler	Kontorsmöbler		Borde		
Møbler				Reoler		
Møbler				Arkivskabe		
Møbler				Polstermøbler		
Møbler				Kontorstole		
Møbler				Skolestole		
Personlig pleie					Hygieneprodukter	Svane
Personlig pleie			Sanitary products	Bleer		
Personlig pleie		Mjukpapper	Soft tissues	Køkken og toilet-papir		
Personlig pleie				Linned		
Personlig pleie				Håndsæbe og hårshampoo		
Personlig pleie					Shampoo og	Svane

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark	Merketkriterier	Type
					såpe	
Plast		Plastvaror				
Plenklippere			Lawn-mowers			
Rengjøring					Vaskerier	Svane
Rengjøring					Rengjørings-tjenester	Svane
Rengjøring					Maskinoppvaskmiddel til profesjonelt bruk	Svane
Rengjøring					Industrielle rengjørings- og avfettingsmidler	Svane
Rengjøring					Gulvpleie-midler	Svane
Rengjøring					Mikrofiberkluter og -mopper	Svane
Rengjøring					Tekstilvaske-midler og flekkjernere	Svane
Rengjøring					Tekstilvaske-midler	Blomst
Rengjøring					Rengjørings-midler	Svane
Rengjøring					Sanitærren-gjøringsmidler	Svane
Rengjøring					Universalren-gjøringsmidler og sanitetsren-gjøringsmidler	Blomst
Rengjøring					Maskinoppvaskmiddel	Svane
Rengjøring					Oppvaskmidler til oppvaskmaskiner	Blomst
Rengjøring					Håndoppvaskmidler	Svane
Rengjøring					Håndoppvaskmidler	Blomst
Rengjøring				Rengjørings-service (-ydelse)		
Rengjøring		Kemisk-tekniska produkter för professionell användning	Cleaning products (9 different ones: all purpose cleaner, sanitary cleaning products etc.)			
Rengjøring	Tekstilvaske-midler					
Rengjøring				Universalren-gjøringsmidler		
Rengjøring				Gulvren-gjøringsmidler		
Rengjøring				Specialren-gjøringsmidler		
Rengjøring				Gulvren-gjøringsmaskiner		
Rengjøring				Vaskeriservice		
Rengjøring		Tvätt-tjänster	Laundryservices			
Røntgen		Röntgenfilm	X-ray films			
Røntgen		Röntgenkemie-kalie	X-ray chemicals			

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark	Merkekriterier	Type
Sykehusmaterieill		14 olika kriteriedokument	Instruments and equipments used in health care			
Tekstiler		Skor			Sko	Blomst
Tekstiler	Tekstiler	Textilier	Textiles			
Tekstiler				Arbejdskitler		
Tekstiler				Let arbejdstøj		
Tekstiler				Groft arbejdstøj		
Tekstiler				Arbejdshandsker		
Tekstiler				Beklædning med værneegenskaber		
Tekstiler				Gardiner		
Tekstiler					Tekstiler, skinn og lær	Svane
Tekstiler					Tekstilprodukter	Blomst
Telefoni		Mobiltelefoner				
Telefoni		Telefonapparater				
Transport	Transporttjenester for gods	Transporttjänster		Transportydelse		
Transport				Varetransport		
Transport		Kollektivtrafik				
Transport		Persontransporter				
Tropisk tre				Tropisk træ		
Trykksaker				Arkoffset		
Trykksaker				Kopieringsydelse		

Vedlegg 3

Bakgrunnsdokumenter

Under følger en oversikt over bakgrunnsdokumenter som er blitt utarbeidet med den hensikt å ta frem ett eller flere av de kriteriesettene som er listet i vedlegg 2.

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark
Tekstiler	Egen nettside	Ja	Textiles	Arbejdskitler
				Let arbejdstøj
				Groft arbejdstøj
				Arbejdshandsker
				Beklædning med værneegenskaber
				Gardiner
Batterier		Ja	Batteries	
Belysning		Ja	Light sources (general, inside, outside, exit)	Belysning
Bygninger		delvis	Insulating materials	
			Impregnated wood	
			Floor coverings	
			Glues	
			Paints and varnishes	
			Boards (chipboards etc.)	
			Wallpapers	
			Windows	
			Timber	
Fjernvarmerør				Fjernvarmerør
Drivmedel		Ja		
Kørebane-markering				Kørebane-markering
Kabler og ledninger				Kabler og ledninger
Handicap hjelpemidler		Nej		Fælles baggrunnsdokumentation om elektriske kørestole og mobile lifte, manuelle kørestole og rollatorer, senge og madrasser, toiletforhøgere
Kantineutstyr		Nej		Komfurer
				Svale, -køle og fryseskabe
				Kummefrysere
Kontorhold		Delvis	Chargers of accumulator	Skrive- og kopipapir
			Audiovisual equipment	
			Copying machines	
			Computers	
			Portable computers	

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark
			Telefaxes	
			Printers	
			Multifunctional devices	
				Konvolutter
				Kontorartikler
				Fælles baggrundsdokumentation om kopimaskiner, computere, printere, faxmaskiner, andet kontorelektronik
Livsmedel		Ja	Foods (8 different ones: milk products, meat products etc.)	
Läkemedel		Ja		
Med-tekn produkter		Ja	Thermometers	
			Devices used in health care	
Møbler	Kontormøbler	Ja		Borde
				Reoler
				Arkivskabe
				Polstermøbler
				Kontorstole
				Skolestole
Personlig pleie			Sanitary products	Bleer
				Køkken og toiletteipapir
				Linned
				Håndsæbe og hårshampoo
Rengjøring		Ja	Cleaning products (9 different ones: all purpose cleaner, sanitary cleaning products etc.)	Rengørings-service
				Tekstilvaske-midler
				Universal- og gulvrengøringsmidler
				Gulvrengøringsmidler
				Special-rengøringsmidler
				Gulvrengøringsmaskiner
				Vaskeriservice
Röntgen		Nej	X-ray films	
			X-ray chemicals	
Sjukvårdsmaterial		Ja	Instruments and equipments used in health care	
Transport	Personbiler	Ja, samtliga		Personbiler
	Lastebilchassi			
	Busschassi			
	Lastebilpåbygg			
				Dæk
			Car care products	
	Verkstedtjenester for kjøretøy			
	Transporttjenester for gods			Transportydelse
				Varetransport

Produktområde	Norge	Sverige	Finland	Danmark
Finansielle tjenester	Banktjenester			
Telefoni		Ja	Mobile telephones	
Tropisk tre				Tropisk træ
Trykksaker				Arkoffset
				Kopieringsydelse
Tvått tjenester		Ja	Laundryservices	
Vitvaror		Ja	Dishwashers	
			Electric cookers	
			Refrigerators and freezers	
			Electric cookers for institutional kitchens	
			Dishwashers for institutional kitchens	
			Washing machines	
			Drying drums	
Heiser			Elevators	
Elektriske motorer			Electric motors	
			Electric drills	
Disposable gloves			Disposable gloves	

Vedlegg 4

Et ambisjons- og kostnadsscenario

Oppsettet under var en del av rapporten før den gikk på høring høsten 2004. Oppsettet fikk kritikk i høringsrunden, og Temagruppe 9 har valgt å ta det ut av rapporten. Oppsettet under er å anse som et mulig ambisjons- og kostnadsscenario. Teksten i versjonen var som følger:

Hvis pilotprosjektet over lykkes, må følgende gjøres:

- Legge eksisterende kriterier inn på det nye formatet
- Gjøre kriteriene tilgjengelig på de enkelte lands språk + engelsk.
- Utvikle nye kriterier
- Vedlikeholde eksisterende kriterier
- Markedsføre kriteriene og få innkjøperne til å bruke dem
- Overvåke bruken og innkjøpernes holdninger og meninger

De to siste punktene bør muligens være et nasjonalt anliggende.

Under følger et kostnadsestimat for punktene over (bortsett fra de to siste punktene):

Oppgave	Estimert kostnad	Merknad
Legge eksisterende kriterier (ca. 120 stk) inn på det nye formatet og godkjenne resultat: 'Nordiske kriterier' Det må antakelig opprettes et organ som har autoritet til å godkjenne nyformede og helt nye kriterier (punkt 5).	15 timer pr kriteriesett á NOK 450 gir en pris på NOK 810.000.	15 timer er å anse som et gjennomsnittstall. Det forutsettes at et greit format foreligger og at for mange kriteriesett vil en omlegging til nytt format kun være en formal sak.
Lage oppsummerte bakgrunnsdokumenter på et felles format og godkjenne disse	15 timer pr kriteriesett á NOK 450 gir en pris på NOK 810.000.	Ikke alle kriteriesett har egne bakgrunnsdokumenter. 15 timer er dermed å anse som et gjennomsnittstall.
Oversette til samtlige språk (Finsk, dansk, svensk, norsk, islandsk + engelsk (=5 oversettelser)	NOK 10.000 pr kriteriesett gir en pris på NOK 1.200.000	Selve kriteriesettet er ikke mange ord. Kostnaden er dermed avhengig av hvor mye tilleggsstoff som oversettes. NOK 10.000 holder til ca. 1000 ord/ca 2 A4 sider med tekst på 5 språk. Det er dermed rom for å inkludere forkortet bakgrunnsinformasjon.
Opprette en felles, brukervennlig kriteriebase	Det kan antakelig bygges videre på en eksisterende base: NOK 150.000	
Utvikle og godkjenne nye kriterier	NOK 200.000 pr kriteriesett	4 kriteriesett pr år bør være realistisk. Det må opprettes et organ som har autoritet til å godkjenne nye kriterier.
Vedlikeholde eksisterende kriterier	NOK 30.000 pr kriteriesett	Kriteriene bør gjennomgås hvert 3.-4. år.
Årlig administrasjon/drift av base	NOK 150.000	

Det er forutsatt at det leies inn hjelp til punkt 3. For øvrig benyttes fast ansatte til NOK 450 pr time – et beløp som dekker alle faste kostnader til en ansatt på heltid. Bruk av fast ansatte sparer penger fremfor bruk av konsulenter.

Fordelen med å benytte fast ansatte er flere enn reduserte kostnader. Bruk av fast ansatte reduserer utskiftningstakten på personellet. I et samarbeidsprosjekt av denne art, er det viktig at medarbeiderne jobber seg sammen og utvikler en felles kultur og tillit til hverandre.

Kostnadsutviklingen over tid vil da bli omtrent som følger (det er ikke tatt hensyn til prisstigning):

Oppgave	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5
Legge eksisterende kriterier (ca. 120 stk) inn på det nye formatet	810.000				
Lage oppsummerte bakgrunnsdokumenter på et felles format	810.000				
Oversette til samtlige språk + engelsk (5 oversettelser)	1.200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Opprette en felles, brukervennlig kriteriebase	150.000				
Utvikle og godkjenne nye kriterier	0	800.000	800.000	800.000	800.000
Vedlikeholde eksisterende kriterier	0	900.000	940.000	975.000	1015.000
Årlig administrasjon/ drift av base	250.000*	150.000	150.000	150.000	150.000
SUM	3.220.000	2.050.000	2.090.000	2.125.000	2.165.000

* Første året vil antakelig kreve ekstra ressurser for å etablere nødvendige prosedyrer og avklare ulike aspekter ved samarbeidet.

Alternativ modell: En variant av oppsettet over er å legge kriterier på felles format etter hvert som kriterier skal revideres. De totale kostnadene blir omtrent de samme, men utgiftene første år reduseres. I tillegg vil en slik modell gi større rom for at ting går seg til over tid.

Vedlegg 5

Oppsummerte høringsuttalelser

SFS-Miljömärkning

Positivt:

Generelt positiv.

Forslag til forbedringer:

- Fordeler og ulemper ved et felles nordisk system bør kartlegges
- Alternative muligheter for å stimulere til grønne offentlige innkjøp bør utredes nærmere
- Det bør vurderes om et felles europeisk system er bedre enn kun nordisk
- Lurer på: I hvilken grad skjer det en harmonisering av innkjøpskrav i Finland (Hymonet – Hansel) – hvis det ikke skjer slik harmonisering i dag – hvorfor skjer det ikke (interessant å vite før man går i gang med nordisk harmonisering).
- Gode kriterier for hele Norden krever gode oversikt og gode prosesser. Dette er dyrt. Vil nytten ved et nytt nordisk system overstige kostnadene?
- Uheldig å etablere et parallelt system til Nordisk miljømerking – spesielt parallelle kriterier
- Det bør utredes hvorfor interessen for å bruke miljøkriterier er nedadgående før man starter opp noe nytt, jf. Effektirapporten – kanskje skyldes ikke dette at det mangler ferdige kriterier, men heller mangel på personlig veiledning, klargjøring av reglene og politisk vilje?
- Forslag: En lett tilgjengelig database med relevante miljøkrav for diverse produkter, inklusiv motivering for miljøkravene. Denne kunne lages i et europeisk perspektiv. Kriteriene burde basere seg på eksisterende miljøkrav i diverse miljø- og energimerkekriterier. Da trenger man ingen stor beslutningsprosess eller administrasjon
- Nordisk Miljømerking ønsker en dialog

Det finske miljøverndepartementet

Positivt.

- Forstuder rapporten er et bra grunnlag for å ta beslutninger som øker volumet grønne innkjøp, og gir en god oversikt over statusen i de nordiske land.
- Ulike alternativer for samnordisk kriteriearbeide er interessant, men må unngå dobbeltarbeid, finne kostnadseffektiv arbeidsmetode og ha en omfattende og åpen konsensusprosess

Forslag til forbedringer:

- En stor del av kriterieutviklingen bør basere seg på miljømerking.
- Utvikling av eventuelt nye kriterier bør innhente synspunkter fra alle land – åpen og omfattende prosess.
- Kan støtte et pilotprosjekt som har til hensikt å utvikle en database for hele EU – det vil si å forbedre kommisjonens database (vegvisere til mer informasjon, spesifikasjons- og tildelingskriterier, eksempler fra virkelige kjøp)

Østfold fylkeskommune, Norge

Forslag til forbedringer:

- Rapporten bør nevne det lokale norske initiativet miljoinnkjop.no
- Har liten tro på et toppstyrt felles prosjekt mellom 4-5 land med engelsk som arbeidsspråk.
- Foreslått prosjekt er dyrt og byråkratisk

Finnur Sveinsson:

- Island har ikke ressurser til å lage egne kriterier og ønsker et felles nordisk initiativ velkommen.

Nordisk Miljømerking og Stiftelsen Miljømerking i Norge

Forslag til forbedringer:

- Rapporten nevner ikke at mange norske innkjøpere benytter miljømerkekriterier og sjekklister på <http://www.miljoinnkjop.no/>
- Felles nordiske innkjøpskriterier bør ikke utvikles før:
 - Innkjøpers viktigste behov i forhold til innkjøp og miljø er kartlagt
 - Hvilke type verktøy som fungerer best – og hvor godt de fungerer
 - Styrker og svakheter ved eksisterende verktøy er kartlagt
 - I hvilken grad man ønsker å samarbeide med ulike aktører

- Felles nordiske innkjøpskriterier bør i størst mulig grad basere seg på eksisterende miljømerkingskriterier
- Budsjetallene i rapporten er urealistisk lave

AB Svenska Miljöstyrningsrådet

Positivt:

Forstudien gir en god beskrivelse

Forslag til forbedringer:

- Det gis tekstinnsspill og argumenter for en enklere samarbeidsmodell

Statens forurensningstilsyn, Norge

Positiv:

SFT er positive til at det utarbeides felles nordiske innkjøpskriterier, hvis dette kan gjøres på en enkelt måte innen eksisterende nordiske fora.

Forslag til forbedringer:

- Det finnes andre veiledningssystemer i de nordiske land enn de som er nevnt i rapporten – kunnskap og erfaringer fra disse bør også med ved et eventuelt felles nordisk arbeid.
- Forenklede versjoner av miljømerkekriteriene bør benyttes.
- Forutsetning for å lykkes er at brukere av eksisterende systemer ser seg tjent med nye felles nordiske kriterier.

Næringslivets Hovedorganisasjon, Norge

Kommentarer:

- Miljøkrav ved offentlige innkjøp vil ha betydelig påvirkningskraft i markedet
- Fremlagt rapport viser forskjellen i de nordiske land
- Rapporten viser behov for samordning
- Det er behov for felles kriterier
- Innkjøpskriterier vil kunne fremme bruken av miljøkrav og bidra til en økt miljøforståelse.
- Felles kriterier vil kunne fremme forutsigbarhet og gi like konkurransevilkår i det nordiske markedet
- Felles kriterier gir muligheter for ressursbesparelser
- Pilotprosjektet nevnt i kap. 7.2 bør gjennomføres
- Prosessen med å lage kriteriemal må være god og forankres godt.
- Mal for innkjøpskriterier bør:
 - Tilpasses kravene i forskrift om offentlige anskaffelser og eksisterende veiledninger på temaet

- Kriteriene bør legges opp til de ulike kriteriesettene som finnes i dag
 - Kriteriene må være brukervennlig for innkjøper – også for ikke-profesjonelle innkjøpere
 - Kriteriene må utformes slik at ulike leverandører tolker dem likt
- Det videre arbeidet (pkt. 7.3) bør avvete resultatene av pilotprosjektet
 - Det videre arbeidet må ikke være alt for formalisert – anbefaler en desentralisert modell – viser til høringsinnspill fra Svensk Näringsliv (Merknad: Svensk Näringsliv har ikke gitt høringsinnspill)

Kommunenes Sentralforbund (KS), Norge

- Savner belysning av om andre kompetansemiljøer enn GRIP har jobbet med tematikken i Norge
- «Selv om det kan være nyanseforskjeller i de nordiske land med hensyn til resultater av koplingen innkjøp - miljø, er det vanskelig å spore strategier for etterfølgelse og resultater av betydning. Det synes derfor mest hensiktsmessig at hvert land fortsatt søker metoder som er praktisk gjennomførbare.»
- Det savnes en diskusjon om grunnleggende prinsipper og filosofi vedrørende felles nordiske kriterier
- «Innkjøp har tradisjonelt vært relativt lavt prioritert, og innkjøpere sliter med knappe ressurser og krevende regelverk. Det synes urimelig også å pålegge dem ansvaret for leverandørens produktutvikling og miljøprofil. KS har derfor valgt å se på alternative strategier.»
- Siste del av brevet beskriver den alternative strategien, som går på at leverandørene skal synliggjøre sine produkters miljøprofil i sin generelle varedeklarasjon.

Rapport 2:
Forslag til felles nordisk format
for miljøkriterier for offentlige
innkjøp – et pilotprosjekt

Innhold

Sammendrag	75
Prosjektets bakgrunn	77
DEL 1 – Felles format	79
1. Identifisere de viktigste formatspørsmålene	81
1.1 Målgruppen for eventuelle nordiske kriterier	82
1.2 Hva er grønne innkjøp?	82
1.3 Aggregeringsnivå på kriteriene	84
1.4 Ekskludering av markedet	85
1.5 Tekniske spesifikasjoner eller tildelingskriterier?	86
1.6 Dokumentasjonskrav	89
1.7 Kvalifikasjonskrav	91
1.8 Kontraktsbetingelser	91
1.9 Evalueringssystem	92
1.10 Kriterier som stimulerer til innovasjon	96
1.11 Bruk av ytelsesbaserte kriterier	98
2. Andre aspekter	99
2.1 Spesielle nasjonale behov	99
2.2 Hvor omfattende bør kriteriesettene være?	99
2.3 Er det miljøutfordringer som ikke lar seg løse av offentlige innkjøp?	100
2.4 Konflikt mellom virksomhetens interne policy og regelverket?	101
2.5 De produktgrupper hvor det finnes svane- eller blomstkriterier	103
2.6 Miljøvaredeklarasjoner	105
2.7 Produsentansvarsordninger	105
2.8 Rekkefølgen av kriterier	106
3. Forslag til prinsipper for felles format	107
DEL 2 – Fremtidig nordisk samarbeid	109
4. Forslag til fremtidige nordiske samarbeidet	111
4.1 Føringerne fra forstudien	111
4.2 Nordisk samarbeid i flere trinn	112
4.3 Nordisk samarbeid – anbefaling	113
5. Budsjett og finansiering av trinn 1 til 3	115
Vedlegg 1 – Politisk forankring av grønne innkjøp	117
Vedlegg 2 – Eksemplifisering	119
Vedlegg 3 – A common interactive website as an informal model to initiate Nordic GPP cooperation	127
Vedlegg 4 – Forstudiens sammendrag	131
Vedlegg 5 – Høringsinnspill til rapporten	133

Sammendrag

Med utgangspunkt i ønsket om å hjelpe offentlige innkjøpere med å ta miljøhensyn, er det i Norden de siste 15 årene utviklet kriteriesett for en rekke produktgrupper både i nasjonal regi (bortsett fra i Island), og i regi av den nordiske miljømerkeordningen. Alle land har erfart at dette er et ressurskrevende arbeid. Hensikten med dette prosjektet har vært å identifisere et felles nordisk format for miljøkriterier, samt vurdere mulig samarbeid fremover.

Arbeidet med et felles format har berørt mange aspekter ved kriterier og kriterieutvikling. For alle disse aspektene er det søkt å finne frem til pragmatiske løsninger. Resultatet av arbeidet er et forslag til felles nordisk kriterieformat. Formatet er illustrert med fem ulike produktgrupper.

For det videre nordiske samarbeidet er fire trinn identifisert. Disse er:

1. Utvikle felles bakgrunnsinformasjon som grunnlag for å utarbeide nasjonale kriterier (kriterier som fortrinnsvis er basert på felles format)
2. Benytte felles format for utvalgte eksisterende kriteriesett, inkludert produktgrupper hvor miljømerkingskriterier finnes, og gjøre disse tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk
3. Benytte felles format i hvert enkelt land når nye nasjonale kriterier utarbeides, og gjøre disse tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk. Dette gir mulighet for en fordeling av fremtidig kriterieutvikling mellom landene.
4. Utvikle felles bakgrunnsinformasjon og deretter utarbeide felles nordiske kriterier (basert på felles format).

Temagruppe 9 anbefaler at det i første omgang arbeides mot å realisere de to første trinnene. Trinn 1 kan etableres ganske enkelt. Trinn 2 krever et eget prosjekt for utvelgelse av kriteriesett, overføring til nytt format, oversettelse og etablering av kriteriebase. I første omgang anbefales det å gjennomføre trinn 2 med totalt 30 kriteriesett eller avhengig av hvor mange som lar seg finansiere.

Hvis erfaringene med de første 30 kriteriesettene er positive og basen brukes, er anbefalingen at antall kriteriesett økes (utvidelse av trinn 2) og at trinn 3 fases inn.

Temagruppe 9 anbefaler at trinn 4 eventuelt realiseres en gang i fremtiden når positive erfaringer med de tre første trinnene er oppnådd.

Kostnadene de tre første årene (2006–2008) for trinn 1 og 2 er estimert til gjennomsnittlig ca. DKK 298.500 pr år, hvorav ca. DKK. 261.500 anbefales finansiert av NMR-IPP.

Prosjektets bakgrunn

Miljøvennlige offentlige anskaffelser har vært på den politiske dagsorden i flere år. Et virkemiddel har vært å utarbeide grønne innkjøpskriterier. Alle de nordiske land (unntatt Island) har i løpet av de siste 10 år arbeidet med å lage slike kriterier.

Alle har erfart at dette er et ressurskrevende arbeid. Når tilgangen på ressurser i tillegg reduseres, skaper dette behov for å tenke nytt. På bakgrunn av et forslag fra det norske Miljøverndepartementet, vedtok EK-M på sitt møte i november 2003 at mulighetene for et samarbeid skulle utredes i form av en forstudie.

Utdrag av referat fra møte i EK-M 27/11/2003: EK-M besluttet, at anmode NMRIPP om at igangsette et forstudie om, i et nordisk perspektiv, at analysere det der allerede er gjort på området (grønne innkjøpskriterier) og om der finnes behov for yderligere tiltak.

Temagruppe 9 (Grønne offentlige innkjøp) under NMR-IPP fikk oppdrag om å gjennomføre forstudien. Denne var ferdig våren 2005¹.

Viktige vurderinger i forstudien er som følger:

- det vil være nyttig med et felles nordisk format for utforming av kriterier, men at det ikke er ønskelig med en ny formell nordisk organisasjon
- dette formatet kan benyttes for utvalgte eksisterende kriteriesett for offentlige innkjøp
- disse kriteriesettene kan gjøres tilgjengelig for nordiske innkjøpere på deres eget språk
- kriteriene bør oppdateres ved behov – men av hvem og hvor ofte må avklares
- Svanen bør benytte det felles formatet i de tilfeller det er hensiktsmessig (f.eks. i de tilfeller dagens kriterisett inneholder «ulovlige» komponenter ift. regelverket)
- fremtidig nasjonal kriterieutvikling bør skje i henhold til det felles formatet og gjøres tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk. En eventuell ansvarsfordeling av kriterieutvikling mellom landene må avklares senere.
- der det finnes svanekriterier bør disse benyttes som grunnlag for kriterier. En eventuell kriterieutvikling i nordisk regi utenfor Svanen

¹ Rapporten «Felles nordiske innkjøpskriterier? – en forstudie» er tilgjengelig på http://www.grip.no/Innkjop/offentlige_innkjop.htm, både på norsk og engelsk.

bør skje på de områder som det ikke er aktuelt for Svanen å utarbeide kriterier.

- Svanens kriterier bør i større grad gjøres tilgjengelige for profesjonelle innkjøpere (f.eks. gjennom faktaark som presenterer de ulike kriteriene)

Med hensyn til ambisjonsnivå skisserer forstudien fire scenarier; «Start i det små», «Svane», «Formell organisering» og «Adopsjon av EU-base». Temagruppe 9s konklusjon er at en kombinasjon av «Start i det små» og «Svane» er en farbar vei som gir fordeler for alle parter. Denne kombinasjonen vil gi et tettere samarbeid mellom Svanen og de fagmiljøene som er etablert for å fremme profesjonelle miljøeffektive innkjøp. I første rekke vil arbeidet måtte konsentrere seg om å fremskaffe et felles nordisk kriterieformat.

På bakgrunn av forstudien var Temagruppe 9s anbefaling at det ble etablert et pilotprosjekt med følgende målsettinger:

1. Utvikle et felles nordisk kriterieformat som også inkluderer vektingsproblematikken.
2. Bestemme ambisjonsnivået for det videre samarbeidet innenfor rammen av «Start i det små» og «Svanen». Dette innebærer å finne frem til en kostnadseffektiv modell som gir god tilgang til kriterier på de nordiske språk, samt analyse av behovet for oppdateringer
3. Gi et økonomisk basert beslutningsgrunnlag for felles innkjøpsveiledninger eller ei.

På denne bakgrunn vedtok NMR-IPP følgende på sitt møte 22. juni 2005: NMRIPP-gruppen besluttet å bevilje «Pilotprosjekt for utvikling av et felles nordisk format for miljøkriterier for offentlige innkjøp» med 285.000 DKK under forutsetning at det ingår i projektet å identifisere framtidige finansieringsmuligheter.

Gruppen har bestått av følgende medlemmer:

- Bente Næss, Miljøverndepartementet, Norge
- Isa Maria Bergmann, Naturvårdsverket, Sverige
- Ari Nissinen, Miljøsentralen, Finland
- Søren Mørch Andersen, Miljøstyrelsen, Danmark
- Øystein Sætrang, GRIP, Norge har vært prosjektadministrator.

I vedlegg 1 gis en kort redegjørelse for den politiske forankringen.

DEL 1 – Felles format

1. Identifisere de viktigste formatterspørsmålene

Forstudierapporten «Felles nordiske innkjøpskriterier?»² stilte opp følgende sentrale spørsmål i forhold til felles format;

1. Nivået på kriteriene – skal det for eksempel være ett kriteriesett for alle tekstiler, eller skal det lages kriterier for mer spesifikke tekstilprodukter?
2. Hvor stor del av markedet skal ekskluderes?
3. Bør det primært søkes å fastlegge tekniske spesifikasjoner med grenseverdier, eller bør det primært utarbeides tildelingskriterier, eller bør det være en blanding?
4. Hva slags dokumentasjonskrav bør benyttes for de ulike kriteriene?
5. Bør det også lages forslag til kvalifikasjonskrav og kontraktsbetingelser?
6. Hva slags evalueringssystem bør anbefales for tildelingskriteriene? Bør det fokuseres på LCC eller kun enkle poengsystem?
7. Hvilken vekt skal man legge på å utarbeide kriterier som stimulerer til innovasjon? EU er blant annet opptatt av å bruke offentlige innkjøp for å fremme miljøteknologi.
8. I hvilken grad bør det søkes å benytte ytelsesbaserte (performance based) kriterier?

En vurdering av hvilke av disse spørsmålene som er viktigst, må gjøres ut fra formålet med det felles nordiske kriterieformatet. Forstudierapporten konkluderer med følgende:

1. Offentlige innkjøpere i Norden skal ha «gode» kriteriesett. «Gode» kriterier innebærer blant annet at kriteriene er tilpasset kravene i innkjøpsdirektivene, er brukervennlige – også for ikke-profesjonelle innkjøpere og at de utformes slik at ulike leverandører tolker dem likt.
2. Miljøhensyn skal kunne ivaretas i stor skala i offentlige innkjøp.
3. Det skal kunne lages flere kriteriesett med mindre ressursforbruk.
4. Skape en stor og god kriteriebase som et viktig bidrag til felles europeisk plattform for grønne innkjøp.

Under følger en drøfting av formatterspørsmålene i den rekkefølgen de står over, men først er det viktig å klargjøre hvem kriteriene utarbeides for.

² Forstudiets sammendrag er gjengitt i vedlegg 2

1.1 Målgruppen for eventuelle nordiske kriterier

Målgruppen for eventuelle fremtidige nordiske kriterier er offentlige innkjøpere som har ansvaret for å gjennomføre kjøp hvor det utarbeides konkurransegrunnlag (tender documents), gjennomføres konkurranse i markedet, og hvor det deretter gjennomføres en evaluering av innkomne tilbud. Slike kriterier ville også kunne benyttes av profesjonelle private innkjøpere. Disse står imidlertid friere, for eksempel med hensyn til å benytte miljøledelsessystem og miljømerker.

Dette betyr at nordiske kriteriene ikke vil være for kjøp hvor nevnte prosess ikke gjennomføres, dvs. bestillinger og kjøp som foregår utenom avtaler. Dette vil vanligvis være kjøp av mindre verdi og mindre volum.

1.2 Hva er grønne innkjøp?

I forbindelse med EUs studie i 2005 vedrørende status for grønne offentlige innkjøp i EU, ble det jobbet med en definisjon på grønne offentlige innkjøp. Dette arbeidet fikk et hastverkspreg, og det var heller ikke meningen å lage noen offisiell definisjon, kun en definisjon til bruk i studien. Situasjonen er derfor at det pt. ikke finnes noen offisiell definisjon på EU-nivå.

Det norske innkjøpspanelet har arbeidet med definisjoner. Panelet var opptatt av at definisjonen skulle være løsningsfokuseret, omfattet hele verdikjeden, være handlingsorientert og være så enkel at en innkjøper skulle være i stand til å si: «Ja, dette har jeg gjort». Resultatet ble som følger:

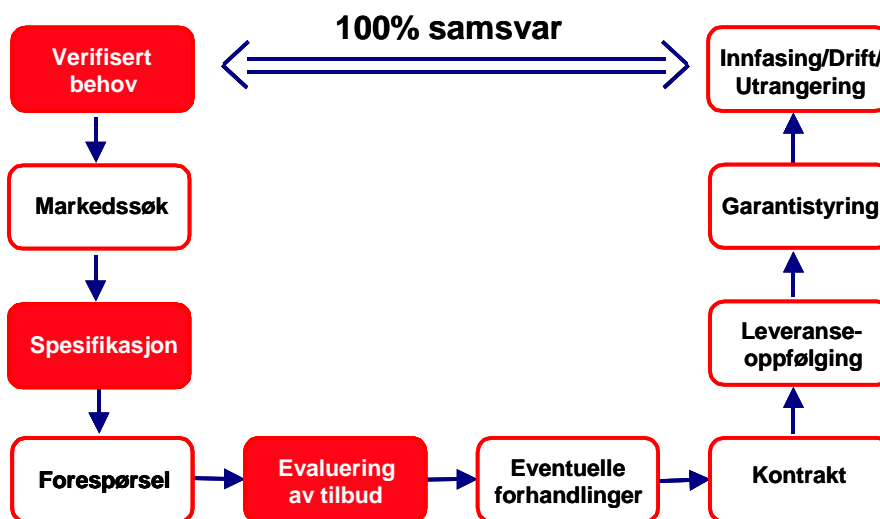
«Miljøbevisste offentlige anskaffelser gjennomføres når miljøhensyn integreres i anskaffelsesprosessen, og det dermed identifiseres og velges løsninger som har lav negativ påvirkning på miljøet.»

Forklaringer:

1. *Offentlige*: Organisasjoner som gjør anskaffelser for offentlige midler og er omfattet av EUs innkjøpsdirektiver.
2. *Miljøhensyn*: Dette uttrykket bør også oppfattes å inkludere miljøkrav. Eksempler er:
 - Økonomisere bruken av ressurser, herunder energi og vann
 - Optimal bruk av resirkulert materialer og design for demontering og gjenvinning der dette er relevant
 - Begrenset innhold av giftige kjemikalier og avfall som i størst mulig grad ikke klassifiseres som farlig avfall.
 - Lav miljømessig påvirkning gjennom produksjonsfasen og lave utslippsnivå i bruk
 - Slike kriterier er ivaretatt i de offisielle miljømerkekriteriene (Svanen og Blomsten), og er i fokus i miljøledelsessystemer (EMAS, ISO 14001 m.fl.).

3. *Anskaffelsesprosessen*: Anskaffelsesprosessen består av totalt 10 faser (verifisert behov, markedssøk, spesifisering, forespørsel, evaluering av tilbud, eventuelle forhandlinger, kontrakt, leveranseoppfølging, garantistyring, innfasing/drift/utrangering). Prosessen er illustrert i figur 1. For å oppnå grønne offentlige innkjøp er de viktigste fasene: Verifisert behov, spesifisering og evaluering av tilbud.
4. *Identifisere*: I behovsverifikasjonen er det viktig å ikke være låst i konkrete varer eller tjenester, men løfte blikket å fokusere på hvilke ytelser det er behov for. Resultatet av behovsverifikasjonen skal så uttrykkes i konkurransegrunnlaget i form av konkrete krav og kriterier.
5. *Velge*: Evalueringsfasen starter egentlig når tekniske spesifikasjoner og tildelingskriterier besluttes. Denne fasen omsetter gode hensikter til praktisk handling.
6. *Løsninger*: Fokuset ligger ikke på konkrete varer eller tjenester, men på hvilke ytelser det er behov for.
7. *Lav påvirkning*: «Lav» er et subjektivt uttrykk, men er ambisiøst, pragmatisk og antakelig operasjonelt. Når man velger løsninger med lav miljømessig påvirkning vil man derigjennom bidra til utvikling av miljøteknologi og spredning av grønne varer og tjenester.

Miljøbevisste anskaffelser skal ikke ekskludere bestemte funksjonsområder, men søke å finne de produkter som best fyller sin funksjon og samtidig er relativt bedre på miljøegenskaper.

Kilde: Interpro AS

Figur 1: Fasene i anskaffelsesprosessen. De røde boksene er spesielt viktige for å oppnå miljøbevisste anskaffelser. Det beste kjøpet oppnås når det er 100% samsvar mellom verifisert behov og innfasing/drift/utrangering.

1.3 Aggregeringsnivå på kriteriene

Nivået på kriteriene – skal det for eksempel være ett kriteriesett for alle tekstiler, eller skal det lages kriterier for mer spesifikke tekstilprodukter?

Gjennomgang av de nordiske lands kriteriesett viser at det er forskjell i valg av aggregeringsnivå for kriteriesettene, hvor Danmark har valgt en relativt finmasket tilnærming, for eksempel innen tekstiler og møbler.

På hvilket nivå ligger konkurransegrunnlagene? – noen konkrete eksempler fra 2005:

- 3 kommuner skal kjøpe fyringsolje nr. 1 inkl. frakt og fylling
- Departement skal kjøpe 150 PCer
- Helseforetak skal kjøpe medisinsk forbruksmateriell – bokstavelig talt 1000vis av produkter
- Kommune skal kjøpe leker og lekeapparater til skoler og barnehager – igjen et stort antall forskjellige produkter
- Direktorat skal kjøpe papir og trykkeritjenester til trykksak som skal distribueres til hele befolkningen
- Helseforetak skal kjøpe biladministrasjonstjenester for en rekke sykehus
- Universitet skal kjøpe 5 biler i forskjellige størrelser

Eksempelene over viser at det er store forskjeller på konkurransegrunnlagene – noen fokuserer på et enkelt produkt, noen kobler enkeltprodukter og tjenester og noen omfatter 1000vis av produkter på en gang. Innkjøps-teknisk gir dette ulike utfordringer. Dette er utfordringer som må gjen-speile seg i de grønne kriteriene.

Legges kriteriesettet på et for høyt aggregeringsnivå, er det fare for at innkjøpere oppfatter dem som for generelle og dermed ikke relevante for den aktuelle anskaffelsen.

Generelt bør aggregeringsnivået på kriteriene legges på samme aggregeringsnivå som det er naturlig for innkjøpere å utarbeide konkurransegrunnlag for. Offentlige innkjøpere benytter i stor grad CPV-koder³. Disse kan derfor være et godt utgangspunkt for å finne riktig aggregeringsnivå for miljøkriterier.

Generelt anbefales det også å velge samme aggregeringsnivå som miljømerkeordningene har funnet hensiktsmessig. Dette vil gi god konsistens med miljømerkekriteriene. Det viktigste er imidlertid å tilpasse seg brukernes behov (altså nivået på konkurransegrunnlagene), fremfor nivået på miljømerkekriteriene. Antakelig vil ikke dette være noe stort problem.

³ Common Procurement Vocabulary, CPV, gir over 8000 felles produktkoder som benyttes til å identifisere produkter og tjenester innen offentlige innkjøp.

Hvis det er mange varer i en varegruppe er det bra med overliggende krav – og eventuelt fokusere på de spesielt miljøbelastende produktene, fokusere på materialer eller fokusere på de største volumene.

Dersom kriterier i stor grad er sammenfallende innenfor en «varegruppe», vil det være unødig bruk av ressurser å utvikle kriteriesett for de enkelte varene i varegruppen.

Eksempel:

Varegruppen «møbler» vil vanligvis inngå i samme konkurransegrunnlag. Det vil antakelig kunne fungere med ett kriteriesett for møbler, enten det er bokhyller, bord, stoler eller lignende. Hvis forskjellige materialer er benyttet, kan dette løses ved formuleringer som «Metalldele skal ikke inneholde stoff x».

Konklusjon

Aggregeringsnivået på et kriteriesett bør ligge på samme nivå som konkurransegrunnlagene (tender documents) for den aktuelle tjeneste-/varegruppen vanligvis ligger på. CPV-koder kan være en hjelp til å finne riktig aggregeringsnivå.

1.4 Ekskludering av markedet

Hvor stor del av markedet skal ekskluderes?

Dette er et spørsmål om ambisjonsnivået på kriteriene, men det er også et kritisk spørsmål vedrørende gjennomslagskraften til kriteriene i forhold til innkjøperne. Generelt sett er innkjøpere skeptiske til krav som begrenser markedet.

Miljømerkeordningen har lagt seg på at ca. 30 % av markedet skal kunne tilfredsstillende kravene, men Svanen merker gjerne produktgrupper hvor det er mange tilbydere, og da vil det vanligvis være nok tilbydere igjen.

Det er også store regionale forskjeller – det er flere potensielle leverandører i København enn på Nordkalotten. Kriterier utarbeidet på nordisk nivå, hvor i utgangspunkt 30 % av det nordiske markedet klarer kravene, er derfor ingen garanti for at det lokale markedet kan tilfredsstillende kravene. I tillegg vil økonomiske konjunkturer være med å bestemme hvor mange leverandører som til en hver tid er interessert i å levere tilbud. En markedsvurdering på nordisk nivå er derfor ingen enkel øvelse.

Poenget er imidlertid ikke en prosentsats, men at det er nok tilbydere igjen som *vil levere et tilbud*, dvs. minst 3 tilbydere. Dette krever at den

enkelte innkjøper gjør en god jobb i markedssøket/bearbeiding av leverandørene i en tidlig fase av anskaffelsesprosessen.

Problemstillingen med ekskludering er kun relevant når tekniske spesifikasjoner med grenseverdier benyttes. Bruk av tildelingskriterier enten med grenseverdier eller på den formen som vist i bileksemplet i 3.5 løser dette problemet.

Konklusjon

Ut fra behovet om å sikre god konkurranse uansett geografi og økonomiske konjunkturer, må man være varsom med tekniske spesifikasjoner som begrenser markedet. Det vil imidlertid være store forskjeller fra produktgruppe til produktgruppe avhengig av antall tilbydere i markedet. Det er derfor vanskelig å trekke opp generelle retningslinjer, annet enn at konkurransesituasjonen må ivaretas i det enkelte tilfellet. Ved bruk av tildelingskriterier løses dette problemet, siden tildelingskriterier ikke er ekskluderende.

1.5 Tekniske spesifikasjoner eller tildelingskriterier?

Bør det primært søkes å fastlegge tekniske spesifikasjoner med grenseverdier, eller bør det primært utarbeides tildelingskriterier, eller bør det være en blanding?

Tekniske spesifikasjoner/kravspesifikasjoner⁴ (technical specifications) er minstekrav som produktet/tjenesten må oppfylle for at den kjøpende enhet kan/må ta tilbudet i betraktning. Ved å legge miljøkravene inn som grenseverdier i den tekniske spesifikasjonen, sikres miljøkvaliteten på leveransen. Videre er dette mindre kompetanse- og ressurskrevende for kjøpende enhet, da kjøper ikke trenger å ta stilling til vektning av kriterier.

Eksempel

– kjøp av liten personbil til bruk i kommunens hjemmehjelpstjeneste:

- Teknisk krav: Kjørelegde ved blandet kjøring skal være minst 17 km pr liter
- Tildelingskriterium: Oppgi kjørelegde ved blandet kjøring: _____ km/l

Dersom miljøkriteriene utformes som tildelingskriterier (award criteria), blir det overlatt til den kjøpende enhet å avgjøre hvor stor vekt de ulike miljøkriteriene skal få. Dette gir større usikkerhet i forhold til hvor store miljøgevinster som oppnås. I tillegg stiller evaluering av slike kriterier

⁴ Tekniske spesifikasjoner og kravspesifikasjoner har i dette dokumentet samme meningsinnhold.

større krav til miljøfaglig kompetanse og kompetanse i evalueringsmetodikk hos den kjøpende enhet.

Tekniske spesifikasjoner med grenseverdier vil kunne virke teknologiskonserverende, fordi tekniske spesifikasjoner med grenseverdier ikke i samme grad stimulere leverandørene til innovasjon eller til å tilby sine mest innovative produkter. Slike innovative produkter er det ønskelig å fremme, og slike produkter kan også gi innkjøperne lavere totalkostnader.

Det tekniske kravet tillater at x % av markedet tilfredsstiller kravet – og gir dermed et incentiv for resten av markedet til å tilby tilsvarende biler. Tildelingskriteriet gir ingen ro – kun de beste vil være med til topps i konkurransen.

Det er ofte mye arbeid med å lage et konkurransegrunnlag, og innkjøper kvier seg for å legge inn krav som begrenser markedet i særlig grad. Grenseverdier brukt i tekniske spesifikasjoner vil dermed først og fremst sikre at de verste produktene unngås. Alternativt må det gjøres en god markedsanalyse slik at man er sikret et stort nok marked selv om grenseverdiene strammes til. Det kan gjøres i konkrete innkjøpssituasjoner, men er vanskeligere å få til for nordiske kriterier generelt, jf. konklusjonen i 1.3.

Valget mellom teknisk spesifikasjon og tildelingskriterier avhenger derfor av markedssituasjonen og modenheten i markedet. Dette må vurderes fra produktgruppe til produktgruppe – og over tid. Siden innkjøper vegrer seg for å begrense markedet, er det fullt mulig å gi råd om at tekniske spesifikasjoner også kan benyttes som tildelingskriterier. Slike råd kan være viktige for at kriteriene skal bli brukt.

Ved evaluering er det tekniske kravet enkelt å evaluere – det er ja/nei. Tildelingskriterier krever en mer avansert evalueringsmetodikk, enten i form av et poengsystem eller at svaret inngår i en nåverdiberegning (calculation of net present value) (se avsnitt 1.7).

EKU-kriteriene for personbiler kombinerer i dag begge disse måtene å stille kravene – de tekniske spesifikasjonene oppgir maksimalt drivstofforbruk, og i tildelingskriteriene gis det poeng ut fra *hvor mye mindre* forbruket er i forhold til grenseverdien. Denne varianten sikrer både et minimumsnivå, samtidig som de beste får tilleggsscore.

Grenseverdier vil kreve mer av de som utarbeider kriteriedokumentene. Bruk av grenseverdier medfører at kriteriedokumentet regelmessig må oppdateres med hensyn til teknisk utvikling. Siden grenseverdier i tekniske spesifikasjoner ikke må begrense konkurransen i noen særlig grad (dette for å sikre god nok konkurranse), krever grenseverdier inngående kunnskap både om teknisk utvikling og om markedet.

Alene vil innkjøpere omtrent aldri ha den nødvendige kompetansen til å sette grenseverdier. Oppsummert fordeler og ulemper:

Fordeler ved grenseverdier brukt i tekniske spesifikasjoner:

- Et minimumsnivå sikres

- Enklere for innkjøper – krever mindre kompetanse og ressurser
- Leverandør vet om kravet er innfridd eller ikke

Fordeler ved tildelingskriterier:

- Begrenser ikke markedet
- Gir innkjøpende enhet de beste løsningene/laveste totalkostnadene
- Tildelingskriteriene som ikke er formulert som grenseverdier fremmer i større grad innovasjon.
- Gjør kriteriesett mer tidløse/mindre arbeid med oppdatering når tildelingskriteriene ikke er formulert som grenseverdier⁵

Ulemper ved grenseverdier brukt i tekniske spesifikasjoner:

- Begrenser markedet
- Fremmer i mindre grad teknologiutvikling/innovasjon
- Kan vanligvis ikke settes av innkjøper alene
- Krever god markedskunnskap hos de som lager kriteriene for å sikre at ikke for stor del av markedet utestenges, og mer ressurser i oppdatering av kriteriene.

Ulemper ved tildelingskriterier:

- Krever mer kompetanse og ressurser hos innkjøper i evalueringsfasen
- Innebærer mer skjønnsmessig behandling
- Det kan være en utfordring å bestemme vektningen

EU-direktivene som gjelder fra 2006 legger opp til at tildelingskriterier skal vektas og vektene offentliggjøres på forhånd, men ikke at bruken av tildelingskriterier generelt skal øke. Dette innebærer at det må skje en kompetanseheving med hensyn til evalueringsmetodikk. Enkeltsignaler fra innkjøpere pr januar 2006 tyder på at dette er i ferd med å skje.

Grønne innkjøp er avhengig av skolerte innkjøpere som kan faget sitt. Det er derfor naturlig at aktører som arbeider med grønne innkjøp bidrar til at innkjøperne behersker de ulike metoder og teknikker. Evalueringsfasen er en kritisk fase, som det bør fokuseres mer på i fremtiden.

Konklusjon

Gitt at innkjøper har god nok kompetanse og kan gode metoder for evaluering, er tildelingskriterier å foretrekke, hvis ikke er tekniske spesifikasjoner med grenseverdier å foretrekke. Dette innebærer at man bør tydeliggjøre at anbefalte tekniske spesifikasjoner med grenseverdier ivaretar

⁵ Merk: Hvis tildelingskriterier er i form av grenseverdier, så blir oppdateringsbehovet det samme. Eksempelvis har EKU mange tildelingskriterier som er grenseverdier.

ønsket om å ikke begrense markedet for mye, men sikrer at de verste produktene faller ut, mens de som har mer kompetanse og har et høyere ambisjonsnivå med fordel kan benytte tildelingskriterier som honorerer de beste. Siden EU-direktivene legger opp til bedre vektning av tildelingskriterier, er det naturlig at også fremtidige nordiske miljøkriterier gjør det samme, samt at man i Norden bidrar til å spre god evalueringsmetodikk.

1.6 Dokumentasjonskrav

Hva slags dokumentasjonskrav bør benyttes for de ulike kriteriene?

Innlevert dokumentasjon bør være på et format som er overkommelig for innkjøper – tykke testrapporter er altså ikke ønsket dokumentasjon. For å kunne overholde innkjøpsreglens prinsipp om objektivitet, gjennomsiktighet og likebehandling, bør dokumentasjonen som avkreves leverandørene være standardisert og fortrinnsvis være verifisert av en objektiv tredjepart. De alternative dokumentasjonsmåtene er:

Dokumentasjon på leverandørens tekniske kapasitet innen miljø:

- Miljøsertifisering i henhold til ISO 14001, EMAS, annen relevant miljøstyringssystem med 3. parts verifikasjon.
- Annen dokumentasjon gitt fra leverandøren som kan bevise den tekniske kapasitet⁶
- Deltakelse i returordninger, for eksempel medlemskapsbevis.

Dokumentasjon på varens eller tjenestens tekniske spesifikasjoner/tildelingskriterier:

- Miljømerke (type I miljødeklarasjon jfr. ISO 14024)
- Sertifisert miljøvaredeklarasjon⁷ (type III miljødeklarasjon jfr. ISO 14025)
- Bekreftelse fra 3. parts akkreditert laboratorium
- Bekreftelse fra virksomhetsinternt, helst akkreditert, laboratorium
- Miljødeklarasjoner (type II miljødeklarasjon jfr. ISO 14021) – egenerklæring
- Virksomhetsinterne sertifikater gitt at disse er underskrevet av ansvarlig person, gyldig for den aktuelle anskaffelsen og sporbart til de aktuelle produktene.
- Ulike former for egenerklæringer

⁶ «Buying Green!» slår fast på s. 31: «They (the contracting authorities) should also accept all other means of evidence provided by the company that can prove this technical capacity .»

⁷ Miljøvaredeklarasjon tilsvarer EPD (Environmental Product Declaration)

Det hadde vært ønskelig å kunne prioritere mellom ulike typer dokumentasjon. Dette spørsmålet er tatt opp med den danske Konkurrencestyrelsen, og svaret var klart – all dokumentasjon som kan aksepteres skal behandles likt.⁸

En løsning er at de felles nordiske kriteriene gir veiledning om hvilken dokumentasjon man kan kreve, og beskrive fordeler og ulemper ved disse, for eksempel at krav om at dokumentasjon skal være i henhold til en tredjepartssertifisert ISO-standard vil kunne virke kostnadsdrivende og redusere antall tilbud fra SMB (små og mellomstore bedrifter).

Generelt bør egenerklæringer om mulig søkes unngått – erfaring tilsier at disse ikke alltid er til å stole på.

Innenfor egenerklæringene er det imidlertid forskjeller:

- Det finnes eksempler på at bransjen har utarbeidet et egenerklæringsskjema (f.eks. innen IKT). Hvis slike systemer er transparente og koblet til intern bransjejustis, er det grunn til å anta at innholdet i egenerklæringen holder rimelig god kvalitet.
- EU obligatoriske energimerkeordninger er en egenerklæring, men for denne ordningen gjennomføres det stikkprøvekontroll.
- Bekreftelse fra virksomhetsinterne laboratorier, helst akkrediterte, vil være mer troverdig enn en ren egenerklæring, fordi dokumentasjonen kan etterprøves.

Regnskapsdata, myndighetens kontroll av produksjonen eller andre mer eller mindre offisielle ordninger, antas i mindre grad å være relevant som dokumentasjon for miljøkrav. Dog kan det innenfor spesifikke produktgrupper være ordninger som kan tilfredsstillende dokumentasjonskravene. I den grad slike ordninger kun er nasjonale vil de imidlertid ha begrenset nytte.

Skal innkjøpsmiljøene kunne bli selvgående på dokumentasjon, er det primært de 3. parts verifiserte ordninger som er gode nok. Men tredje parts sertifiseringer er dyre og å kun kreve slike utgjør definitivt en konkurranseulempe for små og mellomstore bedrifter.

Miljøstyringsrådet deltar for tiden i en studie hvor dokumentasjon ved innkjøp inngår. Rapporten som bl.a. kommer til å inneholde en veiledning for innkjøpere planlegges å foreligge i løpet av våren 2006.

⁸ Kilden er Marianne K. Larsen i den danske Konkurrencestyrelsen. Larsen begrunner dette i at direktivene slår fast følgende «...at anden form for passende dokumentation også skal godtages, såsom teknisk dokumentation fra fabrikanten eller en prøvningsrapport fra et anerkendt organ .».

Konklusjon

Sertifikat/deklarasjon fra 3. parts verifiserte ordninger er å foretrekke. Sekundært kan ordninger som er transparente benyttes, herunder bekreftelse fra bedriftsinterne laboratorier. Rene egenerklæringer som ikke er koblet til troverdig dokumentasjon/transparens bør unngås. Markedssituasjonen må vurderes på dette området også. I tillegg må man vurdere nødvendighet og proporsjonalitet. Den svenske utredningen som er underveis kan bidra til å klargjøre dette temaet ytterligere. Uansett må dokumentasjonskravet være i overensstemmelse med direktivene.

1.7 Kvalifikasjonskrav

Bør det også lages forslag til kvalifikasjonskrav?

Hensikten med kvalifikasjonskrav (selection criteria) er å sikre at leverandøren er i stand til å gjennomføre vareleveransen/tjenesteleveransen. Utgangspunktet for kravene er formålet for anskaffelsen.

Et skille på kvalifikasjonskriteriene med fokus på miljø, vil ikke i så stor grad gå mellom varegruppene, men i større grad om det er en varekontrakt eller tjenestekontrakt. Det bør søkes å ta frem gode kvalifikasjonskrav for begge disse to gruppene. Slike kvalifikasjonskrav kan også benyttes for varegrupper der det ikke er laget tekniske miljøkrav.

For tjenester er det spesielt aktuelt med kvalifikasjonskrav for oppdrag som impliserer miljøbelastende aktiviteter eller produkter. Fra eksempellisten i punkt 1.3 vil dette være levering av fyringsolje og biladministrasjon. Imidlertid: Vi beveger oss over i et stadig mer tjenesteorientert samfunn. Den miljøbelastningen som forårsakes av f.eks. et rådgivningsfirma eller finansiell institusjon er heller ikke neglisjerbar.

Konklusjon

Det bør søkes å utarbeide gode kvalifikasjonskrav både for tjeneste- og varekjøp. Spesielt for tjenester som innebærer potensielt miljøbelastende aktiviteter eller produkt bør det fokuseres på kvalifikasjonskrav.

1.8 Kontraktsbetingelser

Bør det også lages forslag til kontraktsbetingelser?

Kontraktsbetingelser (contract clauses) vil være knyttet sterkt til hva slags vare/tjeneste som skal leveres. Når innkjøpskrav/kriterier utarbeides, bør

det også utarbeides kontraktsbetingelser i de tilfeller disse kan ivareta viktige miljøaspekt.

Kontraktsbetingelser er spesielt et alternativ til kvalifikasjonskrav. Et eksempel på dette er produsentansvarsordninger.

Hvis man er usikker på markedet og usikker på tildelingskriteriene, kan det være et godt alternativ å legge kravet inn i kontrakten som en betingelse som skal oppnås i løpet av kontraktsperioden.

Eksempel: Renholdstjeneste skal kjøpes inn, og man vet at det er få leverandører som er svanemerket. Det kan da legges inn som kontraktsbetingelser at leverandøren skal oppfylle svanekriteriene og verifisere dette i løpet av kontraktsperioden.

En kritikk av kontraktskrav er at dette er god teori, men vanskelig å gjennomføre i praksis, da slike krav krever ekstra oppfølging. Dette må det i tilfelle gis veiledning om.

Konklusjon

Kontraktsbetingelser bør utvikles i de tilfeller dette er hensiktsmessig. Oppfyllelse av produsentansvarsordning er et eksempel på relevant kontraktsbetingelse.

1.9 Evalueringssystem

Hva slags evalueringssystem bør anbefales for tildelingskriteriene? Bør det fokuseres på Life Cycle Cost (LCC) eller kun enkle poengsystem?

Norsk innkjøpslovgivning vektlegger levesyklus kostnader. Dette er også den internasjonale trenden. Den bedriftsøkonomiske beste måten å håndtere kostnader i et levesyklusperspektiv, er å benytte nåverdimetoden (net present value).

Nåverdimetoden er en rent bedriftsøkonomisk metode. Virksomhetens fremtidige inntekter og kostnader knyttet til en investering eller et kjøp, diskonteres tilbake til dagens verdi (nåverdien). Fordi flere miljøparametere som for eksempel energiforbruk, levetid, bruk av innsatsvarer og avhending lar seg uttrykke i pengebeløp, er nåverdimetoden svært relevant i et miljøperspektiv.

År:		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	25	
Arskostnadsanalyse for kjøp av personbil		OBS! Kun områder med grå bunn kan/skal endres													
Versjon 1.0 - GRIP senter 1998 - fritt til bruk og kopiering															
Investeringsutgift inkl. inv. avgift (NOK) (-):	-150 000	(fyll inn negativt tall)													
Planperiode (år):	9	(maks 25 år)													
Restverdi (NOK):	30 000	(kan være både et positivt og et negativt tall (salg eller avfall) - legges inn med dagens verdi)													
Lån (+):	150 000	(kun senelån)													
Nominell lånerente:	5,40 %	(effertskuddsvis)													
Lånetid (år):	8	(maks 25 år)													
Saldoavskrivningssats:	20 %	(Merk: Saldoavskrivningssatsen varierer fra 2 - 30% avhengig av type driftsmiddel)													
Bruk pr år (km, timer e.l.):	11 000 km	(fyll inn tall og benevnelse (km, time e.l.) - tallet benyttes som input for de variable kostnadene)													
Skatteprosent:	28 %	(OBS: Offentlige og andre som ikke betaler skatt kan sette skatteprosent. OG saldoavskrivningssatsen til 0)													
Resultatbudsjett:		(fyll inn enten i kolonnen for "variable" eller for "faste")													
	Variable	Faste	(fyll inn en faktor for forventet årlig prisutvikling på formen 1,X - evt. 0,X, hvis prisnedgang forventes)												
	Kostn. pr km	Kostn. pr år	Pris-faktor	(formlene i det grå feltet under for år 1 til 25 kan overstyres - bør gjøres for kostnader som ikke forekommer hvert år)											
Utbetalinger:															
Bensin	0,80		1,05	-9 240	-9 702	-10 167	-10 696	-11 231	-11 793	-12 362	-13 002	-13 652	0	0	
Dekk	0,10		1,02	-1 122	-1 144	-1 167	-1 191	-1 214	-1 239	-1 264	-1 289	-1 315	0	0	
Årlig service		2 500	1,02	-2 550	-2 601	-2 653	-2 706	-2 760	-2 815	-2 872	-2 929	-2 988	0	0	
Reparasjoner	0,20		1,02	-2 244	-2 289	-2 335	-2 381	-2 429	-2 478	-2 527	-2 578	-2 629	0	0	
Veiargift		1 750	1,05	-1 638	-1 929	-2 026	-2 127	-2 233	-2 345	-2 462	-2 586	-2 715	0	0	
Forsikring		3 250	1,00	-3 250	-3 250	-3 250	-3 250	-3 250	-3 250	-3 250	-3 250	-3 250	0	0	
Bompenger	0,05		1,07	-589	-630	-674	-721	-771	-825	-883	-945	-1 011	0	0	
Vask	0,02		1,02	-224	-229	-233	-236	-243	-248	-253	-258	-263	0	0	
Ubrukt				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Ubrukt				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Ubrukt				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Ubrukt				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Brutto utbetalinger (betalbare kostnader):				-21 056	-21 774	-22 525	-23 311	-24 133	-24 993	-25 893	-26 836	-27 822	0	0	
Restverdi:			1,02	0	0	0	0	0	0	0	0	35 853	0	0	
Netto utbetalinger:				-21 056	-21 774	-22 525	-23 311	-24 133	-24 993	-25 893	-26 836	-27 822	0	0	
Saldoavskrivninger:				-30 000	-24 000	-19 200	-15 360	-12 288	-9 830	-7 864	-6 291	-5 033	0	0	
Renter på lån:				-8 100	-7 088	-6 075	-5 063	-4 050	-3 038	-2 025	-1 013	0	0	0	
Resultat før skatt (nominelle tall):				-59 156	-52 862	-47 800	-43 733	-40 471	-37 861	-35 782	-34 140	2 997	0	0	
Redusert skatt (forutsetter skattbart overskudd for øvrig):				16 564	14 801	13 384	12 245	11 332	10 601	10 019	9 559	9 199	0	0	
Skattemessig gevinst ved avhending (+ eller -):				0	0	0	0	0	0	0	0	4 402	0	0	
Resultat etter skatt (nominelle tall):				-42 593	-38 060	-34 416	-31 488	-29 139	-27 260	-25 763	-24 580	-24 580	7 795	0	
Likviditetsbudsjett:															
Netto utbetalinger:				-21 056	-21 774	-22 525	-23 311	-24 133	-24 993	-25 893	-26 836	-27 822	0	0	
Renter på lån:				-8 100	-7 088	-6 075	-5 063	-4 050	-3 038	-2 025	-1 013	0	0	0	
Avdrag på lån:				-18 750	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750	-18 750	0	0	
Redusert skatt inkl. skattemessig gevinst ved avhending:				16 564	14 801	13 384	12 245	11 332	10 601	10 019	9 559	4 796	0	0	
Netto kontantstrøm (nominelle tall, til EK):				-31 343	-32 810	-33 966	-34 878	-35 601	-36 179	-36 649	-37 039	-37 039	12 829	0	
Diskonteringsrente:				8,00 %	(fyller inn - avkastningskravet er til EK, nom. tall, etter skatt (selv om du ikke bet. skatt) - pr 1998 burde 7-9% være OK)										
Nåverdi:				-191 757	(netto kontantstrøm diskontert tilbake til i dag)										
Internrente:				#DIV/0!	(fungerer kun hvis det er mulig å oppnå en nåverdi lik 0)										
Gjennomsnittlig årskostnad (NOK):				-30 696	(i dagens kroneverdi)										
Gjennomsnittlig kostnad (NOK) pr km				-2,79	(i dagens kroneverdi)										

Figur 2. Ved å legge inn betalbare kostnader for en personbil i regnearket over, får man ut totaloversikt over kostnadene i driftsperioden, likviditetsbudsjett, nåverdi, gjennomsnittlig årskostnad og gjennomsnittlig kostnad pr km. Det er ikke avgjørende at man klarer å kartlegge absolutt alle kostnadene. Vanligvis gjelder 80–20-regelen (dvs. at 20 % av kostnadsparameterne dekker 80 % av kostnadene.). Excel-arket over er tilgjengelig på www.grip.no/innkjop.

Problemet er manglende kompetanse i bruk av nåverdimetoden. Løsningen er bedre opplæring. Ferdige regneark finnes både i regi av GRIP og andre, og når man slipper å gå inn i formlene, er det ingen uoverkommelig oppgave å lære seg metoden.

Gevinstene ved at mange flere er i stand til å benytte nåverdimetoden vil antakeligvis være store, ikke minst på bygge- og anleggskontrakter. Fokuset vil da automatisk flytte seg fra anskaffelseskost til alle de viktige kostnadene som påløper gjennom levetiden⁹.

⁹ Innen bygg- og anlegg finnes følgende rapport om dette: «Building, Living and Property Management for the Future. System selection and procurement with a lifecycle perspective», SNV 5277. Her finnes forslag til en LCC-metode for byggeprosjekter.

På typiske engangsprodukter vil nåverdimetoden ikke være aktuell, så lenge forbruket er det samme uansett produkt. Imidlertid er det også innenfor engangsprodukter forskjeller i kvalitet som påvirker forbruket av varen. I noen tilfeller står alternativet mellom engangsprodukt eller fler-gangsprodukt. For slike situasjoner er nåverdimetoden et godt verktøy.

Et generelt problem for mange varer er manglende grunnlag for å beregne levetiden. Dette er det ikke noe enkelt svar på. Garantitid vil ofte være et uttrykk for produsentens tillit til produktet. Teknisk levetid vil ofte være det dobbelte av garantitiden. I noen tilfeller benyttes lang levetid som et salgsargument, da bør det helst foreligge en eller annen teststandard som kan dokumentere påstanden. Et tredje alternativ er å ta utgangspunkt i levetiden på tidligere produserte varer. På biler finnes det f.eks. god statistikk på hvor lang levetiden historisk har vært. En ytterligere kompliserende faktor er at utrangering ofte finner sted før varen er fysisk utslitt. Det danske miljøvaredeklarasjonsprosjektet skiller mellom:

- Teknisk levetid = fysisk levetid
- Teknologisk levetid = mote/designbestemt levetid

Den teknologiske levetiden vil ofte være kortere enn den tekniske levetiden. Selv om dette i stor grad gjelder ulike typer forbruksvarer, vil nok fenomenet til en viss grad også gjelde offentlige innkjøp.

I den grad det er mulig, bør man derfor også ha fokus på «tidløs design». Men det er neppe mulig å lage spesifikke kriterier for dette.

For produkter som er tenkt avhendet ved salg etter noen år, vil både teknisk og teknologisk levetid påvirke avhendingsverdien. Avhendingsverdien inngår i nåverdiregningen.

For parametere som ikke så lett lar seg uttrykke i kroner og øre, anbefales det å benytte et poengsystem. Dette kan være krav knyttet til kjemisk innhold, utslippsparametere, andel resirkulert materiale, råvarer, oppgraderingsmuligheter mm. Å sette riktig poengverdi er en utfordring. I overskuelig fremtid er det neppe mulig å komme lenger enn at disse parametrene blir vektlagt i evalueringen, men dette er i seg selv et stort skritt fremover.

Resultatet er da at man står igjen med 3 grupper oppsummerte svar:

1. Om alle SKAL-krav er oppfylt (teknisk spesifisering),
2. Økonomisk målbare parametere uttrykt i form av en nåverdi og
3. Ønskede egenskaper som ikke så lett lar seg måle i kroner og øre uttrykt i form av en poengsum.

Nåverdien må til slutt vektas mot poengsummen, og ut kommer en rangering mellom de ulike tilbudene. Dette er ren matematikk og metoder for dette foreligger.

Oppgi vekt NNV:	0,7
Vekt poeng:	0,3

	Alle SKAL-krav oppfylt (JA/NEI)	Nåverdi (neg.tall)	Poeng	Nåverdi-indeks	Poeng-indeks	Vektet indeks	Tilbuds-rangering
Tilbud A:	JA	-50	60	80	40	68	2
Tilbud B:	JA	-80	50	50	33	45	4
Tilbud C:	JA	-40	100	100	67	90	1
Tilbud D:	JA	-90	150	44	100	61	3

Høyeste tall er best

Beste nåverdi/poeng:

-40	150
-----	-----

 Beste nåverdi/poeng settes lik indeks 100 (benyttes ved indeksering av nåverdi/poeng).

Figur 3. Over vises et eksempel på en multiattributtmodell. 4 tilbud er mottatt. Alle oppfyller SKAL-kravene (tekniske spesifikasjoner), de ulike løsningene oppnår imidlertid ulik nåverdi og ulik score på poengspørsmål (tildelingskriterier). Innkjøper må bestemme vekten mellom nåverdi (NNV) og poengspørsmålene. Når dette er gjort, er resten matematikk og modellen kårer Tilbud C som det beste. Eksempelet er presentert i veilederen GRIP innkjøp som er tilgjengelig på <http://www.grip.no/innkjop/>.

En systemfeil som er spesielt utbredt i det offentlige, er oppdelingen mellom investeringsbudsjett og driftsbudsjett. Dette blir enda vanskeligere når driftsbudsjettet befinner seg i en helt annen organisasjon, for eksempel på helsebudsjettet. Et fokus på LCC vil i det minste bidra til å synliggjøre problemet for egen virksomhets del. Storbritannia fokuserer blant annet på denne problemstillingen i sitt arbeid med grønne offentlige innkjøp.

Merk: Det er ikke prinsipielt noen forskjell på evalueringsmetodikk for grønne kriterier og andre kriterier – metodene som benyttes er de samme. Evnen til å evaluere innkomne svar er erfaringsmessig mangelfull. Kompetanseheving på dette området bør derfor opprioriteres.

Evalueringsmetodikk er ikke en integrert del av formatet på kriteriene, det er mer å regne som et tillegg. Innen et kriteriesett bør det indikeres hvordan de ulike tildelingskriteriene bør vektet, men selve vektingen må nødvendigvis overlates til innkjøperen. Innenfor konseptet av eventuelle fremtidige fellesnordiske kriterier bør det vurderes hvordan god evalueringsmetodikk kan formidles, og innkjøpere med et visst ambisjonsnivå bør utfordres på å benytte gode evalueringsmodeller.

Konklusjon

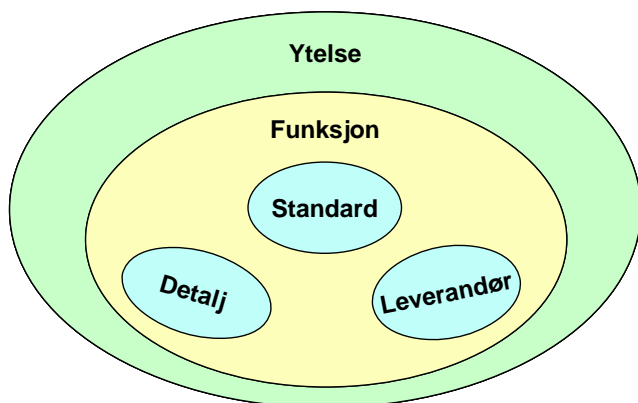
Innen et kriteriesett bør det indikeres hvordan de ulike tildelingskriteriene bør vektet. Generelt er det behov for både poengsystem og nåverdiberegning – og en metode for å vekte disse sammen til slutt. Det trengs altså gode multiattributtmodeller (slike finnes allerede – de er generelle og kan brukes til å evaluere alle typer krav). Utfordringen ligger i for lav kompetanse blant innkjøperne til å bruke de metodene som er tilgjengelig. Løsningen på dette er opplæring. Slik opplæring bør primært finne sted i utdanningsinstitusjoner og kursvirksomhet, men aktører som arbeider med grønne innkjøp bør også bidra aktivt.

1.10 Kriterier som stimulerer til innovasjon

Hvilken vekt skal man legge på å utarbeide kriterier som stimulerer til innovasjon? EU er blant annet opptatt av å bruke offentlige innkjøp for å fremme miljøteknologi

Innkjøpsfaget er relativt nytt, men ett tankesett er å skille mellom 5 spesifikasjonsmetoder:

1. *Detaljspesifikasjon* – i minste detalj spesifiseres produktet. Eksempelvis, det blir som å konstruere bilen selv...
2. *Leverandørspesifikasjon* – produktet er kjent, det skal være en varebil, og den skal f.eks. være produsert av Mercedes-Benz.
3. *Standardspesifikasjon* – produktet spesifiseres etter standarder som finnes i markedet, f.eks. DOS-kompatibel, VHS, en ISO-standard, osv. Dette er ofte greit, men man kan gå glipp av eventuelle nyvinninger. Man er også selv ansvarlig for valg av standard. Velges en standard som er på vei ut, kan dette bli svært dyrt.
4. *Funksjonsspesifikasjon* – funksjonen er kjent, det skal være en varebil, men ellers står alt åpent.
5. *Ytelsesspesifikasjon (performance based specification)* – behovet spesifiseres, det trengs transport fra A til B – om det skal skje med bil, rørledning eller trillebår er ikke avgjort – vi avventer markedets løsning – til laveste pris – og beste miljøprofil.

Figur 4: De ulike spesifikasjonsmetodene.

Kilde: © INTERPRO a.s.

Generelt gjelder at tilbud om innovative løsninger fra leverandørene forutsetter at anskaffelsen enten er spesifisert i form av en ytelsesspesifikasjon eller at det i forespørselen er indikert at kjøpende enhet aksepterer at tilbyderne leverer alternative tilbud (directive 2004/18/EC, art. 24). Bruk av dette alternativet, vil kunne medføre at leverandøren kommer opp med helt nye konsepter/ny teknologi.

En ytelsesspesifisering beskriver i prinsippet oppdragsgivers behov, men gir få føringer på hvordan behovet skal løses. Det er ingen ting i veien for at oppdragsgiver i sin behovsbeskrivelse også uttrykker behov for en løsning som er miljøtilpasset. Siden innovative løsninger som regel vil ha fokus på å spare kostnader (og dermed energi og andre ressurser), vil slike løsninger generelt også være bra for miljøet. Ytelsesspesifisering er mest aktuell når det er klart at det finnes flere måter å dekke behovet på, eller når man selv har lavt kunnskapsnivå om det som skal anskaffes.

Eksempel - fysisk kommunikasjon mellom fastland og øy:

I Canada var det behov for fysisk kommunikasjon (frakt av gods og mennesker) mellom fastland og en øy, men konkurransegrunnlaget som gikk ut spesifiserte ikke hvordan denne kommunikasjonen skulle foregå. Tilbyderne kunne dermed gi tilbud på både fergedrift, broforbindelse, tunnelforbindelse eller eventuelt andre måter å frakte gods og mennesker.

En slik ren ytelsesspesifisering med kun fokus på egne behov vil imidlertid ligge utenfor konseptet med nordiske kriterier for *ulike produktgrupper*.

Innenfor konseptet med kriterier for ulike produktgrupper, ligger det innovative aspektet primært i tildelingskriterier som honorerer mest mulig eller minst mulig eller eventuelt en oppnådd grenseverdi, enten det gjelder drivstofforbruk, kjemikalieinnhold, levetid, resirkulerbarhet etc. Klarer man å utforme kriteriene slik at de er teknikknøytrale er det positivt, da man ellers risikerer å konservere teknologier eller favorisere bestemte teknologier. Innenfor miljøområdet er det mange muligheter til å være teknikknøytral.

Eksempel – egenskap ved et produkt:

Leveranse av nye lokaler: «Det ønskes tilbud på lokaler med romtemperatur på 18°C året rundt .»

Grenseverdier i tekniske spesifikasjoner, hvor bare en del av markedet tilfredsstiller kravene (slik som Svanens kriteriesett) vil også være en spore til innovasjon, om enn ikke i like sterk grad som for godt formulerte tildelingskriterier.

Parallellen til ytelsesspesifiseringen over er klar, selv om ytelsen ikke gjelder hele løsningen, men kun utvalgte egenskaper ved løsningen. Man kan altså fokusere på viktige ytelser ved den aktuelle løsningen, og prøve å forbedre disse.

Konklusjon

Jf. diskusjonen over om tekniske spesifikasjoner vs, tildelingskriterier, vil det være ønskelig med tildelingskriterier som fremmer innovasjon, så lenge innkjøper behersker den nødvendige evalueringsmetodikk.

1.11 Bruk av ytelsesbaserte kriterier

I hvilken grad bør det søkes å benytte ytelsesbaserte (performance based) kriterier?

Dette punktet anses dekket av diskusjonen i punkt 1.5 og 1.9.

2. Andre aspekter

Dette kapitlet omhandler viktige aspekter som bør vurderes i forbindelse med et felles nordisk format for miljøkriterier, men som ikke var direkte adressert i forstudien.

2.1 Spesielle nasjonale behov

Det kan være tilfeller der et eller flere land ønsker å prioritere et område spesielt. For eksempel har Danmark et spesielt fokus på energi og retningslinjer for dette. Om dette er noe problem for utarbeidelse av fellesnordisk kriterier er usikkert. Det er neppe noe kontrovers om at det er viktig å fokusere på energi. I den grad dette er en utfordring bør man løse dette fra sak til sak.

2.2 Hvor omfattende bør kriteriesettene være?

Hvor omfattende bør kriteriesettene være? Generelt bør det søkes å finne frem til et fåtall, men sentrale kriterier som er praktisk anvendbare. Men bør kriteriesettene utarbeides i mer enn ett trinn, altså med tanke på at innkjøperne har ulikt ambisjonsnivå og ulike forutsetninger? Det er fordeler og ulemper ved begge tilnærmingene:

Fordeler med kun ett trinn:

- Enklere å vedlikeholde
- Enklere oppsett (mindre mulighet til å forvirre)
- Gir ikke signal om at noe kan utelates
- Kan gi generell veiledning om å fjerne det man ikke ønsker å ta med

Ulemper med kun ett trinn:

- Når kanskje ikke like mange innkjøpere (avhengig av hvor avansert kriteriesettet fremstår)

Fordeler med flere trinn:

- Når potensielt flere innkjøpere

Ulemper med flere trinn

- Vanskeligere å vedlikeholde
- Noe mer avansert oppsett
- Gir signaler om at noe kan utelates

Se for øvrig punkt 1.5 som også berører denne problemstillingen.

Konklusjon

Det bør søkes å finne frem til et fåtall, men sentrale kriterier som er praktisk anvendbare. Et fåtall kriterier reduserer behovet for kriteriesett i flere trinn, men allikevel kan kriteriesett i to trinn være fornuftig. Dette er i stor grad et praktisk, markedsmessig og ressursmessig spørsmål.

2.3 Er det miljøutfordringer som ikke lar seg løse av offentlige innkjøp?

Er det miljøutfordringer som ikke lar seg løse av markedet? Generelt gjelder at grønne offentlige innkjøp henvender seg til de som ønsker å unngå de verste produktene og til innovatørene, altså de som er beredt til å drive utviklingen videre og ta i bruk de nyeste løsningene og teknologiene.

Begrensningene ligger i innkjøpers evne til å identifisere, anvende og evaluere kravene.

Et område som peker seg ut er kjemikalieinnholdet i produkter. Mens mange miljøtema beveger seg innenfor områder som mange har allmennkunnskap om og forholder seg til i dagliglivet, er kjemi for de fleste et ukjent område. Myndighetsreguleringer er antakelig et mer egnet virkemiddel. Innkjøpers jobb kan da være å kreve dokumentasjon på at myndighetsreguleringer er oppfylt, samt etterspørre løsninger helt fri for kjemikalier (eks. moppesystemer og giftfrie alternativer til trykkimpregnert tre).

I denne sammenhengen er det viktig å påpeke behovet for tverrfaglighet. Innkjøper vil i mange tilfeller ha behov for assistanse både ved valg av krav og kriterier og vektingen av kriteriene. Selv om det er ønskelig med enkle miljøkrav, vil behovet for tverrfaglighet fortsatt være tilstede i mange tilfeller.

RPS-modellen kan benyttes til å vurdere i hvilken grad et produktområde er egnet for å utarbeide fellesnordiske miljøkriterier:

Relevans (R) vurderes på basis av miljøproblemer knyttet til produktgruppen og størrelsen og arten av disse problemene. Er det et miljøproblem, og hvor stort er det?

Potensial (P) vurderes på bakgrunn av det potensialet for miljømessige gevinster som eksisterer innen den aktuelle produktgruppen. For eksem-

pel forskjellen på eksisterende produkter og nyvinninger som er ventet. Altså: Kan noe gjøres med miljøproblemene?

Styrbarhet (S) er en vurdering av i hvilken grad i dette tilfelle nordiske miljøkriterier kan adressere eller bidra til å løse problemet.

Konklusjon

Grønne innkjøp har begrensninger og kan ikke løse alle miljøutfordringer. Ved utarbeidelse av kriterier må man ikke utfordre innkjøpers allmennkunnskap for mye, men utarbeide kriterier som er forståelige og lar seg anvende og evaluere uten at det forutsettes spesialkunnskap. RPS-modellen kan være et hjelpemiddel for å identifisere relevante produktområdet som felles nordisk kriterier kan være aktuelle for.

2.4 Konflikt mellom virksomhetens interne policy og regelverket?

Formålet med anskaffelsen vil påvirke kravene som stilles. Formålet er blant annet påvirket av virksomhetens overordnede policydokument, eller for offentlige virksomheter også av nasjonal politikk i form av lover mm, som for eksempel slår fast at miljøhensyn skal tas ved innkjøp. For en virksomhet vil hensikten med å ha slike policyformuleringer være å redusere risikoen for badwill eller bygge egen profil. For nasjonal politikk er hensikten å sikre en ønsket samfunnsutvikling.

Poenget er altså at offentlige virksomheter, enten det skyldes nasjonal lovgivning eller egne policyvedtak, har et uttalt behov for varer og tjenester med en grønn profil.

Dette adresserer sammenhengen mellom et produkts profil og den profilen en virksomhet fremstår med. Tesen er: «Du er hva du kjøper».

I en grønn sammenheng er profilen til et produkt en funksjon av produksjonsmåte, innsatsfaktorer og produktets egenskaper i bruk og ved avhending. Det er altså en sammenheng mellom produksjonsmetode og produktets «image». Men når blir produksjonsmetoden en relevant egenskap ved produktet som bør vektlegges ved offentlige innkjøp? For noen år siden var det «opplest og vedtatt» at offentlige innkjøpere kun skulle fokusere på produktet som sådan og dets egenskaper i forhold til den jobben produktet skulle utføre. De siste årene er dette blitt kraftig endret. Eksempler som foreligger er økologisk produksjon (omtalt i «Buying Green!»), fornybar strøm (EU dom) og bærekraftig produsert (tropisk) tømmer. Disse eksemplene illustrer at aspekter ved produksjonsprosessen anses som egenskaper ved det ferdige produkt.

Det er både presedens og åpning for å stille krav om både «synlige og usynlige egenskaper» ved et produkt, jf. EU-kommisjonens tolkningsdokument av 4. juli 2001. Forutsetningen er at de overordnede innkjøps-

prinsippene ikke brytes (ikke-diskriminering, objektivitet, forutsigbarhet med mer)

Men dette er et område som neppe er ferdig utviklet. Tre eksempler:

- Mange virksomheter profilerer seg gjennom trykksaker – for disse vil miljøvennlig produserte trykksaker kunne underbygge egen profil – men kun hvis dette gir seg uttrykk i at trykksaken er merket med et offisielt miljømerke. Miljømerket blir dermed en nødvendig egenskap ved produktet.
- Et annet eksempel er de sosiale arbeidsforholdene et produkt er produsert under. Barnarbeid eller andre sosialt uakseptable arbeidsforhold kan lett slå tilbake på kjøpende enhet. Det kan dermed argumenteres med at gode arbeidsforhold i produksjonen er en egenskap ved produktet.
- Generelt kan det være ønskelig at produktet er produsert under et regime hvor miljøhensyn er ivaretatt. Et dokumentasjonskrav kan da være at et miljøledelsessystem er på plass.

Til syvende og sist dreier dette seg om respekt for demokratiet og tro på det offentliges evne til å løse miljø- og sosiale utfordringer. Det oppfattes ikke positivt hvis offentlige virksomheter blir tatt i å undergrave samfunnsbyggende aktiviteter – som politikere og andre deler av det offentlige søker å fremme. Selv for statlige monopolbedrifter fremstår egen profil som viktig – omdømme er i dag et ledelsesansvar i alle virksomheter.

Ved offentlige innkjøp er altså miljø- og sosiale forhold relevante egenskaper ved både varer og tjenester i hele produktets livsløp. Forutsetningen for å kunne adressere disse aspektene er at kravene kan uttrykkes på en proporsjonal, objektiv og ikke-diskriminerende måte. Ut fra dette resonnementet er det ingen grunn til å behandle varer og tjenester på forskjellig måte.

En slik forståelse vil medføre at det ikke er noen hindringer for å kreve en forsvarlig miljømessig produksjon av en vare – selv om produksjonen skjer i Kina – og be om at dette dokumenteres gjennom et 3. parts verifisert miljøledelsessystem. Pr 2005 er dette siste eksempelet ikke anerkjent som et legitimt krav, men forholdet er ikke prøvet for en domstol. Erfaringen fra andre saker er at domstolen legger en liberal holdning til grunn, så lenge ikke de grunnleggende prinsipper om ikke-diskriminering mm brytes.

Konklusjon

Å gå videre inn i dette problemområdet går utover rammene for dette prosjektet. I dette prosjektet utfordres ikke gjeldende tolkning av regelverket, med hensyn til utforming av kriterier.

2.5 De produktgrupper hvor det finnes svane- eller blomstkriterier

Forstudierapporten konkluderer med at man i det videre arbeidet skal utnytte mulighetene som ligger i de offisielle miljømerkeordningene.

Generelt bør det å legge seg på samme miljønivå som de offisielle miljømerkeordningene være å anse som godt nok.

For produktgrupper hvor det finnes svane- eller blomstkriterier skal minst 30 % av markedet oppfylle kravene i henhold til gjeldende politikk hos Nordisk miljømerking. Det samme gjelder for EU-blomsten.

Generelt bør *ikke* innkjøper oppfordres til å gå inn i miljømerkekriteriene. De har en teknisk karakter og et omfang som vil kunne demotivere selv de mest entusiastiske.

Generelt kan man ikke kreve at et produkt er miljømerket, men man kan kreve at de produkttekniske kravene i miljømerkekriteriene er oppfylt. Når det er mange miljømerkede produkter tilgjengelig i markedet, slik at konkurransen er ivaretatt, anbefales det å legge miljømerkekriteriene direkte inn i de tekniske spesifikasjonene. Hvis kriteriesettet ikke inneholder regelverksstridige komponenter, dvs. henvisning til miljøledelsessystemer ved varekjøp, kan da følgende formulering benyttes i de tekniske spesifikasjonene:

Forslag til formulering i teknisk spesifikasjon: «*Kriteriene til Svane-merket for produktgruppe yy skal være oppfylt .*»

Det må vises til ett konkret kriteriesett, hvis ikke vil det være uklart hvilke krav som gjelder.

Hvis man ønsker å likestille Blomst og Svane-kriterier kan man gjøre det slik som illustrert i 4.1.

Hvis kriteriesettet inneholder regelverksstridige komponenter så kan følgende formulering benyttes: «*Kriteriene til Svanemerket for produktgruppe yy skal være oppfylt, bortsett fra kravene i kapittel xx .*»

Hvis man ikke er trygg på at det er nok produkter på markedet som oppfyller svanekriteriene til at man våger å legge dette kravet inn i de tekniske spesifikasjonene, kan tilsvarende formuleringer benyttes i tilde-lingskriteriene.

I 2006 og fremover er det antakelig nok å vise til hvor for eksempel svanekriteriene er å finne på nettet. I Danmark er det gjort.

Utfordringen når det stilles krav om oppfyllelse av svanekriterier er det korresponderende dokumentasjonskravet. Dette bør da helst formuleres som følger: «*Dokumentasjonskrav: Svanelisens eller annen 3. parts verifisert dokumentasjon bekreftet av et testlaboratorium akkreditert etter ISO 17025 .*»

Problemet med dette er at dokumentasjonskravet er så strengt at det i praksis bare vil være de med svanelisens som vil kunne oppfylle kravet innenfor anbudsfristen, og dermed er man i mange tilfeller tilbake til en situasjon med for få tilbydere til å få den nødvendige konkurransen. Mil-

jøvaredeklarasjoner er bare delvis en løsning på dette, da de ikke sier noe om at gitte nivå (som er etterspurt i miljømerkekriteriene) er oppfylt. Ofte vil man kunne lese et produkts miljøegenskaper ut av en miljøvaredeklarasjon, men det krever en del miljøkunnskap for å kunne tolke informasjonen som presenteres og sammenholde den med miljømerkekravene. Enkle egenerklæringer bør som nevnt unngås. Å gi rom for at leverandørene sender inn egen dokumentasjon på at svanekriteriene er innfridd, vil for de fleste innkjøpere være uaktuelt – det vil kunne bli en tykk rapport som for de aller fleste innkjøpere vil være uoverkommelig å håndtere.

En løsning er å gi tilbyderne nok tid til å innhente en 3. parts verifikasjon eller svanelisens. Dette kan kanskje fungere hvis leverandørene oppfatter oppdraget som stort nok til å være verdt bryet, men om dette er prøvd i praksis med godt resultat vites ikke. Generelt vil det å gi nok tid til å innhente 3. parts verifikasjon, løse eventuelle problemer med at dokumentasjonskravet i seg selv er diskriminerende. Innkjøper må i tilfelle beregne lenger tid for anskaffelsesprosessen.

Hvor lang tid vil det så ta og innhente en 3. parts verifikasjon fra et akkreditert laboratorium? Hos Statens institutt for forbrukerforskning (SI-FO) i Oslo (akkreditert etter ISO 17025) trenger de maks 3 uker for å teste tekstilvaskemidler og rundt 4 uker for å teste maskinoppvaskmidler. Når underlagsmaterialet er i orden kan en svanelisens innhentes på et par uker, jf. Stiftelsen Miljømerking. Men kommer det et rush av leverandører på en gang i forbindelse med en stor utlysning, kan dette sikkert ta lenger tid.

Konklusjonen på dette er derfor: Når kravet formuleres slik som illustrert over, så er det i praksis en lovlig måte å etterspørre miljømerket produkt. Det har også vært intensjonen i Danmark. Dette er dermed den sterkeste måten offentlige innkjøpere kan støtte opp under miljømerkeordningene. Når de markedsmessige betingelsene er til stede, bør fremtidige fellesnordiske kriterier kunne legge seg på den samme linjen som Danmark.

Alternativet til å bruke denne type formuleringer i tekniske spesifikasjoner og i tildelingskriterier er å benytte tilsvarende formulering som kontraktsvilkår. Dette vil være markedsmessige vurderinger som bestemmer hva som er mest formålstjenelig.

Offisielle merkeordninger for økologisk produksjon bør behandles på samme måte som Svane og Blomst.

Konklusjon

Når svane-, blomst- eller økologiske kriterier eller andre anerkjente miljømerkningskriterier foreligger, kan disse benyttes enten som teknisk spesifikasjon, tildelingskriterium eller som kontraktsvilkår.

2.6 Miljøvaredeklarasjoner

The principles and procedures for environmental product declarations, EPDs, are described in the upcoming ISO standard 14025 (Type III environmental declarations). One of the main objectives is “to assist purchasers and users to make informed comparisons between products». EPDs is the only standardised and accepted tool on the market enabling comparisons to be made based on transparent and openly available product-oriented environmental information. The possibility to make comparisons rests on setting of so-called product category rules (PCR) for each product group based on the involvement of broad stakeholder participation.

An EPD is a factual-based description of the significant environmental aspect of a product based on life cycle assessments, LCA. EPDs are neutral, which enables communication on a wide scale. It is up to the user of the information to make their evaluation and assessment for their specific purposes. In making best use of EPDs in public procurement is important to set the criteria in the tender documents in accordance with the PCR in EPD systems, and then the EPD itself is the verification from the supplier that the criteria is met. EPDs are credible, due to the requirements on inspection, review, approval and follow-up by an independent third-party verifier.

EPDs can also be used as a source of information in making market analysis of the environmental performance of products available on the market, which is a clear advantage for purchasers and procurers to carry out as relevant input and good help in the final setting of types and levels of criteria in tender documents.

Konklusjon

For de produktgrupper hvor det eksisterer EPDer, kan EPDen benyttes som utgangspunkt for å identifisere gode kriterier, samt benyttes som dokumentasjonskrav.

2.7 Produsentansvarsordninger

Produsentansvarsordninger er i stor grad nedfelt i EU-direktiv og implementert som frivillige eller lovpålagte ordninger i EØS-landene.

Når EU-direktiv foreligger, for eksempel på emballasje, bør det da være mulig å formulere kravet som et kvalifikasjonskriterium på følgende måte:

«Det kreves at leverandøren oppfyller produsentansvaret for emballasje i henhold til EU-direktiv 94/62 med endringer .»

Dokumentasjonskrav

- Norge: Tilbyder eller tilbyders underleverandører er medlem av Materialretur AS eller kan dokumentere et eget fungerende system.

- Sverige: Anbudsgivaren eller att anbudsgivarens leverantörer i tidigare led är ansluten till REPA-registret eller kan dokumentere ett eget fungerade system.

Alternativ til kvalifikasjonskrav er å formulere kravene som kontraktsbetingelser.

Også andre lovkrav kan være naturlig å benytte som kvalifikasjonskrav/kontraktsbetingelser – dette bør vurderes fra sak til sak.

Konklusjon

Produsentansvarsordningene kan benyttes som kvalifikasjonskrav.

2.8 Rekkefølgen av kriterier

Det anbefales at rekkefølgen av kravene i et kriteriesett sorteres etter hvilke krav som antas å ha størst miljøeffekt, om enn ikke av annen grunn enn av pedagogiske hensyn.

En mulighet er å synliggjøre i et enkelt diagram hvor miljøbelastningen ligger for produktgruppen. Det vil bidra til å begrunne de valgte miljøkravene. Eksempel:

Miljøbelastning personbil:			
Råvareuttak	Produksjon	Bruk	Avhending

Fargekodene grønt, gult og rødt er selvforklarende.

2.9 Andre aspekter

Innledningsvis i de ulike kriteriesettene bør det om mulig være gode eksempler på innovative løsninger eller link til gode eksempler.

Bakgrunnsdokument til kriteriesett bør gjøres tilgjengelig sammen med kriteriene. Det hjelper innkjøper å kunne besvare spørsmål fra leverandører.

3. Forslag til prinsipper for felles format

Diskusjonen i de to foregående kapittel gir følgende oppsummerte forslag til felles format:

- *Aggregeringsnivået* på et kriteriesett bør ligge på samme nivå som konkurransegrunnlagene (the tender documents) for den aktuelle tjeneste-/varegruppen vanligvis ligger på. CPV-koder kan være en hjelp til å finne riktig aggregeringsnivå.
- *Ekskludering av markedet*: Ut fra behovet om å sikre god konkurranse uansett geografi og økonomiske konjunkturer, må man være varsom med tekniske spesifikasjoner som begrenser markedet. Det vil imidlertid være store forskjeller fra produktgruppe til produktgruppe avhengig av antall tilbydere i markedet. Det er derfor vanskelig å trekke opp generelle retningslinjer, annet enn at konkurransesituasjonen må ivaretas i det enkelte tilfellet. Ved bruk av tildelingskriterier løses dette problemet, siden tildelingskriterier ikke er ekskluderende.
- *Tekniske spesifikasjoner eller tildelingskriterier?* Gitt at innkjøper har god nok kompetanse og kan gode metoder for evaluering, er tildelingskriterier å foretrekke, hvis ikke er tekniske spesifikasjoner med grenseverdier å foretrekke. Dette innebærer at man bør tydeliggjøre at anbefalte tekniske spesifikasjoner med grenseverdier ivaretar ønsket om å ikke begrense markedet for mye, men sikrer at de verste produktene faller ut, mens de som har mer kompetanse og har et høyere ambisjonsnivå med fordel kan benytte tildelingskriterier som honorerer de beste. Siden EU-direktivene legger opp til bedre vektning av tildelingskriterier, er det naturlig at også fremtidige nordiske miljøkriterier gjør det samme, samt at man i Norden bidrar til å spre god evalueringsmetodikk.
- *Dokumentasjonskrav*: Sertifikat/deklarasjon fra 3. parts verifiserte ordninger er å foretrekke. Sekundært kan ordninger som er transparente benyttes, herunder bekreftelse fra bedriftsinterne laboratorier. Rene egenerklæringer som ikke er koblet til troverdig dokumentasjon/transparens bør unngås. Markedssituasjonen må vurderes på dette området også. I tillegg må man vurdere nødvendighet og proporsjonalitet. Den svenske utredningen som er underveis kan bidra til å klargjøre dette temaet ytterligere. Uansett må dokumentasjonskravet være i overensstemmelse med direktivene.
- *Kvalifikasjonskrav*: Det bør søkes å utarbeide gode kvalifikasjonskrav både for tjeneste- og varekjøp. Spesielt for tjenester som inne-

bærer potensielt miljøbelastende aktiviteter eller produkt bør det fokuseres på kvalifikasjonskrav.

- *Kontraktsbetingelser* bør utvikles i de tilfeller dette er hensiktsmessig. Oppfyllelse av produsentansvarsordning er et eksempel på relevant kontraktsbetingelse.
- *Evalueringsystem*: Innen et kriteriesett bør det indikeres hvordan de ulike tildelingskriteriene bør vektet. Generelt er det behov for både poengsystem og nåverdiberegning – og en metode for å vekte disse sammen til slutt. Det trengs altså gode multiattributtmodeller. Utfordringen ligger i for lav kompetanse blant innkjøperne til å bruke de metodene som er tilgjengelig. Løsningen på dette er opplæring. Slik opplæring bør primært finne sted i utdanningsinstitusjoner og kursvirksomhet, men aktører som arbeider med grønne innkjøp bør også bidra aktivt.
- *Innovasjon*: Det er ønskelig med tildelingskriterier som fremmer innovasjon, så lenge innkjøper behersker den nødvendige evalueringsmetodikk.
- *Omfang av kriterier*: Det bør søkes å finne frem til et fåtall, men sentrale kriterier som er praktisk anvendbare. Et fåtall kriterier reduserer behovet for kriteriesett i flere trinn, men allikevel kan kriteriesett i to trinn være fornuftig. Dette er i stor grad et praktisk, markedsmessig og ressursmessig spørsmål.
- *Grønne innkjøp har begrensninger* og kan ikke løse alle miljøutfordringer. Ved utarbeidelse av kriterier må man ikke utfordre innkjøpers allmennkunnskap for mye, men utarbeide kriterier som er forståelige og lar seg anvende og evaluere uten at det forutsettes spesialkunnskap. RPS-modellen kan være et hjelpemiddel for å identifisere relevante produktområdet som felles nordiske kriterier kan være aktuelle for.
- I dette prosjektet utfordres ikke gjeldende tolkning av regelverket, med hensyn til utforming av kriterier.
- Når *svane-, blomst- eller økologiske kriterier* eller andre anerkjente miljømerkningskriterier foreligger, kan disse benyttes enten som teknisk spesifisering, tildelingskriterium eller som kontraktsvilkår.
- *EPDer*: For de produktgrupper hvor det eksisterer EPDer, kan EPDen benyttes som utgangspunkt for å identifisere gode kriterier, samt benyttes som dokumentasjonskrav.
- *Produsentansvarsordningene* kan benyttes som kvalifikasjonskrav.
- *Rekkefølgen av kravene* i et kriteriesett bør sorteres etter hvilke krav som antas å ha størst miljøeffekt.

Innledningsvis i de ulike kriteriesettene bør det om mulig være gode eksempler på innovative løsninger eller link til gode eksempler, samt fokusere på viktigheten av god behovsverifikasjon.

DEL 2

Fremtidig nordisk samarbeid

4. Forslag til fremtidige nordiske samarbeidet

4.1 Føringene fra forstudien

Temagruppe 9s vurdering i forstudierapporten var som følger:

- det vil være nyttig med et felles nordisk format for utforming av kriterier, men at det ikke er ønskelig med en ny formell nordisk organisasjon
- dette formatet kan benyttes for utvalgte eksisterende kriteriesett for offentlige innkjøp
- disse kriteriesettene kan gjøres tilgjengelig for nordiske innkjøpere på deres eget språk
- kriteriene bør oppdateres ved behov – men av hvem og hvor ofte må avklares
- Svanen bør benytte det felles formatet i de tilfeller det er hensiktsmessig (f.eks. i de tilfeller dagens kriterisett inneholder «ulovlige» komponenter ift. regelverket)
- fremtidig nasjonal kriterieutvikling bør skje i henhold til det felles formatet og gjøres tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk. En eventuell ansvarsfordeling av kriterieutvikling mellom landene må avklares senere.
- der det finnes svanekriterier bør disse benyttes som grunnlag for kriterier. En eventuell kriterieutvikling i nordisk regi utenfor Svanen bør skje på de områder som det ikke er aktuelt for Svanen å utarbeide kriterier.
- Svanens kriterier bør i større grad gjøres tilgjengelige for profesjonelle innkjøpere (f.eks. gjennom faktaark som presenterer de ulike kriteriene)

Med hensyn til ambisjonsnivå skisserer forstudien fire scenarier; «Start i det små», «Svane», «Formell organisering» og «Adopsjon av EU-base». Temagruppe 9s konklusjon er at en kombinasjon av «Start i det små» og «Svane» er en farbar vei som gir fordeler for alle parter. Denne kombinasjonen vil gi et tettere samarbeid mellom Svanen og de fagmiljøene som er etablert for å fremme profesjonelle miljøeffektive innkjøp.

4.2 Nordisk samarbeid i flere trinn

Temagruppe 9 har identifisert fire ulike trinn for et fremtidig nordisk samarbeid:

1. Utvikle felles bakgrunnsinformasjon som grunnlag for å utarbeide nasjonale kriterier (kriterier som fortrinnsvis er basert på felles format)
2. Benytte felles format for utvalgte eksisterende kriteriesett, inkludert produktgrupper hvor miljømerkingskriterier finnes, og gjøre disse tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk
3. Benytte felles format i hvert enkelt land når nye nasjonale kriterier utarbeides, og gjøre disse tilgjengelig på de nordiske språk, samt på engelsk. Dette gir mulighet for en fordeling av fremtidig kriterieutvikling mellom landene.
4. Utvikle felles bakgrunnsinformasjon og deretter utarbeide felles nordiske kriterier (basert på felles format).

Ingen av de tre første trinnene krever noen ny nordisk organisasjon. For disse tre trinnene foregår alt kriteriearbeid nasjonalt.

Trinn 1 kan gjøres enkelt. Miljøstyringsrådet har levert et forslag. Dette er gjengitt i vedlegg 3. Miljøstyringsrådet har tilbudt seg å sette opp den nødvendige internettportalen for egen regning. Når denne settes opp bør den imidlertid også inkludere trinn 2 (kriteriebase på 6 språk).

Trinn 2 vil kreve at utvalgte eksisterende kriteriesett, inkl. utvalgte svanekriterier/blomstskriterier, overføres til nytt fellesnordisk format. Det forutsettes ikke at kriteriene oppdateres i denne forbindelsen. Dette alternativet krever ressurser til å velge ut hvilke kriteriesett som bør legges på felles format, samt legge kriteriesettene over på dette formatet. Dette arbeidet inkluderer ikke oppdatering av kriteriesettene med nye høringsrunder. Det vil være naturlig å benytte de mest oppdaterte kriteriesettene fra de ulike land. Temagruppe 9 kan stå for utvelgelsen av hvilke kriteriesett som bør legges ut i basen. De enkelte land kan gi Temagruppe 9 forslag til hvilke av deres nasjonale kriterier de ønsker lagt ut i den nordiske basen.

Selv om det vil være det enkelte land som er ansvarlig for det faglige innholdet i et kriteriesett, så kan det være en fordel om det foreligger en enkel kvalitetssikringsprosess. En slik prosess kan primært ha til hensikt å sikre at det felles nordiske formatet blir brukt noenlunde likt av alle, slik at det som legges ut på den nordiske basen får en lik struktur. Dette kan skje ved at det gjennomføres en avklarende og rådgivende runde med en rådgivende konsulent som har som oppgave å gi råd med hensyn til kriterieformatet. Den rådgivende konsulenten bør også ha mandat til å gi råd vedrørende innholdet i kriteriene slik at man kan unngå elementer som

gjør kriteriene lite egnet i en fellesnordisk base (for eksempel henvisning til nasjonale standarder/lovgivning).

Ved behov er det også *en mulighet* at nye kriteriesett går på en liten høring til de nasjonale samarbeidspartene som arbeider med kriterieutvikling. Det kan for eksempel være et tilbud når det er konkrete problemstillinger det er ønskelig å få råd på.

Det bør presiseres at både den rådgivende konsulenten og eventuelle nordiske høringsrunder kun er rådgivende. Det er det enkelte land/nasjonale samarbeidsparter som må ta ansvaret for sluttresultatet som legges ut i den nordiske basen i deres navn. I den nordiske basen bør det derfor stå hvilket land/organisasjon som har utviklet det aktuelle kriteriesettet.

Den kan være en idé i starten å samle alle som skal utforme nordiske kriterier til en work-shop der man øver seg på å bruke formatet i praksis. Resultat av denne work-shopen kan kanskje danne kjernen i den nye basen. En slik work-shop bør også benyttes til å diskutere et forslag fra Miljøstyringsrådet vedrørende utforming av den nordiske basen, jf. trinn 1.

Når kriteriebasen har eksistert minst ett år er bør det gjennomføres en evalueringsrunde blant brukerne, både innkjøperne og de medvirkende nasjonale samarbeidspartene. Temagruppe 9 ønsker å gjøre dette relativt grundig, og bruke resultatet som grunnlag for en anbefaling om videreføring av prosjektet.

Trinn 3 innebærer at fremtidige, nyutviklede nasjonale kriteriesett legges på fellesnordisk format (hvis de ikke allerede er laget på dette formatet). Trinn 3 forutsettes at trinn 2 er gjennomført. Trinn 3 vil da ikke kreve særlig med ressurser.

Trinn 2 og 3 krever en nordisk kriteriebase på nettet. Det vil kreve ressurser å oversette kriterier til de ulike språk, samt til utvikling og drifting av basen. Merk at det er kun selve kriteriesettet som skal oversettes, ikke bakgrunnsinformasjonen. Mengden tekst som skal oversettes er derfor ikke så stor (i eksemplene i vedlegg 2 er kriteriesettene på mellom 200 og 400 ord).

Den rådgivende konsulenten (beskrevet i trinn 2) kan også ha til oppgave å få nye kriteriesett oversatt og lagt ut på basen.

4.3 Nordisk samarbeid – anbefaling

Temagruppe 9 anbefaler at det i første omgang arbeides mot å realisere de to første trinnene. Trinn 1 kan etablere ganske enkelt. Trinn 2 krever et eget prosjekt for utvelgelse av kriteriesett, overføring til nytt format, oversettelse og etablering av kriteriebase. I første omgang anbefales det å gjennomføre trinn 2 med totalt 30 kriteriesett eller avhengig av hvor mange som lar seg finansiere.

Når basen er etablert, anbefales det at de enkelte land gjør en innsats med å markedsføre basen og linke den opp fra relevante nettsteder.

Hvis erfaringene med de første 30 kriteriesettene er positive og basen brukes, er anbefalingen at antall kriteriesett økes (utvidelse av trinn 2) og at trinn 3 fases inn. Før man tar dette skrittet anbefales det å gjennomføre en evalueringsrunde blant brukerne. Dette kan skje i form av noen få spørsmål sendt pr e-post.

Temagruppe 9 anbefaler at trinn 4 eventuelt realiseres en gang i fremtiden når positive erfaringer med de tre første trinnene er oppnådd.

EU-kommisjonen er generelt aktive innen feltet grønne offentlige anskaffelser. Det anbefales å kontinuerlig følge med på utviklingen i EU, og tilpasse det nordiske arbeidet til disse initiativene.

Trinn 4 krever at det etableres prosedyrer for utvikling av fellesnordiske kriterier, samt en fellesnordisk beslutningskomité som tar den endelige avgjørelsen vedrørende gjeldende kriterier. Selve arbeidet med å utvikle kriterier kan skje i regi av de samme organisasjonene som gjør dette i dag.

Beslutningskomiteen bør bestå av to representanter fra hvert land (totalt 8 personer), som oppnevnes av myndighetene i de samarbeidende land. Disse 8 bør til sammen besitte den nødvendige kompetanse og troverdighet til å treffe de beslutninger som behøves for å sikre at de nordiske kriteriene blir akseptert og brukt av markedet.

Det innebærer at de nordiske myndighetene bør samarbeide om oppnevningen, slik at man totalt sett får en gruppe som representerer relevante interessehavere og at man oppnevner enkeltpersoner som har stor faglig kompetanse og høy personlig integritet.

Med hensyn til prosedyrer for utvikling av fellesnordiske kriterier er det en mulighet å se nærmere på den «open consultation»-prosessen som benyttes i forbindelse med den nye EPD-plattformen.

Gjennomføring av dette trinnet vil innebære et steg opp både i nordisk samarbeid/samordning, men vil antakelig også resultere i det beste sluttprodukt.

5. Budsjett og finansiering av trinn 1 til 3

Følgende tabell estimerer kostnadene og foreslår hvordan disse kan finansieres:

	Innhold	Kostnader		Finansiering		Gj.sn. kostnad pr år over 3 år
		Oppstart	Årlig	Oppstart	Årlig	
Trinn 1	Internettportal for utveksling av info, samt klargjort for kriteribase på de nordiske språk + engelsk	DKK 50.000 for etablering av nettsted.	DKK 20.000 for teknisk vedlikehold av basen.	SEMCO ¹⁰	SEMCO	DKK 37.000
Trinn 2	Innledende arbeid, utvelgelse av 30 kriteriesett som skal legges på nytt format og gjennomføring av work-shop + Legge kriterier over på nytt format, oversette og publisere + Evaluere prosjektet	DKK 157.500 for oppstart, utvelgelse og work-shop. DKK 472.500 til omformatering, oversettelse og publisering. DKK 117.500 til evaluering. DKK 37.000 til diverse arbeid og reiser (markedsføring mm).		2006: DKK 300.000 fra NMR-IPP. 2007: DKK 367.000 fra NMR-IPP. 2008: DKK 117.500 fra NMR-IPP		DKK 261.500
Utvidet trinn 2	Legge ut flere eksisterende kriteriesett + oppdatere de som allerede er lagt ut.		DKK 15.000 pr kriteriesett (omformatering, oversettelse, publisering)		Spleiseislag mellom NMR-IPP og F, S, N og DK?	(DKK 15.000 pr kriteriesett)
Trinn 3	Oversette nye kriteriesett som utvikles nasjonalt og legge disse ut på nordisk base.		DKK 15.000 pr kriteriesett (omformatering, oversettelse, publisering)		DKK 15.000 fra NMR-IPP til oversettelse av nye kriterier + DKK 20.000 til teknisk drift av basen.	DKK 15.000 pr kriteriesett + DKK 20.000 til teknisk drift av basen.
SUM		DKK 784.500				

¹⁰ The Swedish Environmental Management Council

Hva får man igjen for dette? Noen stikkord:

- Man får lettere tilgang til flere kriteriesett enn hvert enkelt land vil klare selv
- Disse kriteriesettene vil kunne brukes av alle nordiske innkjøpere på deres eget språk og av alle verdens innkjøpere på engelsk
- Man får god utnyttelse av tilgjengelig kompetanse og ressurser
- Man får et verktøy, som med litt god markedsføring, bør ha alle muligheter til å bli et viktig og mye brukt verktøy for nordiske innkjøpere
- Man får et verktøy som gir leverandører til det nordiske markedet ensartede krav å forholde seg til
- Det gir mulighet for god profilering av Norden internasjonalt på et område med stadig sterkere fokus.

Vedlegg 1

Politisk forankring av grønne innkjøp

Miljøvennlige offentlige anskaffelser er et høyt prioritert område i internasjonal sammenheng.

Blant annet har FN, OECD og ICLEI utviklet politikk og program for offentlige grønne anskaffelser. Alle de nordiske land og mange land utenfor Norden har satt grønne offentlige anskaffelser på programmet.

Miljøvennlig offentlig innkjøp er et innsatsområde innen ulike nordiske samarbeidsområder. Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling sier at de nordiske landene skal gå foran med å utvikle og fremme et regionalt og globalt grønt marked (kap. 10 «Ervervsliv»). Miljøhandlingsprogrammet setter også mål om å fremme markedet for renere produkter (pkt. 4.2 under produktorientert miljøstrategi). I Nordisk Produktorientert Miljøstrategi er innkjøp et prioritert område, og det påpekes at «inköp, upphandling og beslut bör också omfattas av miljövärderingar». Videre pekes det på at «Nordisk samverkan vid utarbetning av vägledning och verktyg bidrar till minskad resursförbrukning och främjar rörligheten för varor och tjänster». I EUs IPP-strategi er miljøvennlige offentlige innkjøp et av flere verktøy for å skape løpende miljøforbedringer. I behandlingen av IPP-strategien, vedtok rådet 27. oktober 03 at det skal satses spesielt på grønne offentlig innkjøp for å markedsføre grønnere produkter og renere teknologier, samt å påvirke lokale og nasjonale myndigheter til å ta miljøvurdering i offentlige innkjøp

I regi av EUs ETAP-program¹¹ (Environmental Technologies Action Plan) fokuseres det spesielt på offentlige innkjøp som et virkemiddel for å øke og sikre markedet for miljøvennlig teknologi.

Innkjøpsregelverket (EUs innkjøpsdirektiver) er det samme i alle de nordiske land og mange av utfordringene med hensyn på grønne innkjøp er også de samme. Innkjøpere spør stadig etter enkle og gode verktøy for hvordan stille miljøkrav. Felles utfordringer for alle landene er å formidle de juridiske mulighetene for å ta miljøhensyn, at fokus på innkjøp og miljø sannsynligvis vil gi økonomiske besparelser og ikke minst hvordan miljøhensyn i praksis kan inkluderes i det daglig innkjøpsarbeidet. Utarbeidelse og vedlikehold av grønne innkjøpskriterier for ulike produktgrupper er både kostnads- og ressurskrevende. Det vil derfor være mye å hente ved å samarbeide nordisk om grønne innkjøpskriterier. Gjennom et

¹¹ Mer informasjon på <http://ec.europa.eu/environment/etap/>

nordisk samarbeid vil antall miljøkriterier for ulike produktgrupper kunne økes, innhold og format vil bli likt for alle innkjøpere, og kvaliteten vil antagelig også bedres når det trekkes veksler på flere erfaringer. En samordning av grønne innkjøpskriterier vil fremme likeartet behandling av temaet miljø i offentlige anskaffelser i hele Norden, noe som også vil lette situasjonen for leverandørene, hvorav mange ser på Norden som ett marked. I tillegg vil det gi økt markedsrett når svært mange stiller de samme kravene.

En økt markedsrett forutsetter en økt markedsføring av kriterier. Dette kan blant annet tas hånd om gjennom nasjonale handlingsplaner, men også en samnordisk innsats kan behøves i fremtiden.

Vedlegg 2

Eksemplifisering

Produktgruppene under er de som er ble valgt i prosjektbeskrivelsen for dette prosjektet. For disse produktgruppene er konklusjonene fra kapittel 3 forsøkt anvendt i praksis. Merk at dette kun er illustrasjoner på hvordan formatet over kan benyttes i praksis.

I eksemplene under forutsettes det at avveiningen av hvor stor vekt det enkelte tildelingskriterium skal ha må fastsettes av kjøpende enhet.

Generelt gjelder at dokumentasjonskravene bør vurderes nærmere når ny svensk rapport foreligger, jf. 1.6. Forslagene under må derfor kun ses på som foreløpige.

Eksempel 1: Tekstiler

Kvalifikasjonskrav:

1. Produsentansvar for emballasje (jf. EU-direktiv 94/62 med endringer) oppfylles for tilbudte produkter gjennom at tilbyder eller tilbyders leverandører i tidligere ledd er tilsluttet nasjonalt retursystem for emballasje eller gjennom ett eget fungerende system.

Dokumentasjonskrav:

- Avtale med nasjonalt retursystem for emballasje eller beskrivelse av eget system som oppfyller kravene til produsentansvar

2. Leverandøren skal overholde gjeldende miljø- og arbeidsmiljølovgivning

Dokumentasjonskrav:

- Sertifisering etter ISO 14001, EMAS-registrering, annen verifikasjon av akkreditert 3. part eller en annen dokumentasjon som oppdragsgiveren kan akseptere
- Norge: HMS-egenerklæring

På work-shopen som ble avholdt 12.–13. januar 2006 var det ulike oppfatninger om kvalifikasjonskrav 2 var riktig å ha med i det hele tatt eller om det kanskje heller burde formuleres som et kontraktsvilkår. Det var også ulike oppfatninger om det tilhørende dokumentasjonskravet.

Kravspesifikasjon:

1. Det kreves at følgende direktiver er oppfylt: 76/769/EEC – Hoveddirektivet – PCB, PCT, vinylklorid, 94/27/EC – 12. Endringer nikkel, 2002/61/EC – 19. Endringer – Azofargestoffer, 2003/03/EC – 12. Tekniske tilpasninger – azofargestoffer og 2004/21/EC – 13. Tekniske tilpasninger azofargestoffer.

Dokumentasjonskrav:

- Lisensbevis for Blomst eller Svanen, ISO 14001, EMAS eller annen verifikasjon som innkjøper kan godta. *Merk: Fordi det er en klar forbindelse mellom overholdelse av lovkrav og f.eks. ISO 14001, er ISO-sertifisering et relevant dokumentasjonskrav i denne sammenhengen. Det finnes ikke noen særskilt ordning som kontrollerer at direktivet er oppfylt. Sikkerhetsdatablad/HMS-datablad gjelder ikke for tekstiler. Markedskontroll/produktkontroll er det lite av, i hvert fall i Norge.*

Tildelingskriterier

1. Oppfyller de tilbudte produkter kriteriene 1–39 i bilag 1 til EU's miljømærke Blomsten af 15. maj 2002 (2002/37/EF)? (Kriteriene for EU-blomsten er tilgjengelig på http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm)

På work-shopen 12.–13. januar 2006 var det ulike oppfatninger om det var nok å vise til oppfyllelse av de og de kapitlene i miljøkriteriene, eller om kravene skrives inn i kriteriedokumentet. Det var også ulike oppfatninger om man kunne vise til kriterier på en nettadresse. Danmark benytter i dag formen som er gjengitt her både i form av tekniske kravspesifikasjoner og som tildelingskriterier.

alternativt vil det telle positivt om de tilbudte produkter

2. Oppfyller de tilbudte produkter kravene 1.3–1.7 i det nordiske miljømærke Svanen (version 3.0 af 18. marts 2004)? (Kriteriene for EU-blomsten er tilgjengelig på http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm)

Dokumentasjonskrav:

- Dokumentation for opfyldelse af kravet vedrørende Blomsten og Svanen skal ske ved dokumentation for opnået miljømærke Blomsten og/eller Svanen, eller tilsvarende dokumentation i form af prøvningsresultater fra organer akkrediteret efter standarderne i EN 45 000-serien eller tilsvarende internationale standarder (der

skal anvendes de samme testmetoder som kræves i miljømærke-kriterierne)

Kontraksbestemmelser/gjennomføringskrav

Ingen krav

Eksempel 2: Personbiler

Kvalifikasjonskrav:

1. Leverandøren skal overholde gjeldende miljø- og arbeidsmiljø-lovgivning

Dokumentasjonskrav:

- Sertifisering etter ISO 14001, EMAS-registrering, annen verifikasjon av akkreditert 3. part eller en annen dokumentasjon som oppdragsgiveren kan akseptere
- Norge: HMS-egenerklæring
- Miljörapport för tillståndspliktiga verksamheter.

Tekniske spesifikasjoner:

1. Drivstofforbruk: Innen sin størrelseskategori, kreves det at tilbudte bil(er) er blant de beste med hensyn til drivstofforbruk i henhold til EUs energimerking for biler.

Størrelse/kategori	Klassifisering i henhold til EUs energimerking
Kategori 1 Mindre personbil	A
Kategori 2 Større personbil	B eller bedre
Kategori 3 Varebil m/ lasterom, opp mot 3,5 kubikkmeter	B eller bedre
Kategori 4 Varebil m/ lasterom, opp mot 7 kubikkmeter	C eller bedre
Kategori 5 Varebil m/ lasterom, opp mot 12 kubikkmeter	D eller bedre
Kategori 6 Minibuss inntil 10 seter	E eller bedre
Kategori 7 Minibuss inntil 14 seter	E eller bedre
Kategori 8 Minibuss inntil 17 seter	E eller bedre

Merk: Stryk de kategoriene som ikke er aktuelle/ evt. legg til kategorier som mangler

EUs energiklassifisering av kjøretøy er ikke særlig utbredt enda. Et alternativ her er å oppgi maksimalt drivstofforbruk eller maksimalt CO₂-utslipp for hver kategori kjøretøy (siden CO₂-utslippene er 100 % korrelert med drivstofforbruket blir resultatet det samme). Eller drivstoffor-

bruk/CO2-utslipp kan benyttes som tildelingskriterier, hvor disse må oppgis for hver bilmodell som tilbys – og de beste får høyest score.

Dokumentasjon:

- EUs energimerking for biler alternativt CO2-utslipp basert på typegodkjenning(?) av bilen

1. Trafikksikkerhet: Kjøretøyet skal oppfylle sikkerhetskravet for minst fire stjerner ved test i henhold til Euro NCAP (European New Car Assessment Programme).

Dokumentasjon:

- Euro NCAP testresultat

Merk: Både energimerking (hvor langt bilen går pr liter drivstoff) og Euro NCAP-resultater for ulike bilmodeller/motorstørrelser er tilgjengelig på www.hvorlangtpaaliteren.dk/

Tildelingskriterier

1. Er bilen(e)s utslipp av HC, NOx, CO og partikler (kun dieslbiler) minst 25 % lavere enn Euro 3-normen?

Dokumentasjonskrav:

- Typegodkjenning?

2. Oppfyller dekkene som følger bilen(e) kravene til Svanemerket?

Dokumentasjonskrav:

- Svanelisens for dekk eller akkreditert 3. parts verifikasjon i henhold til ISO 17025.

3. Er bilen(e) utstyrt med kjørecomputer som viser både momentant og gjennomsnittlig drivstofforbruk?

Dokumentasjonskrav:

- Egenerklæring

Merk: Vanlige kjørecomputere oppfyller vanligvis dette kravet.

Kontraksbestemmelser/gjennomføringskrav

Ingen krav

Eksempel 3: Computere

Kvalifikasjonskrav:

1. Produsentansvar for emballasje (jf. EU-direktiv 94/62 med endringer) oppfylles for tilbudte produkter gjennom at tilbyder eller tilbyders leverandører i tidligere ledd er tilsluttet nasjonalt retursystem for emballasje eller gjennom ett eget fungerende system.

Dokumentasjonskrav:

- Avtale med nasjonalt retursystem for emballasje eller beskrivelse av eget system som oppfyller kravene til produsentansvar

1. Produsentansvaret for elektriske og elektroniske produkter oppfylles for de tilbudte produktene gjennom at tilbyder eller tilbyders leverandører i tidligere ledd er tilsluttet nasjonalt system for el-retur eller gjennom et eget fungerende system (SFS 2000:208 med endringer).

Dokumentasjonskrav:

- Tilslutningsavtale til nasjonalt el-retursystem eller beskrivelse av et eget fungerende system. For å få hjelp til å vurdere om eget system er fullgodt, kontakt nasjonal tilsynsmyndighet.

2. Leverandøren skal overholde gjeldende miljø- og arbeidsmiljølovgivning

Dokumentasjonskrav:

- Sertifisering etter ISO 14001, EMAS-registrering, annen verifikasjon av akkreditert 3. part eller en annen dokumentasjon som oppdragsgiveren kan akseptere
- Norge: HMS-egenerklæring
- Miljörapport för tillståndspliktig verksamhet

Kravspesifikasjon:

1. Energi: Produktet skal oppfylle de gjeldende energisparekravene i henhold til GEEA-kravene som gjelder for tidspunktet for siste anbudsdag

Dokumentasjonskrav:

- GEEA-lisens, annen verifikasjon fra akkreditert 3. part eller IKT-bransjens IT-deklarasjon.

Tildelingskriterier

1. Oppfyller stationære computere de kriterier, der er oppstillet i bilaget punkt 2–8 til Fællesskabets miljømærkebeslutning af 11. april 2005 (2005/341/EC) for tildeling af miljømærket (Blomsten)? (For informasjon om Blomstkriteriene se http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm)

Dokumentasjonskrav:

- Dokumentation for svarene vedrørende Blomsten og Svanen skal ske ved dokumentation for opnået miljømærke Blomsten og/eller Svanen eller tilsvarende dokumentation i form af prøvningsresultater fra organer akkreditert efter standarderne i EN 45 000-serien eller tilsvarende internationale standarder (der skal anvendes de samme testmetoder som kræves i miljømærkekriterierne).

Kontraksbestemmelser/gjennomføringskrav

Ingen krav

Eksempel 4: Transporttjenester for gods

Kvalifikasjonskrav – tekniske og faglige kvalifikasjoner:

1. Det kreves rutiner og kompetanse som sikrer lav miljøbelastning fra kjøretøy og driften og vedlikeholdet av disse

Dokumentasjonskrav:

- Sertifisering av miljøledelsessystem etter ISO 14001, EMAS-registrering, annen nasjonal sertifiseringsordning, eller annen verifikasjon av akkreditert 3. part eller en annen dokumentasjon som oppdragsgiveren kan akseptere

En kritikk av formuleringen over er at kravet kan oppfattes som upresist. Imidlertid er det ikke mer upresist enn andre kvalifikasjonskrav som det er presedens for. Eksempler på andre kvalifikasjonskrav er: «Det kreves meget god soliditet», «Det kreves erfaring fra tilsvarende oppdrag», «Det kreves meget god gjennomføringsevne». Målet med denne type krav er å prøve å sikre seg en leverandør som ikke går konkurs i morgen og som vil være i stand til å levere det de skal. Det er presedens for at dette er en

skjønnsutøvelse som gjennomføres av innkjøper på bakgrunn av etter-spurt dokumentasjon. Miljøområdet bør behandles på samme måten.

Kravspesifikasjon:

Ingen krav

Tildelingskriterier

1. Hvor energi- og utslippsvennlig bilpark kan tilbys? Vennligst fyll ut følgende matrise:

	Fyll ut prosentandelen av bilparken
Hvor stor andel (%) av personbilene/små varebiler tilfredsstiller energiklasse A og B:	
Hvor stor andel (%) av lette og tunge lastebiler oppfyller EURO IV-kravene?	

Dokumentasjonskrav:

- Egenerklæring?

Kontraksbestemmelser/gjennomføringskrav

1. Sparsam körning: Leverantören skall ansvara för att *samtliga ordinarie* förare är utbildade i sparsam körning vid trafikstart eller påbörjar utbildning senast inom 6 månader från avtalsperiodens start och att nya ordinarie förare utbildas under hela avtalsperioden. Planer för detta visas för beställaren vid trafikstart.

Eksempel 5: Rengjøringstjenester

Kvalifikasjonskrav – tekniske og faglige kvalifikasjoner:

1. Det kreves rutiner og kompetanse som sikrer lav miljøbelastning ved utførelse av tjenesten.

Dokumentasjonskrav:

- Svanelisens, EU-blomstlisens, sertifisering etter ISO 14001, EMAS-registrering, annen nasjonal sertifiseringsordning, annen verifikasjon av akkreditert 3. part eller en annen dokumentasjon som oppdragsgiveren kan akseptere

Kravspesifikasjon:

1. Det kreves at det benyttes tørre, kjemikaliefrie metoder der dette er mulig.
2. Der dette ikke er mulig, skal det benyttes rengjøringsmidler som oppfyller kravene til Svanemerket, alternativt EU-blomsten. (unntak fra dette er desinfeksjonsmidler – disse finnes det ikke miljømerkingskriterier for)

Dokumentasjonskrav:

- Sertifisering etter ISO 14001, EMAS-registrering, annen nasjonal sertifiseringsordning, annen verifikasjon av akkreditert 3. part eller en annen dokumentasjon som oppdragsgiveren kan akseptere

Tildelingskriterier

1. Oppfyller leverandøren kravene til svanemerket?

Dokumentasjonskrav:

- Dokumentation for svarene vedrørende Blomsten og Svanen skal ske ved dokumentation for opnået miljømærke Blomsten og/eller Svanen eller tilsvarende dokumentation i form af prøvningsresultater fra organer akkreditert efter standarderne i EN 45 000-serien eller tilsvarende internationale standarder (der skal anvendes de samme testmetoder som kræves i miljømærkekriterierne).

Kontraktskrav/gjennomføringskrav

1. Årlig rapport av bruk av ulike rengjøringsmidler (EU-blomsten och Svanemärket eller motsvarighet för dessa visat för varje produkt).

Vedlegg 3

A common interactive website as an informal model to initiate Nordic GPP cooperation

1. Background and motives

The report from the pre-study 2005 «*The Environment and Public Procurement. Common Nordic Procurement Criteria?*» concluded that the forms of the sets of criteria in the Nordic countries are quite different, but, to a large extent, it is a question of presentation and points of view and the level of detail/breadth of the questions. Including environmental criteria in public procurement is a daily activity in many Nordic organisations and, in many cases; there is a need for a continuous updating of the criteria making them regularly adapted to new legislation and other changing prerequisites.

The Nordic countries have a lot in common with regard to overall environmental work and are placed in the forefront of GPP based on a newly reported study on the status of GPP in all EU member countries. Sharing experiences on GPP activities among countries is always valuable to harmonise environmental criteria to the extent possible. However, the EU study indicated that it is not to recommend in making unconditional use of any GPP criteria developed in other countries due to the necessity to make own national adjustments as appropriate. One lesson learned from this study is that all countries have a need for flexibility in setting up GPP criteria adjusted to the specific conditions prevailing in the country.

Based on these experiences a Nordic GPP cooperation ought to be initiated based on a simple informal form as suggested below with the establishment and launch of a common Nordic GPP website.

2. A common Nordic GPP website – rationale and commitments by SEMCO

The Swedish Environmental Management Council, SEMCO, has offered the possibility, at its own expense, to set up and administrate a specially designed interactive website with the main objective to enable relevant organisations in the Nordic countries to make public available GPP criteria in a common searchable database open for all external users and interested parties.

A common Nordic GPP database can preferably be based on the same type of duties as those executed by SEMCO for GEDnet¹² with the result to give any public purchaser access to those GPP criteria developed in the Nordic countries, which have been selected by the various Nordic countries to have the qualifications to be publicly available. The possibility to add the service with an internet-based Nordic GPP Criteria Forum will further strengthen Nordic cooperation giving all interested parties the possibility to follow how GPP criteria successively are being developed and updated in the Nordic countries, also with the option to give comments on the criteria as they are being developed as well as being approved. Such a procedure will most likely enhance the credibility and acceptance of the criteria on the Nordic market.

Apart from making all relevant Nordic GPP criteria publicly available, a common Nordic GPP website could be designed to provide any user or interested party with:

- necessary background information and motives for published criteria,
- information on which criteria that are in the process of being developed or updated,
- giving comments if the criteria is subject for open consultation, and
- the possibility to follow and take part in an open dialogue with other interested parties about various issues related to the criteria.

Commitments by participating Nordic countries

The design of the internet-based services will give all Nordic partners inherent control over the information posted by them on the website by means of a user-friendly reporting system to feed in any information about the progress of developing the criteria as well as the approved and valid GPP criteria. *The common Nordic GPP website will include the possibility to hold several sets of criteria on 6 different languages.* It is up to the separate Nordic countries to be responsible for and prepare those parts of the website carrying information on their native language including the translation to English.

3. Advantages

A common GPP website to initiate Nordic cooperation is envisaged to have the following advantages:

¹² SEMCO has several years of experience in disseminating open and transparent product-related information over the Internet in its obligation to administrate a searchable global database over available Product Category Rules (PCR) for Type III environmental declarations or more commonly referred to as EPDs. The work with the global database on PCRs is carried out in co-operation with the Global Type III Environmental Product Declarations Network, GEDnet and called the GEDnet PCR Library. Another part of the services carried out by SEMCO is to provide a marketplace for an open communication and dialogue between stakeholders on any issue related to PCR in general and selected PCR categories and to offer the possibility to comment on any PCR document open for consultation before approval. This marketplace on this website is called The Global PCR Forum.

- it gives the possibility to start up a practical cooperation in a fairly short time span,
- it enables the necessary national flexibility in developing the criteria and learn from the experiences in other Nordic countries,
- it is a cost-effective way to start up the cooperation giving time to share practical experiences of daily GPP activities among the Nordic countries as an important input to identify product categories and service types that are more relevant for a deeper cooperation and explore further the need for harmonisation,
- it enhances the possibility for several interested parties and key stakeholders to be part of and influence GPP activities in the Nordic countries,
- it avoids eventual draw-backs in moving into a time- and resource consuming procedure in setting up a common Nordic GPP organisation without making a thorough SWOT analysis of the pros and cons in developing common criteria, and
- it gives time to investigate the full picture of the prerequisites for eventually further developing the cooperation, if found relevant and accepted.

4. Follow-up activities for positions on eventual future development of the website cooperation

One important advantage of initiating a Nordic GPP co-operation with the establishment of a common website is that it gives time to thoroughly study and investigate the need for strengthening the co-operation in the future and identify what areas that are to prefer in establishing an eventual closer co-operation. Of special value is to make use of the open internet-based «Nordic GPP Criteria Forum» on the website to get comments from a large stakeholder group on the issues of interest and relevance for future co-operation some of which are mentioned in Chapter 6.2 enabling the opportunity to get a broad consensus on future Nordic GPP co-operation. It might also be relevant to publish additional information on the website such as:

- scientific background information with motives for the setting of the criteria,
- relevant environmental labelling criteria,
- information about the Nordic countries view on important policy issues with regard to
- the environment and sustainability, and
- a summary of common EU Regulations, directives and national legislation.

Vedlegg 4

Forstudiens sammendrag

Med utgangspunkt i ønsket om å hjelpe markedet med å ta miljøhensyn, er det i Norden de siste 15 årene utviklet kriteriesett for en rekke produktgrupper både i nasjonal regi (bortsett fra i Island), og i regi av den nordiske miljømerkeordningen. Arbeidet som har skjedd i nasjonal regi har primært rettet seg mot offentlige innkjøp. Alle land har erfart at dette er et ressurskrevende arbeid. Hensikten med denne forstudien har vært å se på mulighetene for et tettere samarbeid.

De nasjonale kriterisettene er utarbeidet av forskjellige mennesker med forskjellig ståsted. Resultatet er da også at utformingen av kriterisettene er ganske forskjellig, men i stor grad er det snakk om presentasjon og vinklinger og detaljeringsgrad/bredde i spørsmålene. Dette er synliggjort gjennom en analyse av 4 forskjellige kriteriesett som er felles for 3 av landene.

Bakgrunns materialet som er tatt frem og som danner grunnlaget for kriteriene varierer også mye fra land til land.

Forstudien beskriver også prosessen bak kriteriene i hvert enkelt land, og hvor mye ressurser som er brukt.

Forstudien konkluderer med at det kan være et potensial for felles innkjøpskriterier og at mulighetene for å få dette til er tilstede. I etterkant av høringsrunden som ble gjennomført høsten 2004 ble fire ulike innfallsvinkler og ambisjonsnivå identifisert. Temagruppe 9s vurdering er at man bør starte i det små med å utvikle et felles format for kriterier, og at det i fremtiden bør søkes tettere samarbeid med den nordiske miljømerkeorganisasjonen.

På bakgrunn av forstudien er Temagruppe 9s anbefaling at det etableres et pilotprosjekt med følgende målsettinger:

1. Utvikle et felles nordisk kriterieformat som også inkluderer vektingsproblematikken.
2. Bestemme ambisjonsnivået for det videre samarbeidet innenfor rammen av «Start i det små» og «Svanen». Dette innebærer å finne frem til en kostnadseffektiv modell som gir god tilgang til kriterier på de nordiske språk, samt analyse av behovet for oppdateringer
3. Gi et økonomisk basert beslutningsgrunnlag for felles innkjøpsveiledninger eller ei.

Hele forstudien er tilgjengelig på http://www.grip.no/Innkjop/offentlige_innkjop.htm både på norsk og engelsk.

Vedlegg 5

Høringsinnspill til rapporten

Oppsummert inntrykk fra høringsrunden:

Pr 28.08.06 har det kommet inn 9 skriftlige høringsinnspill og ett muntlig + noen avlagte stemmer gjennom GRIPs e-postnettverk.

Bortsette fra to høringsuttalelser, så er alle instanser positive til å gå videre med en nordisk kriteriebase.

Det kom noen mindre anmerkninger til rapporten som sådan.

Følgende har vært direkte med i prosessen, og har ikke avgitt høringsuttalelse i den offisielle høringsrunden. Miljøstyringsrådet, SKI, Efeito og GRIP

Under følger alle høringsinnspillene slik de er avgitt:

Berit Eyde-Kjuus, Statens forurensningstilsyn, Norge:

Generelt:

SFT støtter ideen med en felles nordisk database for kriterier for grønne offentlige innkjøp. Våre erfaringer med nordisk samarbeid om ulike former for kriterier har generelt vært meget god. Graden av suksess er imidlertid avhengig av hvordan arbeidet organiseres. Vi forutsetter at det brukes så lite tid som mulig på intern koordinering, slik at det totalt blir en ressursbesparelse for de ulike myndigheter.

Pkt. 3.3. Aggregeringsnivå på kriteriene

SFT vil anta at det er mest ressursbesparende å utvikle overordnede generelle kriterier for en hel produktgruppe, og deretter ha noen spesielle krav for enkelte produktgrupper, eks. vil vi anta at kravene til tekstiler til småbarn vil være strengere enn for en del andre typer tekstiler.

Pkt. 3.10 Kriterier som stimulerer til innovasjon

Innovasjon kan gjerne være et kriterium, men kan muligens være vanskelig å evaluere pga. ulike markeder, og vektlegging av ulike prosesser. osv. i de ulike nordiske landene.

Pkt. 4.5 Produktgrupper der det finnes svane- eller blomstkriterier

SFT er enig i at man skal utnytte de mulighetene som ligger i de offisielle miljømerke ordningene. Øket bruk av disse vil også kunne medføre at flere produktgrupper får kriterier for miljømerking, og at flere produkter innen hver gruppe blir miljømerket.

Pkt. 5: Forslag til prinsipper for felles format

For noen produkttyper vil det kunne være noe ulike kriterier fordi de nordiske landene har forskjellig regelverk på noen områder. Det er derfor viktig å understreke i de tekniske kravspesifikasjonene at ethvert nasjonalt regelverk på oppfylles.

Christian Poll, Danmarks Naturfredningsforening:

Uden at have læst rapporten, kan jeg da tilslutte mig, at man harmoniserer dette arbejde i Norden, hvor vi jo er langt på området. Med et harmoniseret nordisk system, hvor ambitiøse kriterier ligger på alle relevante sprog i en database, står vi stærkere i Europa for udviklingen af sådan et system.

Problemet kan dog være, at en sådan database jo er yderst ressourcetrækkende at holde i drift, samt at det kan være svært at få den forankret i et fællesnordisk system af aktører, som sikrer ambitiøse kriterier samtidig med en stor og bred forankring/anvendelse. Vi er ovre i noget, der ligner et nyt miljømærkeorgan, og det er bl.a. derfor jeg er så stor tilhænger af, at vi arbejder hen i mod et samlet IPP-rammeverk, se vedhæftede figur (anbefalingen er givet til EC i min rapport om indikatorer for IPP).

Nævningsformand Nina Schiøtz, Kommunikationsrådgiver & Psykoterapeut Nins Kompagni:

Her er mine umiddelbare kommentarer

JA jeg synes det lyder som en god ide med en fælles nordisk database for offentlige indkøbere

Jeg mener det vil være endnu mere hensigtsmæssigt/arbejdsvenligt, hvis også de blomstmærkede indgår i databasen og så undrer jeg mig bare over at der ikke er flere danske «instanser» i forhold til de andre lande, der bliver hørt.

Jesper Lund Larsen, 3f:

Jeg kan ikke nå at læse hele rapporten, så jeg nøjes med at svare på hovedspørgsmålet.

Ja, 3F finder initiativet om en database meget værdifuldt for måde at fremme grønne indkøb.

Det skal dog understreges at databasen skal være lettilgængelig, være nem at søge i, så man hurtigt får nogle bud på de muligheder der er indenfor den kategori man søger under, samt være tilgængelig for alle.

Mette Herget, Miljøchef, HTSI:

En database for grønne innkjøp sla vedlikeholdes hele tiden før den kan have verdi. De ressurser kan brukes bedre andre steder, for eksempel til oppdatering og vedlikeholdelse av Miljøstyrelsens veiledninger om grønne innkjøp.

Tina Sternest, Dansk Industri:

Jeg er ikke sikker på, at der er behov for en sådan database og i givet fald skal det minimum være på EU nivå.

Det vil desuden kræve en del ressurser at oppdatere, oversette, vedlikeholde etc. og jeg tror ikke at det er umagen verd

*Dagfinn Sivertsen, innkjøpssjef Nordland fylkeskommune, Norge.
Representerer også NIMA og PPE:*

E ha lest gjennom høringsversjonen, og e synes at dette er kommet ned på et fornuftig nivå. Det kan være at endel forkortinger trenger en forklaring, hvis ikke de som skal lese og bruke dette er ajour på alle «stammespråk». F.eks. CPV-koder trenger en forklaring og hvordan disse brukes, og også andre forkortinger trenger en forklaring. Kanskje hadde det vært lurt med en oversikt over forkortelsene? Forøvrig er dette bra, og e anbefaler dette på det varmeste.

Bjørn-Erik Lønn, Nordisk Miljømerking:

Vi har med interesse lest den siste versjonen av forslaget og har ikke noe vesentlige endringsforslag til skissert opplegg.

Følgende punkter ønsker vi dog fremheve innfor et videre arbeid:

- Nordisk Miljømerking er positiv til en nordisk samordning av miljøkrav til bruk for innkjøpere. Dette vil være en hjelp både for innkjøpere, for leverandører generelt og spesielt for leverandører som tilbyr miljømerkede produkter.
- Det er gunstig at felles nordiske innkjøpskriterier i størst mulig grad ønskes bygget på eksisterende miljømerkingskriterier.
- Nordisk Miljømerking stiller seg i utgangspunktet positiv til å bruke sin kompetanse til å veilede nordiske innkjøpere i forhold til miljøspørsmål, men vil måtte søke myndighetene om økte bevilgninger om organisasjonene skal tungt inn i dette arbeidet.

Vi noterer også at eksemplene i vedlegg 2 er et godt utgangspunkt for felles nordisk format, men vil måtte gjennomgås i ytterligere detalj for å sikre anvendbarhet og tydelighet.

Svanen har som oppgave å gi kjøperveiledning såvel til den enkelte forbruker som til profesjonelle innkjøpere i både private og offentlige virksomheter. For offentlige innkjøp finnes spesielle regler for forhold som ikke reguleres i det private markedet. Kompetanse rundt innkjøpsregelverket må i høyest mulig grad fåes utenfra eller bygges opp i miljømerkingsorganisasjonene med friske midler fra det offentlige.

Jan Ljungman, Trade Departement/Internal Market Division, Ministry of Trade and Industry, Finland

NMRIPP/Themegroup 9 has asked for an opinion on the “Proposal on a common Nordic format for environmental criteria for public procurement».

The objective of further Nordic collaboration in the field of environmental procurement criteria is well worthy of support. Environmentally friendly public procurement is coherent with the strategy for sustainable development, and a beneficial investment area for Nordic collaboration.

Public procurement regulation aims to ensure the free movement of goods and services within the EU and that public sector purchasing decisions are based on value for money achieved through competition. However, these rules do not directly concern what type of products or services the contracting authority chooses to buy. The contracting authorities have a wide range of discretion in this respect.

To secure environmentally efficient results, contracting authorities must take environmental aspects in consideration at the earliest possible stage of the procedure. Knowledge of relevant product markets and green alternatives plays a key role in obtaining the benefits of environmentally friendly procurement. The proposed environmental procurement criteria, although a good incentive, can not alone contribute to the choices the contracting authorities make concerning the type of products or services they buy. Awareness of environmentally friendly alternatives is therefore a crucial factor in the effort to promote environmentally friendly procurement.

As the proposal clearly states, it is also very important to take into consideration that the tendering procedure must be established in a way that utilizes the competition on the market. Procurement regulations require e.g. that procurement authorities must allow other means of proof than eco-labels when technical specifications are set out. The risk of market limitation has to be taken into consideration on a case by case basis. The proposed common format must therefore be drafted in a way that excludes the possibility of market restriction.

As with most questions concerning the public procurement and the preparation of competitive tendering, the answers depend on the individual evaluation of the situation at hand. Therefore, establishing very detailed criteria concerning the tendering process, and e.g. recommend

technical specification instead of award criteria when the procurer is competent and skilled with evaluation methods seems precarious. A more general approach could be more beneficial. As is stated in the report, one should generally seek to decide on a few, central essential criteria that are practicable. The criteria must be easy to comprehend and possible to use and assess without specialist knowledge. Otherwise the impact of the common format will be very limited.

A common Nordic database on green procurement criteria could be useful for generally promoting environmental awareness concerning public procurement. It would however probably not be a very useful tool for public procurement officials during a specific competitive tendering procedure. The contracting authorities concerned include very small entities with small resources. The use of the proposed database would most probably be limited to entities with the most knowledge in the field of public procurement. These entities already have the capability and knowledge to take environmental aspects in consideration. As mentioned before, such a database could however be of value for promoting environmental awareness in procurement.

GRIPs e-postnettverk:

GRIP sendte før sommeren ut følgende spørsmål til sitt e-postnettverk: Vil etter din mening en felles nordisk database med grønne innkjøpskriterier være et nyttig verktøy for offentlige innkjøpere og deres leverandører? Alle de 6 innkomne svar var positive til dette.

NHO Norge – utklipp fra høringsinnspill til forstudierapporten

NHO er enige i at det er behov for å utarbeide felles nordiske miljøvennlige innkjøpskriterier. Innkjøpskriterier vil kunne fremme bruken av miljøkrav i offentlige innkjøp ved å bidra til en økt miljøforståelse hos den enkelte innkjøper. Felles kriterier vil også fremme forutsigbarhet og gi like konkurransevilkår for leverandører i det nordiske markedet.

Telefonisk kontakt med Arnhild Dordi Gjønnnes, NHO, den 28.08.06 bekreftet at NHO Norge fortsatt støtter tanken om en nordisk kriteriebase.